

พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหื่นของครัวเรือนไทย
ภายใต้ทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร

นางสาวทิพสิริน สุขสันต์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

STICKY CONSUMPTION GROWTH BEHAVIOR OF THAI HOUSEHOLD'S
UNDER LIFE CYCLE-PERMANENT INCOME THEORY

The emblem of Chulalongkorn University, featuring a central golden sunburst with a central lamp, a tiered golden stupa, and a pink oval base with golden tassels.

MISS TIPSIRIN SUKSANT

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของ
ครัวเรือนไทย ภายใต้ทฤษฎีวิถีชีวิตและรายได้ถาวร

โดย

นางสาวทิพสิริน สุขสันต์

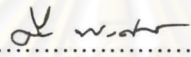
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

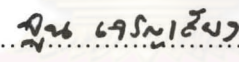
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

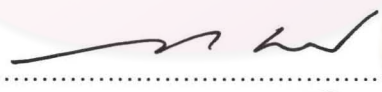
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมประวิณ มันประเสริฐ

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

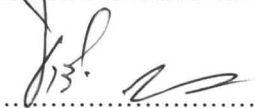

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ติรณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จูน เจริญเสียง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมประวิณ มันประเสริฐ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สันต์ สัมปัตตะวนิช)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารึก สิงห์ปรีชา)

ทิพลีริน สุขสันต์ : พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย ภายใต้ทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร. (STICKY CONSUMPTION GROWTH BEHAVIOR OF THAI HOUSEHOLD'S UNDER LIFE CYCLE-PERMANENT INCOME THEORY) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมประวิณ มันประเสริฐ, 104 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย ซึ่งแสดงนัยถึงพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์และพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ที่ส่งผลให้ครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป ว่ามีผลทำให้พฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนไม่สอดคล้องกับทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนระหว่างปี 2531-2547 ในการสร้างฐานข้อมูล Pooled cross-sectional time-series data และได้ใช้วิธี Seemingly Unrelated Regression (SUR) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของสมการถดถอย ผ่านข้อมูลการบริโภคสินค้า 4 ประเภท ได้แก่ การบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน

ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด แต่ก็มิได้มีพฤติกรรมการบริโภคที่สอดคล้องกับทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนเลือกระดับการบริโภคในปัจจุบันโดยพิจารณาแต่เพียงความพอใจสูงสุดที่ได้รับ ณ ช่วงเวลาปัจจุบันเท่านั้น แม้ในอนาคตจะทำให้ครัวเรือนจะต้องลดระดับการบริโภคลงก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการพบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบัน ดังนั้นการวางนโยบายของรัฐบาลเพื่อกระตุ้นค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนควรพิจารณาถึงปัจจัยด้านรายได้เป็นสำคัญ

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2553.....

ลายมือชื่อนิสิต.....ทิพลีริน สุขสันต์.....
ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5185162529 : MAJOR ECONOMICS

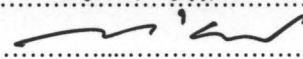
KEYWORDS : STICKY CONSUMPTION / STICKY EXPECTATION / HABIT FORMATION /
POOLED CROSS-SECTIONAL TIME-SERIES DATA

TIPSIRIN SUKSANT : STICKY CONSUMPTION GROWTH BEHAVIOR OF THAI
HOUSEHOLD'S UNDER LIFE CYCLE-PERMANENT INCOME THEORY. THESIS
ADVISOR : ASST. PROF. SOMPRAWIN MANPRASERT, Ph.D., 104 pp.

The purpose of this paper is to study the sticky consumption growth behavior of Thai household's which implies the sign of incomplete information and habit formation behavior. This behavior makes sluggishness in consumption growth and has an effect on consumption behavior of household inconsistent with Life Cycle-Permanent Income Hypothesis. The data from Household Socio-economic Survey over the period 1988-2004 are used to construct the pooled cross-sectional time-series data. These data are used to test the sticky consumption growth behavior based on the consumption expenditure data, which are total expenditure, expenditure on goods, expenditure on services and expenditure on durable goods. The Seemingly Unrelated Regression (SUR) method was also applied to estimate the coefficient of regression.

The results of the study show that Thai households do not have the sticky consumption growth behavior but their behavior are inconsistent with Life Cycle-Permanent Income Theory because the growth of consumption has a significant relationship with the growth of lag consumption in opposite way. It implies that the household choose the consumption level to maximize their utility in the present although the consumption level in the future must be reduced. Nonetheless, the results show that income growth affects preset consumption growth therefore government should take factor that affect income growth into consideration to stimulate consumption expenditure of household.

Field of study.....Economics.....
Academic year2010.....

Student's signature.....**ทิพย์วิมล สาส์นัต**.....
Advisor's signature..........

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมประวิณ มั่นประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะและตรวจทานแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุน เจริญเสียง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สันต์ สัมปิตตะวณิช กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารึก สิงห์ปรีชา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอกมหาวิทยาลัย ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา และให้คำชี้แนะในการแก้ไขจุดบกพร่องต่างๆ จนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งและใคร่ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านในความกรุณาที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ดูแลหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่คอยห่วงใยและให้คำแนะนำที่ดีเสมอมา รวมถึงเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตที่ช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในทุกด้าน

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยอบรมเลี้ยงดูและเป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุด และขอขอบคุณ พี่ นริศศิษย์ ทูมวงษา ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำด้านข้อมูล รวมถึง พี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ ของผู้เขียนทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ผู้เขียนเสมอมา ถ้าขาดท่านไปผู้เขียนคงไม่สามารถมาถึงจุดนี้ได้

สุดท้ายนี้ คุณประ โยชนันอันใดอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนเขียนขออุทิศแด่คุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้อง และอาจารย์ผู้ให้ความรู้แก่ผู้เขียนในทุกระดับการศึกษา โดยหากมีข้อผิดพลาดประการใดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	7
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา.....	8
1.6 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมปริทัศน์.....	10
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1.1 ทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์.....	10
2.1.2 ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ.....	14
2.1.3 ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร.....	17
2.2 วรรณกรรมปริทัศน์.....	24
2.2.1 งานศึกษาที่ทดสอบถึงความเหมาะสมของทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร ในการอธิบาย พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค.....	24
2.2.2 แนวคิดที่ถุ่กนำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมการบริโภคตาม ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรกับข้อมูลเชิงประจักษ์.....	27

บทที่	หน้า
3 วิธีการศึกษา และข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	39
3.1 โครงสร้างแบบจำลองที่ใช้การศึกษา.....	39
3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	48
3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	52
3.4 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์.....	56
3.5 วิธีการทดสอบ.....	57
4 ผลการศึกษา.....	62
4.1 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์และวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษา พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด.....	62
4.1.1 ผลการค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด.....	62
4.1.2 วิเคราะห์ผลการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด.....	67
4.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของกลุ่ม ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงกว่าและต่ำกว่า 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน.....	74
4.3 ผลการศึกษาพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของกลุ่ม ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและ กลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร.....	79
5 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	84
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	84
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	88
5.3 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	90
5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	90
รายการอ้างอิง.....	92
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก.....	98
ภาคผนวก ข.....	103
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	104

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้ในการสร้างฐานข้อมูล Pooled cross-section.....	50
3.2 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามภูมิภาคและเขตการปกครองท้องถิ่น.....	51
3.3 การจับเข้าคู่กันของข้อมูลเพื่อใช้ในการทดสอบการเปลี่ยนแปลงการบริโภค ในช่วงเวลาปัจจุบัน.....	52
3.4 รายละเอียดข้อมูลการบริโภคที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภค ที่มีความหนืด.....	53
3.5 การกำหนดตัวแปรอ้างอิง.....	55
3.6 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้.....	59
3.7 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพ.....	60
4.1 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ที่ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด.....	63
4.2 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ที่ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้แตกต่างกัน.....	75
4.3 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ที่ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีหัวหน้า ครัวเรือนประกอบอาชีพในลักษณะที่แตกต่างกัน.....	79
4.4 สรุปผลการทดสอบพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด และ พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้.....	83

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 สัดส่วนการบริโภคภาคเอกชน การลงทุน การใช้จ่ายภาครัฐ การส่งออกสุทธิ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาปีฐาน พ.ศ. 2531 ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2551.....	1
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ตามแนวคิดของ Keynes.....	11
2.2 เส้นแสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคในระยะสั้นและระยะยาวตามทฤษฎี รายได้สามมูรณ์.....	13
2.3 รายได้ตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคและการบริโภค.....	18

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

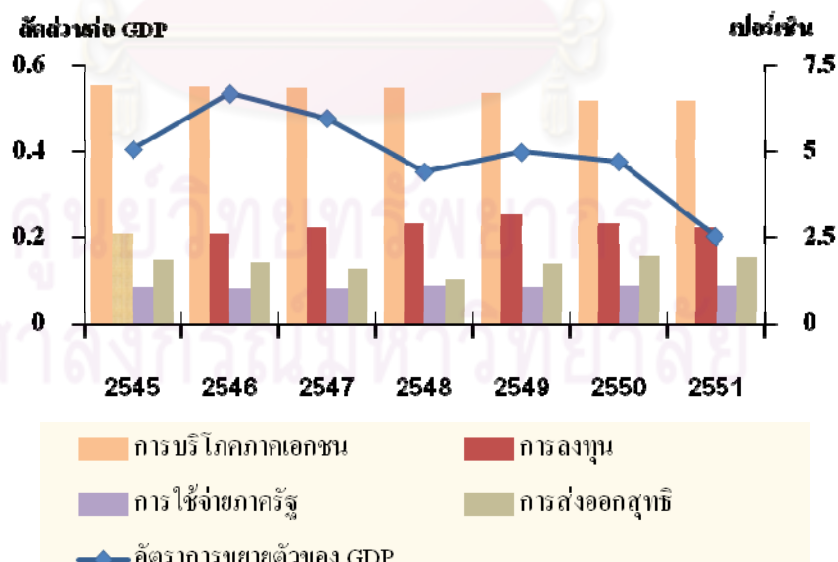
บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลก ประกอบกับสถานการณ์ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในประเทศ ส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบัน ดังเห็นได้จากอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ที่เป็นเครื่องชี้วัดอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2551 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 2.6 ชะลอตัวลงจากร้อยละ 4.9 ในปี พ.ศ. 2550 อีกทั้งอัตราการขยายตัวยังมีแนวโน้มที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 สัดส่วนการบริโภคภาคเอกชน การลงทุน การใช้จ่ายภาครัฐ การส่งออกสุทธิต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาปีฐาน พ.ศ. 2531 ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2551

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552)

เพราะฉะนั้น เพื่อที่จะลดผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจในระยะสั้นตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคสำนักเคนส์ (Keynesian) ที่มีแนวคิดที่ว่ารัฐบาลควรเพิ่มรายจ่ายภาครัฐเพื่อเพิ่มอุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจเมื่อเศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำ เป็นผลให้รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับการใช้นโยบายการคลัง (Fiscal policy) แบบขยายตัว ที่มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยมาตรการกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชนให้เพิ่มมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น โครงการเช็คช่วยชาติ และโครงการธงฟ้าช่วยประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้เหตุผลที่รัฐบาลกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภคนั้นเนื่องมาจากการบริโภคภาคเอกชนมีส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับส่วนประกอบอื่นๆ ในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ตามที่แสดงให้เห็นในรูปที่ 1 โดยการบริโภคภาคเอกชนตั้งแต่ปี 2545-2551 มีสัดส่วนเฉลี่ยคิดเป็นถึงร้อยละ 53.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการบริโภคภาคเอกชนมีบทบาทอย่างมากต่อการฟื้นฟูความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากการบริโภคภาคเอกชนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลต่ออัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และทำให้เกิดการลงทุนตลอดจนการจ้างงานตามมา ซึ่งจะเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมและสามารถทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคของผู้บริโภคเพื่อตอบสนองต่อมาตรการกระตุ้นการบริโภคของผู้วางแผน จึงมีความสำคัญและมีผลกระทบอย่างมากต่อการวางแผนหรือดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายการคลัง หรือนโยบายการเงินก็ตาม อีกทั้งยังมีผลต่อประสิทธิภาพหรือผลลัพธ์ของการทำนโยบายว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้ดำเนินนโยบายได้วางไว้หรือไม่

เนื่องจากความสำคัญของการบริโภคที่มีต่อการความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้การศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ถูกพัฒนาขึ้นเรื้อยมา นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญต่อการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เป็นจริงมากขึ้น โดยการศึกษาเรื่องการบริโภคมีจุดเริ่มต้นมาจากมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคตามแนวคิดของ John Maynard Keynes ในปี ค.ศ. 1936 ซึ่งต่อมาถูกพัฒนาเป็นทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) ที่อธิบายถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภคของผู้บริโภคว่า “ผู้บริโภคจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของตนเองเป็นสัดส่วนคงที่ต่อรายได้สุทธิที่ผู้บริโภคได้รับในช่วงเวลาใดๆ” ดังนั้นไม่ว่านโยบายด้าน

เศรษฐกิจหรือสภาพแวดล้อมของระบบเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นเช่นไร ผู้บริโภคภายใต้กรอบทฤษฎีนี้ก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของตนเองไปตามภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการตัดสินใจที่จะบริโภคโดยไม่คำนึงถึงเหตุการณ์ในภายภาคหน้า หรือมีผู้บริโภคมีเหตุผลน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นจริง อีกทั้งจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในงานศึกษาของ Kutznets (1946) ยังพบว่าทฤษฎีรายได้สมบูรณ์ตามแนวคิดของ Keynes ไม่สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคในระยะยาวได้

สิ่งดังกล่าวทำให้นักเศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาทฤษฎีใหม่ๆ เพื่ออธิบายพฤติกรรมการบริโภคให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น โดยทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร (Life Cycle-Permanent Income Hypothesis) เป็นทฤษฎีการบริโภคทฤษฎีหนึ่งที่มีความสำคัญและถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการบริโภคอย่างแพร่หลาย ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต (Life-Cycle Hypothesis) ของ Modigliani และคณะ ในปี ค.ศ. 1954 และทฤษฎีรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) ของ Friedman ในปี ค.ศ. 1957 ที่อธิบายถึงพฤติกรรมการบริโภคว่า “การตัดสินใจในการบริโภคของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับการคาดการณ์รายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะจัดสรรรายได้ถาวรในอนาคตที่คาดว่าจะได้รับเพื่อใช้ในการบริโภคในระดับที่เท่าๆกันทุกช่วงเวลา โดยใช้การออมและการกู้ยืมเพื่อรักษาระดับการบริโภคให้คงที่”

จากกรอบทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคเป็นผู้ที่ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพียงพอที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการนำแนวคิดที่ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผล (Fully rational) และสามารถรับรู้ข้อมูลในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ที่ทำให้ผู้บริโภคเป็นผู้มีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผลหรือเป็นผู้มองการณ์ไกล (Forward looking) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อมุมมองความคิดด้านการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นอย่างมาก มาผสมผสานเพื่ออธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ โดยนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปมาพิจารณาด้วย ส่งผลให้มุมมองการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในระดับมหภาค ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่ผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจมีเป้าหมายที่จะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุด (Maximize utility) ตลอดช่วงชีวิต ดังเช่นในงานศึกษาของ

Hall (1978) ที่ศึกษาความเหมาะสมของทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้อาวรรและวงจรชีวิต โดยนำข้อสมมติที่ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผลมาเป็นข้อสมมติที่สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค ซึ่งเป็นงานศึกษาที่มีความสำคัญและก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคภายใต้ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้อาวรรจนถึงในปัจจุบัน

ตามข้อสมมติที่ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล ผู้บริโภคจะใช้ข้อมูลข่าวสารที่มีในระบบเศรษฐกิจทั้งหมดในการตัดสินใจเพื่อปรับเปลี่ยนระดับการบริโภคในปัจจุบันและอนาคต โดยหากในระบบเศรษฐกิจไม่มีเหตุการณ์ที่ผู้บริโภคไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Shocks) เกิดขึ้น จะทำให้ผู้บริโภคสามารถคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ในทางตรงกันข้ามหากเกิดเหตุการณ์ที่ผู้บริโภคไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมและข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ จะทำให้ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคโดยทันทีทันใด เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น

แต่อย่างไรก็ตามจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในงานศึกษาหลายชิ้น ยกตัวอย่างเช่น งานศึกษาของ Reis (2006) และ Carroll and Slacalek (2006) พบว่าแม้ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าหรือข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้บริโภคไม่ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคโดยทันทีทันใด แต่จะตอบสนองอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่ช้ากว่าการเปลี่ยนแปลงไปของข้อมูลในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งผู้บริโภคยังมีพฤติกรรมในการเลือกรับข่าวสารอย่างไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากผู้บริโภคมีข้อจำกัดในการประมวลผลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ (Signal extraction) ที่เกิดจากช่องทางการรับรู้ข้อมูลที่จำกัด และมีต้นทุนในการปรับเปลี่ยน (Adjustment cost) พฤติกรรมการบริโภคให้ไปตามข่าวสารที่ได้รับ ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ได้ถูกกล่าวถึงในผลการศึกษาของ Sims (2003)

นอกจากนั้น Carroll and Slacalek (2006) ยังพบว่าผู้บริโภคสูญเสียอรรถประโยชน์น้อยมากจากการไม่ได้ติดตามการเปลี่ยนแปลงไปของข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอ โดยพฤติกรรมการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับระดับการบริโภคที่เคยเป็นมาในอดีตหรือพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค อาจเป็นนัยหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคไม่ปรับเปลี่ยนการบริโภคโดยทันทีทันใดเพื่อตอบสนอง

ต่อข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ทั้งนี้งานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคส่วนมากมักไม่ได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคตามแบบรูปแบบความเคยชินที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Shocks) ดังเช่นงานศึกษาพฤติกรรมการบริโภคในประเทศไทยภายใต้แนวคิดการบริโภคตามความเคยชินของ นิรติศัย ทุมวงษา (2551) และ ทศพล แก้วสมบัติวัฒนา (2551) โดยนิรติศัย ทุมวงษา (2551) พบว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคที่อ้างอิงกับระดับการบริโภคของตนเองในอดีต ส่วนงานศึกษาของทศพล แก้วสมบัติวัฒนา (2551) พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมหลักเกี่ยวข้องความสูญเสีย และมีพฤติกรรมการบริโภคตามความเคยชินที่อ้างอิงกับระดับการบริโภคของบุคคลอื่นในสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทั้งนี้งานศึกษาของ นิรติศัย ทุมวงษา (2551) และ ทศพล แก้วสมบัติวัฒนา (2551) ไม่ได้ศึกษาถึงการมีอยู่ของพฤติกรรมรับรู้ข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภค ที่ส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป แทนที่จะเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคโดยทันทีตามข้อสมมติฐานของทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร ที่สมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลและสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้งานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคที่พิจารณาถึงพฤติกรรมที่ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ตามแนวคิดในงานศึกษาของ Carroll and Slacalek (2006) คือ งานศึกษาของ Sommer (2007) ที่ศึกษาพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการพิจารณาถึงพฤติกรรมรับรู้ข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภค ซึ่งผลการศึกษานี้พบว่าระดับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันของผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์อย่างมากกับระดับการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคในอดีตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคที่เป็นผลจากนิสัยความเคยชินในการบริโภค โดยงานศึกษาของ Sommer (2007) มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหนียว (Sticky consumption) ภายใต้พื้นฐานแนวคิดที่ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์และแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค เป็นผลให้ผู้บริโภคมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งมีนัยโดยตรงต่อประเด็นด้านนโยบายเกี่ยวกับการ

ตอบสนองที่ค่อนข้างช้าของการบริโภคต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายการคลังและนโยบายการเงิน โดยพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนระดับการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไปนั้นไม่สอดคล้องกับงานศึกษาของ Hall (1978) ที่กล่าวว่าผู้บริโภคจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคโดยทันทีเมื่อข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปหรือมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายของผู้ทำนโยบาย

ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคที่มีความหนักของครัวเรือนไทยจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคที่มีความหนัก ย่อมส่งผลต่อมาตรการการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภคภาคเอกชนของรัฐบาล อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมบริโภคที่เป็นจริงและพฤติกรรมบริโภคที่ถูกกล่าวถึงในทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร และประกอบกับในประเทศไทยยังไม่มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของครัวเรือนไทย ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของครัวเรือนไทยภายใต้การคาดการณ์ที่มีเหตุผลตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร โดยใช้ข้อมูลรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในประเทศไทย (Household Socio-Economic Survey: SES) ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 มาทดสอบว่าครัวเรือนไทยมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคที่มีความหนักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ และหากครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมบริโภคที่มีความหนักจะมีขนาดมากน้อยเพียงใด อีกทั้งงานศึกษาชิ้นนี้ยังได้พิจารณาถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันของครัวเรือน ซึ่งเป็นพฤติกรรมบริโภคที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิตเช่นเดียวกับพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนัก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาการใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภคภาคเอกชนภายใต้สภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนการบริโภคที่มีความหนืดของกลุ่มครัวเรือนไทย (Sticky consumption growth) โดยพิจารณาจากผลของพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจที่ไม่สมบูรณ์ของครัวเรือนและพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ภายใต้การคาดการณ์ที่มีเหตุผลของครัวเรือนไทยตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร
2. ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนการบริโภคที่มีความหนืดของกลุ่มครัวเรือนในประเทศไทย โดยแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้และลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่แตกต่างกัน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมการเปลี่ยนการบริโภค อันเนื่องมาจากผลของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างไม่สมบูรณ์และความเคยชินในการบริโภคควรมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนไทยหรือไม่
2. ทำให้ทราบว่าระดับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทยมีขนาดมากน้อยเพียงใด และมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใดเมื่อแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้และลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน
3. เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนนโยบายด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งจะส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ
4. เพื่อเป็นประโยชน์ในการบ่งชี้ผลลัพธ์ของดำเนินนโยบายการเงินและนโยบายการคลังในด้านการตอบสนองของครัวเรือนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคต่อนโยบายที่ดำเนินการ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในประเทศไทย (Household Socio-Economic Survey: SES) ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ซึ่งเป็นข้อมูลใน

ระดับจุลภาค ที่สำรวจแบบปีเว้นปีโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้ข้อมูลการบริโภคที่นำมาใช้ในการศึกษาค้างนี้ประกอบด้วย

1. ข้อมูลการบริโภคสินค้าทั่วไป ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ ยาสูบรวมถึงผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน เครื่องแต่งกาย ยารักษาโรค และอุปกรณ์การบันเทิงและกีฬา
2. ข้อมูลการบริโภคสินค้าประเภทบริการ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาและการเดินทาง
3. ข้อมูลการบริโภคสินค้าคงทน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการซื้อยานพาหนะของครัวเรือน

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหนียว (Sticky consumption) หมายถึง พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยแสดงนัยถึงพฤติกรรมรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้บริโภคมีต้นทุนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือมีพฤติกรรมเล็กรับรู้ข่าวสารในระบบเศรษฐกิจเพียงครั้งคราว ซึ่งมีผลต่อการคาดการณ์รายได้ถาวรของผู้บริโภค อีกทั้งยังแสดงนัยถึงพฤติกรรมบริโภคตามความเคยชิน (Habit formation) ด้วย

การบริโภค (Consumption) หมายถึง การรับประทาน การใช้ประโยชน์จากสินค้าหรือบริการ เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค โดยผลตอบแทนที่ได้รับจากการใช้สินค้าและบริการที่ผู้บริโภคได้รับนั้นจะต้องมีระยะเวลาที่สั้น หรือไม่เกิน 1 ปี

สินค้าคงทนหรือสินค้าคงทน (Durable goods) หรือสินค้าถาวร หมายถึง สินค้าที่ให้ผลตอบแทนหรือให้ความพึงพอใจกับผู้บริโภคในการบริโภคสินค้านั้นเป็นเวลานานมากกว่า 1 ปี โดยในการศึกษาค้างนี้ได้ใช้ยานพาหนะของครัวเรือน อันได้แก่ รถยนต์ส่วนบุคคล รถจักรยานยนต์ หรือยานพาหนะอื่นๆ เป็นตัวแทนของสินค้าถาวรที่ครัวเรือนได้บริโภค

พฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) หมายถึง พฤติกรรมการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากระดับการบริโภคของผู้บริโภคเองที่เคยเป็นมาในอดีต โดยผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของตนเองน้อยมากจากระดับการบริโภคในอดีตที่ผู้บริโภคอ้างอิง

1.6 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

โครงสร้างของวิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้ ในบทแรกเป็นส่วนของบทนำซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนบทที่ 2 จะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภคที่สำคัญ และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนัก บทที่ 3 อธิบายถึงข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา โครงสร้างแบบจำลอง ตลอดจนวิธีการศึกษาพฤติกรรมความหนักในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนไทย บทที่ 4 อธิบายถึงผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์และวิเคราะห์ผลการศึกษา และในบทสุดท้ายจะกล่าวถึงบทสรุป ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมปริทัศน์

การบริโภคนับว่ามีบทบาทสำคัญมากในเศรษฐศาสตร์มหภาค เนื่องจากเป็นส่วนประกอบที่ใหญ่ที่สุดในอุปสงค์รวมเมื่อเทียบกับส่วนประกอบอื่นๆ อันได้แก่ การลงทุนภาคเอกชน การใช้จ่ายภาครัฐบาลและการส่งออกสุทธิ โดยการศึกษาเรื่องการบริโภคของนักเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่อดีตที่ถูกพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการบริโภคของผู้บริโภคคือรายได้ เพราะฉะนั้นงานศึกษาเรื่องการบริโภคจึงมุ่งให้ความสนใจในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมบริโภคและบทบาทของรายได้ที่มีต่อการบริโภค

ทฤษฎีการบริโภคที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการบริโภคและรายได้ที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค มี 3 ทฤษฎีหลัก คือ 1) ทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) 2) ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Hypothesis) และ 3) ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร (Life Cycle-Permanent Income Hypothesis) โดยในงานวิจัยชิ้นนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งนำไปสู่ทฤษฎีการบริโภคที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์รุ่นต่อมา คือทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบและทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรตามลำดับ

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์*

ในปี ค.ศ.1936 John Maynard Keynes ได้เขียนหนังสือชื่อ “The General Theory of Employment,

* รวบรวมมาจาก 1) Mankiw, N. Gregory. (2003). *Macroeconomic*. Fifth Edition. New York : Worth Publisher.

2) ประพันธ์ เสวตนันท์. (2543). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

3) อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม. (2547). *เศรษฐศาสตร์มหภาค*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Interest rate and Money” ที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาด้านวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค

ในหนังสือเล่มนี้ Keynes ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคซึ่งต่อมาถูกพัฒนาเป็นทฤษฎีรายได้สมบูรณ์ที่อธิบายว่า การบริโภคในช่วงเวลาใดๆ ของผู้บริโภคถูกกำหนดด้วยรายได้ของผู้บริโภคในช่วงเวลาเดียวกัน โดยรายได้ในทัศนะของ Keynes คือ รายได้ที่แท้จริงของผู้บริโภคซึ่งสามารถนำมาใช้จ่ายใช้สอยได้จริงในช่วงเวลาใดๆ

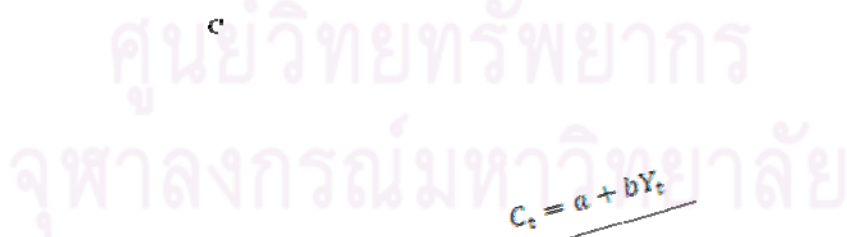
จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ตามแนวคิดทฤษฎีรายได้สมบูรณ์ในรูปสมการเส้นตรงได้ ดังนี้

$$C_t = a + bY_t \quad ; 0 < b < 1 \quad (2.1)$$

- โดย C_t คือ การบริโภคในช่วงเวลา t
- a คือ ปริมาณการบริโภคเมื่อระดับรายได้ที่ผู้บริโภคสามารถใช้จ่ายใช้สอยได้มีค่าเท่ากับศูนย์ โดย a จะถูกกำหนดด้วยปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ใช่รายได้
- b คือ ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (Marginal propensity to consume : MPC) โดยมีค่าอยู่ระหว่างศูนย์และหนึ่ง
- Y_t คือ รายได้ที่แท้จริงสุทธิในช่วงเวลา t

นอกจากนี้สามารถแสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคและรายได้ตามสมการที่ (2.1) ได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ตามแนวคิดของ Keynes

ที่มา : อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม (2547)

ทั้งนี้จากสมการที่ (2.1) และภาพที่ 2.1 สามารถอธิบายได้ว่า การบริโภคและรายได้มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเมื่อผู้บริโภคได้รับรายได้ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพิ่มขึ้น จะทำให้การบริโภค ณ ช่วงเวลานั้นเพิ่มสูงขึ้นด้วย โดยระดับการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภคจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งระบกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (MPC) หรือ ค่า b ในสมการที่ (2.1) และแม้ว่าผู้บริโภค จะไม่ได้รับรายได้เลย ผู้บริโภคก็ยังคงมีความต้องการที่จะบริโภค ณ จุด a

โดยจากสมการที่ (2.1) สามารถหาค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (Average propensity to consume หรือ APC) ซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่างการบริโภคกับรายได้ ($\frac{C_t}{Y_t}$) และค่าความโน้มเอียง หน่วยสุดท้ายในการบริโภค ได้ดังนี้

$$APC = \frac{C_t}{Y_t} = \frac{a}{Y_t} + b \quad (2.2)$$

และ

$$MPC = \frac{dC_t}{dY_t} = b \quad (2.3)$$

เมื่อนำสมการที่ (2.3) แทนในสมการที่ (2.2) จะได้ว่า

$$APC = \frac{a}{Y_t} + MPC \quad (2.4)$$

จากสมการที่ (2.4) จะเห็นได้ว่า APC จะมีค่ามากกว่า MPC โดยมากกว่าเท่ากับ a/Y_t ณ ทุกๆ ระดับรายได้ และเมื่อระดับรายได้เพิ่มสูงขึ้นจะทำให้ค่า APC ลดลง ในขณะที่ MPC จะมีค่าคงที่เมื่อระดับรายได้เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้ง Keynes ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในช่วงปลายทศวรรษที่ 1930 (อ้างถึงใน อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม, 2547: 101) โดยกำหนดมาตรฐานของสังคมไว้ระดับหนึ่งประกอบกับกำหนดให้ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงและรายได้ต่ำได้รับรายได้เพิ่มสูงขึ้นในอัตราที่เท่ากัน และจากการใช้ข้อมูล Cross-sectional budget data¹ ในการทดสอบ พบว่า ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีระดับการบริโภคเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่าการบริโภคของผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่า MPC ของผู้บริโภคที่มีรายได้สูงมีค่าน้อยกว่าค่า MPC ของผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำ

¹ Cross-sectional budget data หมายถึง การเก็บข้อมูลในขณะใดขณะหนึ่งจากผู้บริโภคหลายๆกลุ่มโดยใช้ระดับรายได้เป็นเกณฑ์จำแนก

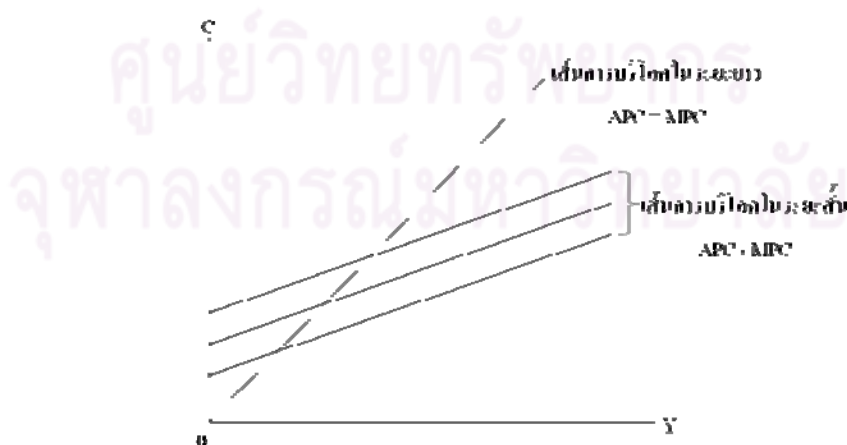
ทฤษฎีการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes ได้รับการยอมรับจากนักเศรษฐศาสตร์มหภาคในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก แต่ก็เป็นเพียงการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคโดยใช้ข้อมูล ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-sectional data) เท่านั้น

ต่อมา Simon Kuznets (1946) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ของผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time series) ระยะยาวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1869 จนถึงปี ค.ศ. 1938 ผลการศึกษาพบว่ารายได้เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการบริโภค และค่า MPC มีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 0 และ 1 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Keynes ส่วนสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Keynes คือ ค่า APC โดยเฉลี่ยในระยะยาวมีแนวโน้มคงที่เมื่อระดับรายได้เพิ่มขึ้นและมีค่าเท่ากับค่า MPC ดังนั้นเส้นกราฟที่แสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคกับรายได้จึงเป็นเส้นตรงออกจากจุดกำเนิด

นอกจากนั้น Kuznets ยังพบอีกว่า ในช่วงเศรษฐกิจเจริญรุ่งเรือง ค่า APC ในช่วงนี้จะต่ำกว่าค่า APC เฉลี่ยในระยะยาว ส่วนในช่วงเศรษฐกิจถดถอย ค่า APC ในช่วงนี้จะสูงกว่าค่าเฉลี่ยระยะยาว

จากความไม่สอดคล้องกันระหว่างแนวคิดของ Keynes และงานศึกษาของ Kuznets นักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวความคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Keynes ได้ให้ความเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ตามแนวคิดของ Keynes เป็นลักษณะของเส้นการบริโภคในระยะสั้น ส่วนสิ่งที่ Kuznets ค้นพบนั้น เป็นลักษณะเส้นการบริโภคในระยะยาว ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 เส้นแสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคในระยะสั้นและระยะยาวตามทฤษฎีรายได้สามบรรทัด

ที่มา : อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม (2547)

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตามทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์นั้นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในช่วงเวลาใดๆจะขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงในช่วงเวลาเดียวกัน โดยในระยะสั้นแม้ว่าผู้บริโภคจะไม่ได้รับรายได้เลยแต่ผู้บริโภคก็ยังคงมีความต้องการที่จะบริโภค จึงทำให้เส้นความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้มิได้เป็นเส้นตรงออกจากจุดกำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ใช้ข้อมูลในลักษณะภาคตัดขวาง (Cross-section) ส่วนในระยะยาวนั้นเส้นความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้เป็นเส้นตรงออกจากจุดกำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ใช้ข้อมูลในลักษณะอนุกรมเวลาระยะยาว (Time-series) และเนื่องจากความขัดแย้งในผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่กล่าวข้างต้น ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากงานศึกษาของ Kuznets (1946) ทำให้นักเศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภคเพื่ออธิบายความไม่สอดคล้องกันระหว่างการทดสอบโดยใช้ข้อมูลลักษณะภาคตัดขวาง (Cross-section) และอนุกรมเวลาระยะยาว (Time-series) อันนำไปสู่งานศึกษาที่สำคัญชิ้นหนึ่งในการศึกษาเรื่องการบริโภค คือ งานศึกษาของ Duesenberry ในปี ค.ศ.1949

2.1.2 ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ*

ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบเป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย James Duesenberry ในปี ค.ศ. 1949 ที่กล่าวถึงบทบาทของรายได้ที่มีต่อการบริโภคใน 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ

ประการแรก การบริโภคคนนอกจากจะขึ้นกับรายได้ที่ผู้บริโภคได้รับในช่วงเวลาเดียวกันตามแนวคิดของ Keynes แล้วยังขึ้นอยู่กับรายได้ของผู้บริโภคเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ของผู้บริโภคคนอื่นในสังคม ซึ่งสามารถแสดงฟังก์ชันอรรถประโยชน์ของผู้บริโภคได้ ดังนี้

$$U = U\left(\frac{C_0}{C_0}, \frac{C_1}{C_1}, \dots, \frac{C_T}{C_T}\right) \quad (2.5)$$

* รวบรวมมาจาก 1) มหาวิทยาลัยพายัพ. เอกสารประกอบการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค: บทที่ 2 ปัจจัยกำหนดรายได้ประชาชาติ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://regelearning.payap.ac.th/docu/ec302/ec302_2.pdf [27 ตุลาคม 2552].
2) อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม., อ้างแล้ว

โดยที่ $\frac{C_0}{C_0}$ คือ ระดับการบริโภคของผู้บริโภคในปีที่ 0 เมื่อเปรียบเทียบกับ

ระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของผู้บริโภคคนอื่นๆ ในปีที่ 0

· · ·
· · ·
· · ·

$\frac{C_T}{C_T}$ คือ ระดับการบริโภคของผู้บริโภคในปีที่ T เมื่อเปรียบเทียบกับ

ระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของผู้บริโภคคนอื่นๆ ในปีที่ T

จากฟังก์ชันอรรถประโยชน์แสดงให้เห็นว่า อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคจะเพิ่มสูงขึ้น ถ้าระดับการบริโภคของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของสังคม ซึ่งนำไปสู่คำอธิบายที่ว่า ค่า APC ของผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำกว่ากว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของสังคม จะมีค่า APC สูงกว่าค่า APC ของผู้บริโภคที่มีรายได้สูงกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำต้องการที่จะรักษาระดับการบริโภคของเขาให้มีระดับใกล้เคียงกับการบริโภคโดยเฉลี่ยของบุคคลอื่นในสังคม แต่สำหรับผู้บริโภคที่มีรายได้สูง ระดับของการบริโภคของผู้บริโภคกลุ่มนี้มีค่าใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของสังคมอยู่แล้ว ซึ่งที่กล่าวมานั้น แสดงถึงลักษณะที่เรียกว่า ผลของการเลียนแบบในการบริโภค (Demonstration effect)

ประการที่สอง ระดับการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ ของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับระดับการบริโภคหรือมาตรฐานการดำรงชีวิตในอดีตของผู้บริโภค กล่าวคือ แม้ว่าผู้บริโภคจะมีรายได้เปรียบเทียบลดลง ผู้บริโภคก็ยังคงรักษามาตรฐานในการบริโภคให้อยู่ในระดับสูงใกล้เคียงกับระดับที่เคยบริโภคในอดีต โดยนำเงินออมมาใช้เพิ่มขึ้น

เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์และเข้าใจสามารถอธิบายในรูปสมการได้ ดังนี้

$$\frac{S}{Y} = a + b \frac{Y}{Y} \quad (2.6)$$

โดยที่ S คือระดับการออม

Y คือ ระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน

\bar{Y} คือ ระดับรายได้สูงที่สุดที่ผู้บริโภคเคยได้รับในช่วงเวลาที่ผ่านมา
 a, b คือ ค่าสัมประสิทธิ์

จากสมการที่ (2.6) แสดงให้เห็นว่าระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราส่วนระหว่างการออมกับรายได้ ณ ช่วงเวลานั้นๆ กล่าวคือเมื่อระดับรายได้ลดลงก็จะทำให้อัตราส่วนระหว่างการออมกับรายได้ลดลงหรือแสดงถึงมีการใช้เงินออมที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภค

$$\text{จาก} \quad Y = C + S \quad (2.7)$$

เมื่อนำ Y หาคตลอดสมการที่ (2.7) จะได้

$$\frac{S}{Y} = 1 - \frac{C}{Y} \quad (2.8)$$

นำสมการที่ (2.8) แทนในสมการที่ (2.6) จะได้

$$\frac{C}{Y} = (1 - a) - b \frac{Y}{Y}$$

$$\text{หรือ} \quad APC = (1 - a) - b \frac{Y}{Y} \quad (2.9)$$

สมการที่ (2.9) สามารถอธิบายได้ว่า ค่า APC จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราส่วนระหว่างระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันและระดับรายได้สูงที่สุดที่ผู้บริโภคเคยได้รับในช่วงเวลาที่ผ่านมา เนื่องจากเครื่องหมายที่อยู่หน้าสัมประสิทธิ์ b มีค่าเป็นลบ และเมื่อนำ Y คูณตลอดทั้งสมการที่ (2.9) จะได้

$$C = (1 - a)Y - b \frac{Y^2}{Y} \quad (2.10)$$

จากสมการที่ (2.10) สามารถหาค่า MPC จาก $\frac{\partial C}{\partial Y}$ ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันกับ $\frac{dC}{dY}$

$$\text{เพราะฉะนั้นจะได้} \quad MPC = (1 - a) - 2b \frac{Y}{Y} \quad (2.11)$$

โดยสมการที่ (2.9) และสมการที่ (2.10) แสดงให้เห็นว่า ระดับรายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ ค่า APC จะลดลง แต่ยังคงมากกว่าค่า MPC ซึ่งผลที่ได้นี้เป็นการวิเคราะห์ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบในระยะสั้น ส่วนในระยะยาวนั้นระดับการกระจายรายได้ของสังคมไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง รายได้โดยเปรียบเทียบระหว่างผู้บริโภคจึงไม่เปลี่ยนแปลง เป็นสาเหตุให้ค่า APC ไม่เปลี่ยนแปลงและมีความโน้มเอียงที่จะเท่ากับค่า MPC ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kuzents ดังนั้น รูปแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ในระยะสั้นและในระยะยาวของทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบจึงเหมือนกับรูปที่ 2.2 ในทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์

ดังนั้นจากทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าระดับการบริโภคของผู้บริโภคมีขึ้นอยู่แต่เพียงรายได้ปัจจุบันเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคคนอื่นๆในสังคมและมาตรฐานการดำรงชีวิตสูงสุดในช่วงเวลาที่ผ่านในอดีต ส่วนเส้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวนั้นเหมือนกับทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์

แต่อย่างไรก็ตามทั้งทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์และทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบยังไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นจริงได้ เนื่องจากในความเป็นจริงแล้ว ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลในการตัดสินใจที่จะเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการบริโภคในอนาคตหรือการบริโภคตลอดทั้งชีวิตของตนเองด้วย ดังนั้นในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงทฤษฎีการบริโภคที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของรายได้ตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคและการเลือกระดับการบริโภค โดยคำนึงถึงรายได้ตลอดช่วงชีวิตดังกล่าว

2.1.3 ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร*

ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต (Life Cycle Hypothesis)

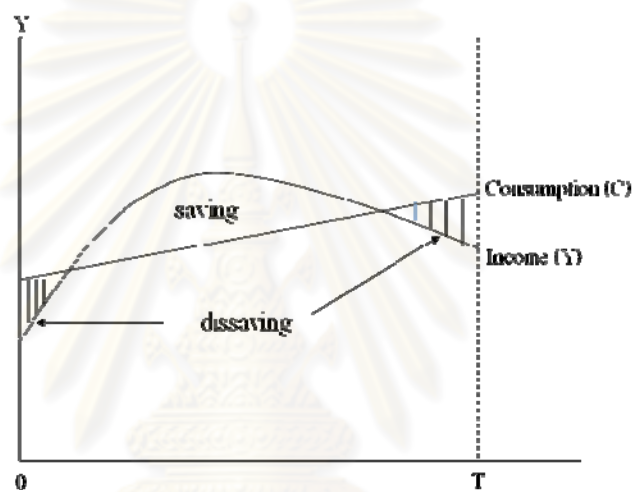
Modigliani และคณะได้เสนอทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตขึ้นในปี 1954 ซึ่งอธิบายว่าระดับการบริโภคของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับคาดคะเนรายได้ของผู้บริโภคตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่ช่วงเวลาใน

* รวบรวมมาจาก 1) สมประวิณ มันประเสริฐ. เอกสารประกอบการสอน วิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค 3. คณะเศรษฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2) Romer, D. (2001). *Advanced Macroeconomics*. Second Edition. Singapore : McGraw-Hill.

อดีต ปัจจุบัน ไปจนถึงในอนาคต กล่าวคือในช่วงระยะเริ่มต้นของชีวิตผู้บริโภครายได้ต่ำทำให้ต้องกู้ยืมเงินมาใช้ในการบริโภคเพราะฉะนั้นในช่วงนี้การออมของผู้บริโภคจะติดลบ (Dissaving) เมื่อถึงระยะกลางของชีวิตผู้บริโภครายได้จะเพิ่มขึ้นการออม (Saving) เพื่อนำเงินไปใช้ในการชำระหนี้ที่ก่อไว้ในช่วงต้นของชีวิต อีกทั้งยังเพื่อใช้ในการช่วงตอนปลายของชีวิตที่ผู้บริโภคเริ่มมีรายได้อ่อนลง โดยมีจุดประสงค์ที่จะรักษาระดับการบริโภคให้ราบเรียบตลอดช่วงชีวิต ทั้งนี้สามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปภาพได้ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 รายได้ตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคและการบริโภค

ที่มา : ศิริณ พงศ์มพัฒน์ (2550)

ทฤษฎีรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis)

ทฤษฎีรายได้ถาวรเป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนามาจากแนวความคิดของ Friedman ในปี ค.ศ.1957 ที่เสนอว่ารายได้ถาวร (Permanent income) หรือระดับรายได้ในระยะยาวซึ่งเป็นรายได้ที่อยู่ในความคาดหมายของผู้บริโภคเป็นสิ่งกำหนดระดับการบริโภคมิใช่ระดับรายได้ของผู้บริโภคในขณะนั้น (Transitory income) ที่เป็นเพียงรายได้ชั่วคราวซึ่งไม่แน่นอน โดยอาจเป็นบวก เป็นลบหรือศูนย์ก็ได้ ส่วนการบริโภคก็แบ่งเป็นการบริโภคถาวร (Permanent consumption) และการบริโภคเพียงชั่วคราว (Transitory consumption) ที่อาจเป็นบวก เป็นลบ หรือศูนย์ก็ได้เช่นกัน

Friedman ได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการบริโภคไว้ 3 ข้อ กล่าวคือ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง

การบริโภคถาวรกับการบริโภคชั่วคราว และสุดท้ายไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ชั่วคราวกับการบริโภคชั่วคราว ซึ่งข้อสมมติดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการวางแผนของในการบริโภคของผู้บริโภคที่การบริโภคถาวรขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรเท่านั้น

จากทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและทฤษฎีรายได้ถาวรจะเห็นได้ว่าทั้งสองทฤษฎีมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากทั้งสองทฤษฎีนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดการณ์ หรือการวางแผนในการบริโภคในระยะยาว จึงได้มีการนำสองทฤษฎีนี้รวมกันเป็น ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร ที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคโดยพิจารณาจากรายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิต โดยสามารถแบ่งได้เป็นทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิตภายใต้ความแน่นอนและภายใต้ความไม่แน่นอน

1) ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรภายใต้ความแน่นอน

เมื่อกำหนดให้ผู้บริโภคสามารถมีชีวิตอยู่ได้เป็นช่วงเวลาทั้งหมด T ช่วง ซึ่งในตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคสามารถออมหรือกู้ยืมเงินได้อย่างเสรี ณ อัตราดอกเบี้ยเท่ากับศูนย์ เพื่อที่จะสามารถบริโภคในระดับที่เหมาะสมที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดในแต่ละช่วงชีวิต โดยในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต (T) ผู้บริโภคสามารถชำระหนี้เงินกู้ที่ทำการกู้ยืมมาได้ทั้งหมดและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการบริโภคจนหมด ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายในการบริโภคต้องไม่เกินกว่าทรัพยากรที่ผู้บริโภคมีทั้งหมดตลอดช่วงชีวิต ซึ่งสามารถเขียนฟังก์ชันอรรถประโยชน์ได้ดังนี้

$$U = \sum_{t=1}^T u(C_t) \quad (2.12)$$

ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากร

$$\sum_{t=1}^T C_t = A_0 + \sum_{t=1}^T Y_t \quad (2.13)$$

โดยกำหนดให้ $u'(\bullet) > 0$ และ $u''(\bullet) < 0$

U คือ อรรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิต (life time utility) ของผู้บริโภค

$u(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์

C_t คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา t

A_0 คือ ทรัพย์สินในช่วงเริ่มต้นของชีวิต

Y_t คือ ทรัพย์สินที่ผู้บริโภคได้รับในช่วงเวลา t

สามารถหาระดับการบริโภคที่ทำให้ผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิตโดยใช้

Lagrangian

$$L = \sum_{t=1}^T u(C_t) + \lambda(A_0 + \sum_{t=1}^T Y_t - \sum_{t=1}^T C_t) \quad (2.14)$$

สมการเงื่อนไขอันดับที่ 1 ของ C_t

$$u'(C_t) = \lambda \quad (2.15)$$

สมการเงื่อนไขอันดับที่ 1 ของ C_{t+1}

$$u'(C_{t+1}) = \lambda \quad (2.16)$$

จากสมการที่ (2.15) และ (2.16) แสดงให้เห็นได้ว่าอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของการบริโภค ณ ช่วงเวลาใดๆ มีค่าเท่ากับค่าคงที่ในทุกๆ ช่วงของเวลา กล่าวคือ ตั้งแต่ช่วงเวลาเริ่มต้นของชีวิต ($t=1$) จนถึงช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต ($t=T$) อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของการบริโภคมีค่าเท่ากับค่าคงที่ นั่นคือ ผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคที่เท่ากันในทุกๆ ช่วงของชีวิต เมื่อแทนค่าในสมการที่ (2.13) จะได้

$$C_t = \frac{1}{T}(A_0 + \sum_{\tau=1}^T Y_\tau) ; \text{ สำหรับทุกๆ ช่วงเวลา } (t) \quad (2.17)$$

สมการที่ (2.17) เป็นสมการที่แสดงถึงการจัดสรรทรัพยากรตลอดทั้งชีวิตของผู้บริโภค ที่ทำให้ผู้บริโภคมีระดับการบริโภคที่เท่าๆ กันในทุกช่วงของชีวิตซึ่งแสดงถึงการบริโภคโดยคำนึงถึงรายได้ถาวรของผู้บริโภคนั่นเอง

โดยที่ผู้บริโภคจะใช้ออมและการกู้ยืมเงินเพื่อทำให้การบริโภคมีความราบเรียบ (Smooth) ตลอดช่วงชีวิต ซึ่งระดับการออมที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาใดๆ ของผู้บริโภค สามารถเขียนได้ดังสมการ

$$S_t = Y_t - C_t \quad (2.18)$$

$$S_t = Y_t - \frac{1}{T}(A_0 + \sum_{\tau=1}^T Y_\tau) \quad (2.19)$$

การออมเป็นส่วนต่างของรายได้และการบริโภค โดยผู้บริโภคจะเก็บออมเมื่อผู้บริโภคได้รับรายได้ ณ ช่วงเวลาใดๆ มากกว่ารายได้ถาวร และจะนำเงินที่เก็บออมมาใช้เมื่อผู้บริโภคได้รับรายได้ ณ ช่วงเวลาใดๆ น้อยกว่ารายได้ถาวรที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับตลอดช่วงชีวิต

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต ภายใต้ความแน่นอนนั้น ผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคที่เท่าๆกัน เพื่อที่จะได้รรถประโยชน์สูงสุดในทุกๆช่วงของชีวิตโดยพิจารณาจากรายได้ถาวรหรือรายได้เฉลี่ยในระยะยาวเป็นสำคัญ หากผู้บริโภคมีรายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงเวลาหนึ่งๆ ผู้บริโภคก็จะใช้การออมและการกู้ยืมเพื่อรักษาระดับการบริโภคให้คงที่ แต่ในความเป็นจริงแล้วในการดำรงชีวิตของผู้บริโภค ผู้บริโภคต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนต่างๆที่เกิดขึ้นเสมอ ดังนั้นในการวิเคราะห์ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิตจึงมีการนำความไม่แน่นอนมาพิจารณาด้วย เพื่อให้ผลที่ได้รับสอดคล้องกับความเป็นจริงเพิ่มขึ้น

2) ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรภายใต้ความไม่แน่นอน

เมื่อนำความไม่แน่นอนของรายได้หรืออัตราดอกเบี้ยในอนาคต เข้ามาพิจารณาในการอธิบายการเลือกระดับการบริโภคภายใต้ความไม่แน่นอนซึ่งแสดงอยู่ในรูปการคาดการณ์รรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิต โดยผู้บริโภคจะใช้ “หลักการตัดสินใจที่เหมาะสม” (Optimal decision rule) ในการกำหนดการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ เพื่อได้รับรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิต โดยสามารถแสดงฟังก์ชันรรถประโยชน์ได้ดังนี้

$$E_t(U) = E_t\left[\beta^t \sum_{i=1}^T u(C_i)\right] \quad (2.20)$$

ภายใต้เงื่อนไขงบประมาณข้ามช่วงเวลา

$$A_{t+1} = (1+r)(A_t + Y_t - C_t) \quad (2.21)$$

โดยกำหนดให้ $u'(\bullet) > 0, u''(\bullet) < 0$ และ $\beta' = \frac{1}{(1+\rho)^t}$

U คือ รรถประโยชน์ตลอดช่วงชีวิต (lifetime utility) ของผู้บริโภค

$u(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันรรถประโยชน์

- C_t คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา t
 A_t คือ ทรัพย์สิน ณ ช่วงเวลา t
 Y_t คือ ทรัพย์สินที่ผู้บริโภคได้รับในช่วงเวลา t
 r คือ อัตราดอกเบี้ย(ต้นทุนค่าเสียโอกาส)
 ρ คือ อัตราคิดลด

จากสมการที่ (2.20) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการ Bellman's equation ได้ดังนี้

$$V_t(A_t) = \text{MAX}_{C_t} \{u(C_t) + \beta E_t V_{t+1}(A_{t+1})\} \quad (2.22)$$

ภายใต้เงื่อนไขงบประมาณข้ามช่วงเวลาตามสมการที่ (2.21)

จากสมการที่ (2.22) Differentiate เทียบกับ C_t ภายใต้เงื่อนไขงบประมาณข้ามช่วงเวลา และหาคำตอบโดยใช้ Dynamic Programming จะได้สมการ Euler Equation ภายใต้ความไม่แน่นอนคือ

$$U'(C_t) = \frac{(1+r)}{(1+\rho)} E_t[U'(C_{t+1})] \quad (2.23)$$

เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ จึงสมมติให้อัตราดอกเบี้ยเท่ากับอัตราคิดลดและกำหนดให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์อยู่ในรูปพหุนามกำลังสอง (Quadratic function) ซึ่งสามารถแสดงได้ดังนี้

$$u(C_t) = C_t - \frac{a}{2} C_t^2 \quad (2.24)$$

$$\text{สมการเงื่อนไขอันดับที่ 1 ของ } C_t \quad u'(C_t) = 1 - aC_t \quad (2.25)$$

$$\text{สมการเงื่อนไขอันดับที่ 1 ของ } C_{t+1} \quad u'(C_{t+1}) = 1 - aC_{t+1} \quad (2.26)$$

เมื่อแทนสมการที่(2.25) และ (2.26) ในสมการ Euler Equation หรือสมการที่ (2.23) จะได้

$$1 - aC_t = 1 - aE_t(C_{t+1}) \quad (2.27)$$

$$\text{ดังนั้น} \quad C_t = E_t(C_{t+1}) \quad (2.28)$$

และจากสมมติฐาน Time consistency จะได้ Euler equation ในกรณีที่ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ อยู่ในรูปพหุนามกำลังสอง ดังสมการที่ (2.29)

$$C_t = E_t(C_{t+s}) \text{ โดยที่ } s = 1, 2, 3, \dots, T \quad (2.29)$$

อีกทั้งภายใต้เงื่อนไข ในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิตผู้บริโภคต้องชำระหนี้สินที่ก่อขึ้นและบริโภค ทรัพย์สินที่มีอยู่ตลอดช่วงชีวิตจนหมด ซึ่งจะได้ว่า

$$\sum_{t=0}^T \frac{1}{(1+r)^t} C_t = A_0 + \sum_{t=0}^T \frac{1}{(1+r)^t} Y_t \quad (2.30)$$

$$C_t = \frac{r}{(1+r)} (A_t + E_t \sum_{s=0}^{\infty} \frac{1}{(1+r)^s} Y_{t+s}) \quad (2.31)$$

สมการที่ (2.31) แสดงให้เห็นว่าการบริโภค ณ ช่วงเวลาใดขึ้นอยู่กับทรัพย์สินที่ผู้บริโภคมีและ การคาดการณ์รายได้ตลอดทั้งชีวิตภายใต้ความไม่แน่นอนที่ผู้บริโภคเผชิญในแต่ละช่วงชีวิต และสามารถแสดงการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคระหว่างช่วงเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงรายได้ที่ ผู้บริโภคไม่ได้คาดการณ์ไว้ในอดีต ดังนี้

$$C_t - C_{t-1} = \frac{r}{(1+r)} \sum_{s=0}^{\infty} \frac{1}{(1+r)^s} [E_t Y_{t+s} - E_{t-1} Y_{t+s}] \quad (2.32)$$

จากการแสดงการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรใน วงจรชีวิตภายใต้ความไม่แน่นอนผู้บริโภคทราบเพียงข้อมูลในอดีตและปัจจุบันเท่านั้น เพราะฉะนั้น ผู้บริโภคจะเลือกระดับการบริโภคที่ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดในแต่ละช่วงของชีวิต โดยการ คาดการณ์รายได้ถาวรที่คาดว่าจะได้รับตลอดช่วงชีวิต และจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคเมื่อการคาดการณ์ รายได้ผิดพลาดเพื่อที่จะสามารถบริโภคได้เท่าๆกันในทุกช่วงเวลาของชีวิต

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นมาได้กรอบทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจร ชีวิตหลายทฤษฎีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่องการออมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน (Precautionary saving) หรือข้อจำกัดสภาพคล่อง (Liquidity constraints) ซึ่งมาช่วยเติมเต็มให้ทฤษฎีการบริโภคอธิบาย พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

2.2 วรรณกรรมปริทัศน์

นับตั้งแต่ทฤษฎีรายได้สมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes ได้เกิดขึ้น ทฤษฎีการบริโภคก็ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของ Modigliani และคณะ (1954) และ Friedman (1957) เป็นทฤษฎีการบริโภคทฤษฎีหนึ่งที่มีความสำคัญ และถูกนำมาทดสอบความเหมาะสมของทฤษฎีในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องจนมาถึงในปัจจุบัน ดังนั้นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในส่วนนี้จึงได้แบ่งงานศึกษาที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วนโดยส่วนแรกเป็นงานศึกษาที่ทดสอบถึงความเหมาะสมของทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภค และส่วนที่สองเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดที่นำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้น อันได้แก่แนวคิดที่ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างสมบูรณ์ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสมในแต่ละช่วงชีวิตของผู้บริโภค และแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) โดยการผสมผสานกันระหว่างสองแนวคิดดังกล่าวนี้นำมาสู่แนวคิดในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหนียว (Sticky consumption growth) ในงานศึกษาชิ้นนี้

2.2.1 งานศึกษาที่ทดสอบถึงความเหมาะสมของทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภค

งานศึกษาที่ทดสอบถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคว่ามีความสอดคล้องหรือเป็นไปตามที่ทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรได้กล่าวไว้หรือไม่นั้น คือ งานศึกษาของ Hall (1978) ซึ่งเป็นงานศึกษาที่ได้รับความสนใจ อีกทั้งยังถูกกล่าวถึงในงานศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรหลายชิ้น โดย Hall (1978) ได้ศึกษาถึงบทบาทของรายได้ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคของผู้บริโภคภายใต้ความไม่แน่นอน โดยใช้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่มีลักษณะแบบพหุนามกำลังสอง (Quadratic utility) และศึกษาภายใต้ข้อสมมติที่สำคัญ คือ ผู้บริโภคมองการณ์ไกล (Forward looking) และมีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ (Fully rational) กล่าวคือ การตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคของผู้บริโภคจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภคที่ผู้บริโภคราคาการณจากข้อมูล

เศรษฐกิจ โดยรวมที่ผู้บริโภคมีอยู่ทั้งหมดส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถคาดการณ์รายได้ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคในช่วงเวลาใดๆ จึงเกิดจากรายได้ชั่วคราวหรือ รายได้ที่ผู้บริโภคมิได้คาดการณ์ไว้เท่านั้น ซึ่ง Hall (1978) ได้เรียกรูปแบบการบริโภคดังกล่าวว่ามีลักษณะแบบ Random walk

ผลการทดสอบจากการประมาณสมการ Euler equation โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาว (Time series data) รายไตรมาสในงานศึกษาของ Hall (1978) พบว่า การบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับการบริโภคในอดีตหนึ่งช่วงเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่มีข้อมูลใดเลยของช่วงเวลาในอดีตโดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ที่มีบทบาทต่อการบริโภคของผู้บริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน ดังนั้น จึงได้สามารถกล่าวได้ว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมบริโภคสอดคล้องตามที่ทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร

แต่งงานศึกษาเชิงประจักษ์หลายชิ้นหลังจากงานศึกษาของ Hall (1978) แสดงให้เห็นถึงผลการทดสอบในแง่มุมที่แตกต่างจาก Hall (1978) ในสองประเด็น คือ ประเด็นแรกพบว่าการบริโภคมีลักษณะ Excess sensitivity หรือพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์กับรายได้และข้อมูลทั้งในอดีตและปัจจุบัน ส่วนอีกประเด็นหนึ่งพบว่า พบว่าการบริโภคมีลักษณะ Excess smoothness หรือการเปลี่ยนแปลงของการบริโภค (consumption growth) นั้นมีความราบเรียบ (Smooth) มากกว่าการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (income growth) แม้ว่าจะใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวในการทดสอบความเหมาะสมของทฤษฎีทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรเช่นเดียวกันงานศึกษาของ Hall (1978)

โดยงานศึกษาที่พบว่าการบริโภคมีลักษณะ Excess sensitivity คือ งานศึกษาของ Flavin (1981) ที่ได้พัฒนาโครงสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติ ของ Hall เพื่อศึกษาบทบาทของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการคาดการณ์รายได้ถาวรในอนาคต โดยให้ความสำคัญกับประเด็นการมีอยู่ของความอ่อนไหวของการบริโภคที่มีต่อรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน (Excess sensitivity of current income) ผลการทดสอบของ Flavin พบว่ามีลักษณะ Excess sensitivity ในการบริโภคต่อรายได้ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ถาวรได้รับอิทธิพลจากรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันและรายได้ในช่วงเวลาอดีตแทนที่จะเป็นการคาดการณ์รายได้ทั้งชีวิตของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะฉะนั้นผู้บริโภคไม่ได้คาดการณ์รายได้ถาวรเพื่อนำมาจัดสรรการบริโภคตลอดช่วงชีวิตได้อย่าง

ถูกต้องแม่นยำ ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคมีความอ่อนไหวต่อรายได้ไม่ว่าจะเป็นรายได้ในอดีตหรือในปัจจุบัน นั่นคือ ผู้บริโภคอาจมิได้เป็นผู้มีมุมมองการณ์ไกล (Forward looking) ตามข้อสมมติในงานศึกษาของ Hall (1978) โดยผลการทดสอบที่ได้นี้ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ Alan S. Blinder and Deaton (1985)

นอกจากนี้ในงานศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989) ที่ได้ศึกษาเรื่อง Excess sensitivity ภายใต้กรอบทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร เช่นเดียวกับ Flavin(1981) แต่ได้นำพฤติกรรมบริโภค ลักษณะ Rule of thumb หรือ พฤติกรรมบริโภคที่ขึ้นกับรายได้ในปัจจุบันของผู้บริโภคตามแนวคิดของ Keynes มาพิจารณาในสมการประมาณการด้วยซึ่งสามารถแสดงได้ดังสมการที่ (2.33)

$$\Delta \ln C_t = \delta_0 + \delta_1 E_{t-1} \Delta \ln Y_t + \varepsilon_t \quad (2.33)$$

พารามิเตอร์ δ_1 ในสมการ (2.33) เป็นพารามิเตอร์ที่แสดงลักษณะ Excess sensitivity ในการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบันเมื่อเทียบกับช่วงเวลาในอดีตที่ส่งผลต่อการบริโภค และเพื่อขจัดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณสมการ จึงประมาณค่าสถิติของพารามิเตอร์ในสมการที่ (2.33) ด้วยวิธี Instrumental Variable (IV) ผลการศึกษาพบว่า มีลักษณะ Excess sensitivity ในการบริโภค เช่นเดียวกับงานศึกษาของ Flavin (1981) ทั้งนี้ในงานศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989) หากข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลให้ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนระดับการบริโภคของตนเองโดยทันทีทันใด เนื่องจากผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลตามพื้นฐานแนวคิดของทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรเช่นเดียวกับงานศึกษาของ Hall (1978)

ส่วนอีกประเด็นหนึ่ง คือ งานศึกษาที่พบลักษณะ Excess smoothness ในการบริโภค เนื่องจากในความจริงแล้วพบว่ารายได้ถาวรมีความราบเรียบน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ดังนั้นการบริโภคจึงไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร เนื่องจากตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรการบริโภคถูกกำหนดโดยรายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิต มิใช่รายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน และรายได้ถาวรมีความราบเรียบ หรือมีความคงที่มากกว่ารายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันนั้นจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ถาวรและระดับการบริโภค ซึ่งงานศึกษาของ Campbell and Deaton (1989)

เป็นงานศึกษาเริ่มแรกที่ทำให้ความสนใจในประเด็นเรื่อง Excess smoothness ในการบริโภค จากผลการทดสอบด้วยวิธี Vector Autoregressive (VAR) และ Non-Parametric Test โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา ระยะยาวรายไตรมาส พบว่าการบริโภคของผู้บริโภคมีความราบเรียบมากเกินกว่าที่จะสามารถอธิบายด้วยการคาดการณ์รายได้อารในอนาคตตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้อาร กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปน้อยกว่ารายได้อารที่ผู้บริโภคมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคนั้นมิได้ตอบสนองโดยทันทีต่อการเปลี่ยนแปลงข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเหตุผลให้การบริโภคมีลักษณะ Excess smoothness เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้อารในปัจจุบัน เช่นเดียวกับผลการศึกษาที่ได้จากงานศึกษาของ Jordi Gali (1991) นอกจากนี้ Campbell and Deaton (1989) ยังพบว่าลักษณะ Excess sensitivity และ Excess smoothness เป็นลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกันและสามารถเกิดขึ้นพร้อมกันได้

ดังนั้นเพื่อที่จะอธิบายสาเหตุความไม่สอดคล้องกันในข้อมูลเชิงประจักษ์ของผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคภายใต้กรอบทฤษฎีรายได้อารและวงจรชีวิตที่พบว่าการบริโภคที่มีลักษณะ Excess sensitivity และ Excess smoothness ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานศึกษาของ Hall (1978) และทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้อาร เป็นผลให้งานศึกษาในรุ่นต่อมาได้ปรับปรุงกรอบแนวคิด ตลอดจนแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาเพื่อที่จะสามารถอธิบายความไม่สอดคล้องกันที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังสามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคได้สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

2.2.2 แนวคิดที่นำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมการบริโภคตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้อารกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การพัฒนาการศึกษาในทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้อารก็เพื่อที่จะหาคำตอบของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากงานศึกษาเชิงประจักษ์ข้างต้น โดย Bagliano and Bertola (2004) ได้กล่าวว่า แนวคิดที่นำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันนั้นมีหลายแนวคิดด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้บริโภคไม่สามารถกู้ยืมเงินได้อย่างเสรี (Liquidity constraints) หรือ ความไม่แน่นอนที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน (Precautionary Saving) แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดที่ผู้บริโภคไม่สามารถรับข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ซึ่งกระทบต่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของผู้บริโภค และแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) ก็เป็นสองแนวคิดที่ได้รับความสนใจ

และถูกนำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันของงานศึกษาเชิงประจักษ์เช่นเดียวกันกับสองแนวคิดแรก อีกทั้งยังแสดงนัยถึงพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืด (Sticky consumption) ในงานศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ถูกนำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมการบริโภคตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในส่วนนี้จึงได้แบ่งเป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภค และส่วนที่สองเป็นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค

1) งานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภค

จากข้อสมมติที่ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร แต่อย่างไรก็ตามหากผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ก็อาจมีผลต่อพฤติกรรมการเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสมได้ โดยงานศึกษาเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของระบบเศรษฐกิจโดยรวมที่ไม่สมบูรณ์อันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค คือ งานศึกษาของ Pischke (1995) ที่สร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายพฤติกรรมการบริโภคตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร ซึ่งผู้บริโภคเป็นผู้ตอบสนองอย่างมีเหตุผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปของรายได้ชั่วคราวของตนเอง แต่ไม่ได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงไปของข้อมูลในระบบเศรษฐกิจโดยรวม ซึ่งงานศึกษาของ Pischke (1995) ได้ใช้ข้อมูลทั้งในระดับจุลภาคจาก Survey of Income and Program Participation ซึ่งเป็นข้อมูลลักษณะ Panel data และข้อมูลระดับมหภาคจาก National Income and Product Account ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาว นำมาวิเคราะห์ถึงผลของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคในระดับมวลรวม (Aggregate consumption) และความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ในช่วงเวลาอดีตกับการบริโภคระดับมวลรวม ภายได้ข้อสมมติที่ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีเหตุผลแต่ไม่ได้สามารถรับข่าวสารในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อย่างสมบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับรายได้ของผู้บริโภคในช่วงเวลาเดียวกัน กล่าวคือ การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในระดับจุลภาคไม่ได้เกิดจากข้อมูลข่าวสารหรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ในระบบเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งมีผลให้การบริโภคมวล

รวมมีลักษณะ Excessively smooth เนื่องจากการตอบสนองต่อข้อมูลระดับมหภาคของผู้บริโภค ก่อนข้างช้าเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงรายได้รายบุคคลที่มีความผันผวนมาก และพบว่า การบริโภคมวลรวมมีความสัมพันธ์กับรายได้ในช่วงเวลาอดีต (Excessively sensitive) จากงานศึกษาของ Pischke (1995) แสดงให้เห็นว่าข้อสมมติเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญต่อการอธิบายพฤติกรรม ผู้บริโภคภายใต้กรอบทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิต

งานศึกษาของ Pischke (1995) ยังมีผลการศึกษาค้นคว้าที่คล้ายคลึงกับงานศึกษาของ Ludvigson and Micheaelides (2001) ที่กล่าวถึงลักษณะ Excess smoothness อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่สามารถอธิบายการตอบสนองที่ล่าช้าต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าของผู้บริโภค เพราะฉะนั้น การที่ผู้บริโภคมี ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์เกี่ยวกับรายได้ในระดับเศรษฐกิจโดยรวม อาจจะเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบาย ความราบเรียบในการบริโภคมวลรวม และความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคมวลรวมกับ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในอดีตของผู้บริโภค

ต่อมา Reis (2006) ได้ศึกษาว่าผู้บริโภคเป็นผู้ที่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างไม่สมบูรณ์ หรือไม่ โดยปรับปรุงแบบจำลองของ Hall (1978) เพื่อที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การบริโภคของผู้บริโภคที่มีการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล แต่ผู้บริโภคมีต้นทุนในการรับรู้และประมวลผล ข้อมูลข่าวสาร โดยจากการใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวรายได้ไตรมาส และทดสอบด้วยวิธี Vector Autoregression (VAR) ผลการศึกษาพบว่าผู้บริโภคมีต้นทุนในการรับรู้และประมวลผลข้อมูลข่าวสาร ในระบบเศรษฐกิจ จึงทำให้ผู้บริโภคเลือกที่จะศึกษาข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจเป็นครั้งคราว เท่านั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้การวางแผนการ บริโภคและการบริโภคตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดไว้ค่อนข้างช้า อีกทั้ง Reis (2006) ได้ สรุปว่าผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจสามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะ คือ ผู้บริโภคที่มีต้นทุนในการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารสูง ผู้บริโภคประเภทนี้จึงไม่วางแผนในการบริโภค และบริโภคตามรายได้ที่ได้รับใน ช่วงเวลาปัจจุบันทำให้มีอัตราการออมต่ำ และผู้บริโภคอีกประเภทหนึ่งซึ่งเป็นลักษณะของผู้บริโภค ส่วนมากในระบบเศรษฐกิจซึ่งมีประมาณ 66.67 เปอร์เซ็นต์ เป็นผู้บริโภครายได้ที่มีการวางแผนในการบริโภค จึงทำให้ผู้บริโภคประเภทนี้มีอัตราการออมสูง

เหตุผลที่ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์สามารถอธิบายได้จากงานศึกษาของ Sims (2003) ที่ศึกษาถึงข้อจำกัดที่ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข่าวสารในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อย่างสมบูรณ์ จากการใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวและสมมติให้อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคมีลักษณะแบบพหุนามกำลังสอง เพื่อการหาการตอบสนองที่ดีที่สุด (Optimal reaction) ของผู้บริโภคต่อข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งงานศึกษาของ Sims (2003) มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Reis (2006) ในประเด็นที่พบว่าการที่ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากข้อจำกัดในการประมวลผลข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ (Signal extraction) ที่เกิดจากช่องทางการรับข้อมูลที่จำกัด และต้นทุนในการปรับเปลี่ยน (Adjustment cost) ทำให้ผู้บริโภคตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้คาดคิดในระบบเศรษฐกิจมหภาคค่อนข้างช้า

จากงานศึกษาข้างต้นที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของการบริโภคมิได้ตอบสนองโดยทันทีต่อข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ Carroll and Slacalek (2006) จึงได้ศึกษาพลวัตของการบริโภค (Consumption dynamics) โดยนำแนวคิดการคาดการณ์ที่มีความเหนียว (Sticky expectation) ของครัวเรือนในระดับมหภาค ซึ่งถูกกล่าวไว้ในงานศึกษาของ Mankiw and Reis (2002) และ Carroll (2003) ที่พบว่าข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมีการแพร่กระจายอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงทำให้ผู้บริโภคมิได้นำข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองโดยทันที ส่งผลให้การคาดการณ์ของผู้บริโภคมีความเหนียวแทนที่จะเปลี่ยนแปลงโดยทันทีทันใดเมื่อข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป

Carroll and Slacalek (2006) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อสร้างแบบจำลองที่อธิบายพฤติกรรมการบริโภค ภายใต้การคาดการณ์ที่มีความเหนียว (Sticky expectation) และพิจารณาถึงความสอดคล้องกันระหว่างผลการศึกษาที่ได้จากการใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) ซึ่งเป็นข้อมูลระดับจุลภาค และข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวซึ่งเป็นข้อมูลระดับมหภาคว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด โดยใช้แบบจำลอง Dynamic Stochastic General Equilibrium (DSGE) ในการทดสอบเช่นเดียวกันทั้งข้อมูลภาคตัดขวางและอนุกรมเวลาระยะยาว ภายใต้ข้อสมมติว่า ในระบบเศรษฐกิจจะประกอบด้วยผู้บริโภคที่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ถาวรของตนเองด้วยความน่าจะเป็น π และผู้บริโภคที่ไม่สนใจในข้อมูลของ

ระบบเศรษฐกิจที่จะส่งผลต่อรายได้ถาวรของตนเองด้วยความน่าจะเป็น $(1-\pi)$ ซึ่งแตกต่างจากแบบจำลองของ Hall (1978) ที่มีสมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลและสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์และนำข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันนั้นมากำหนดระดับการบริโภคตลอดช่วงชีวิต ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของการบริโภคที่เกิดขึ้นตามงานศึกษาของ Hall (1978) จะเท่ากับค่าความคาดเคลื่อนที่เกิดจากการคาดการณ์ของผู้บริโภคเมื่อมีความไม่แน่นอนเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ผู้บริโภคมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า

แบบจำลองที่ Carroll and Slacalek (2006) สร้างขึ้นได้กำหนดให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์มีลักษณะ Constant Relative Risk Aversion (CRRA) และอรรถประโยชน์แต่ละช่วงเวลามีความสัมพันธ์กัน (Time-nonseparable utility) อีกทั้งเพื่อให้ง่ายต่อการแก้ระบบสมการจึงกำหนดให้ลักษณะอรรถประโยชน์ของผู้บริโภคอยู่ในรูปพหุนามกำลังสอง (Quadratic utility) ซึ่งจะสามารถประมาณสมการการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันได้ดังสมการ

$$\Delta \log C_t = (1 - \pi) \Delta \log C_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2.34)$$

จากสมการ (2.34) สามารถอธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริโภคในอดีต โดยจะเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยเพียงใดขึ้นกับความสนใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับข้อมูลในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาค ยกตัวอย่างเช่น ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของอัตราความสามารถในการผลิต (Productivity growth) หรืออัตราการว่างงาน (Unemployment rate) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ชี้วัดภาวะเศรษฐกิจในระดับมหภาคในช่วงเวลานั้น

ผลการศึกษาจากการใช้แบบจำลองข้างต้นพบว่า พฤติกรรมการบริโภคภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์การบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับภาวะการณ์ในระบบเศรษฐกิจขณะนั้น ซึ่งแสดงนัยถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหนียว (Sticky consumption growth) โดยพฤติกรรมการบริโภคที่มีความเหนียวนี้แสดงให้เห็นเมื่อใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวในการทดสอบ นอกจากนี้ Carroll and Slacalek (2006) ยังพบว่าอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคสูญเสียจากการคาดการณ์โดยไม่ได้ติดตามข้อมูลความเป็นไปของระบบเศรษฐกิจมหภาคอย่างสม่ำเสมอมีน้อยมาก เช่นเดียวกับที่พบใน

งานศึกษาของ Akerlof and Yellen (1985) และ Cochrane (1991) อีกทั้งผลของพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคมีความหนืดได้เช่นเดียวกัน โดยงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2) งานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคเป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาอธิบายความไม่สอดคล้องกันของหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดในงานศึกษาของ Duesenberry (1952) ที่กล่าวว่า “การบริโภคของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับระดับการบริโภคของผู้บริโภคเองที่เคยเป็นมาในอดีตและยังขึ้นอยู่กับระดับการบริโภคของบุคคลอื่นในสังคม” ดังนั้นงานศึกษาเกี่ยวกับการบริโภคในรุ่นต่อมาจึงได้มีการพัฒนาฟังก์ชันอรรถประโยชน์ให้แสดงถึงลักษณะอรรถประโยชน์ที่อ้างอิงกับระดับการบริโภคของตนเองในอดีตและระดับการบริโภคของบุคคลอื่นๆ ในสังคม แทนที่จะพิจารณาเพียงแต่อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันเท่านั้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกเรียกว่า พฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) โดยสามารถแสดงลักษณะฟังก์ชันอรรถประโยชน์ได้ดังนี้

$$u(C) = u(C_t - \chi C_{t-1}) \quad (2.35)$$

โดยที่ $u(C_t - \chi C_{t-1}) = u((1 - \chi)C_t + \chi \Delta C_t)$ สำหรับ $\chi \in (0, 1)$

$u(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์

C_t คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา t

C_{t-1} คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา $t-1$ หรือระดับการบริโภคในอดีต เมื่อเปรียบเทียบกับการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งมี χ เป็นค่าสัมประสิทธิ์ที่สะท้อนพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของผู้บริโภค กล่าวคือ แสดงถึงขนาดของพฤติกรรมการบริโภคในอดีตที่ส่งผลต่อระดับการบริโภคในปัจจุบัน

จากฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค โดยผ่านพารามิเตอร์ λ ข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคได้รับอรรถประโยชน์จากการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ (t) และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคในช่วงเวลาใดๆเมื่อเทียบกับช่วงเวลาในอดีต

งานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) ที่ได้รับการกล่าวถึงมากงานหนึ่ง คืองานศึกษาของ Muellbauer (1988) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษารูปแบบพฤติกรรมบริโภคตามความเคยชินของผู้บริโภคว่ามีลักษณะแบบ Rational habit หรือ Myopic habit โดยลักษณะพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคแบบ Rational habit ผู้บริโภคจะตระหนักถึงผลกระทบของการตัดสินใจของการบริโภคในปัจจุบันที่มีต่อการบริโภคในอนาคตหรือผู้บริโภคมีพฤติกรรมในลักษณะมองการณ์ไกล (Forward looking) ส่วนพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคแบบ Myopic habit ผู้บริโภคจะตัดสินใจระดับการบริโภคในปัจจุบันโดยไม่คำนึงถึงการบริโภคของตนเองในอนาคต

Muellbauer (1988) ได้นำฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่อรรถประโยชน์ในแต่ละช่วงเวลามีความสัมพันธ์กันดังสมการ (2.35) ซึ่งอยู่ในรูปแบบ Constant Relative Risk Aversion (CRRA) มาใช้ในงานศึกษา ผลการศึกษาจากการใช้ข้อมูลการบริโภคสินค้าทั่วไปและบริการรายไตรมาสของประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. 1954-1981 ในงานศึกษาของ Muellbauer (1988) พบว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคแบบ Myopic habit ซึ่งแสดงนัยถึงพฤติกรรมบริโภคในลักษณะ rule of thumb ตามแนวคิดของ Keynes ที่การบริโภคถูกกำหนดด้วยรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยผลการศึกษาที่ได้นี้แสดงถึงความล้มเหลวในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรที่ได้จากการใช้ข้อมูลในระดับมวลรวม (Aggregate) แต่ Muellbauer ก็ยังเชื่อว่าถ้ามองในระดับรายบุคคลแล้วผู้บริโภคน่าจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจในการบริโภคอย่างมีเหตุผล

ในด้านงานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคในประเทศไทย นิรัทธัย ทูมวงษา (2551) และ ทศพล เต้าสมบัติวัฒนา (2551) ได้ศึกษาว่าพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมบริโภคของครัวเรือนไทยไม่สอดคล้องตามทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรหรือไม่ โดย นิรัทธัย ทูมวงษา (2551) ได้ศึกษาพฤติกรรมบริโภคตามความเคยชินในมุมมองที่พฤติกรรมความเคยชินนั้นที่เกิดจากปัจจัยภายในของผู้บริโภคแต่ละคน (Internal habit formation) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนไทยไม่ได้มีพฤติกรรมบริโภคที่เกิด

จากนิสัยความเคยชินในการบริโภคอันเนื่องมาจากความเคยชินที่สะสมมาตั้งแต่ในอดีตของครัวเรือน ในขณะที่งานศึกษาของ ทศพล คำสมบัติวัฒนา (2551) ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรการหลักถึงความสูญเสีย และพฤติกรรมกรรการบริโภคตามความเคยชินในมุมมองที่พฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคนั้นเกิดมาจากบุคคลอื่นในสังคม (External habit formation) หรือพฤติกรรมกรรการบริโภคที่อ้างอิงกับบุคคลอื่นพบว่า ผู้บริโภคมีพฤติกรรมหลักถึงความสูญเสีย และมีพฤติกรรมกรรการบริโภคที่อ้างอิงกับบุคคลอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือครัวเรือนไทยไม่ได้มีพฤติกรรมกรรการบริโภคที่สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรและวงจรชีวิต โดยทั้งงานศึกษาของ นิรัตติชัย (2551) และ ทศพล (2551) นั้นช่วยทำให้งานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรการบริโภคในประเทศไทยมีความกว้างขวางและทำให้ทราบถึงพฤติกรรมกรรการบริโภคที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

นอกจากนั้น ทั้งงานศึกษาของ นิรัตติชัย ทุมวงษา (2551) และ ทศพล คำสมบัติวัฒนา (2551) ได้นำฟังก์ชันอรรถประโยชน์ซึ่งอยู่ในรูปแบบ CRRA มาพิจารณาในแบบจำลองซึ่งคล้ายคลึงกับงานศึกษาของ Muellbauer (1988) แต่ข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบในงานศึกษาของ นิรัตติชัย (2551) และ ทศพล (2551) ได้นำข้อมูลรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey : SES) ซึ่งเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) มาสร้างเป็นข้อมูล Cohort data เพื่อใช้ในการทดสอบแทนที่จะใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาในระยะยาว (Time-series data) ดังเช่นในงานศึกษาของ Muellbauer (1988)

แต่อย่างไรก็ตามงานศึกษาของ Muellbauer (1988) นิรัตติชัย ทุมวงษา (2551) และ ทศพล คำสมบัติวัฒนา (2551) มิได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคตามแบบรูปแบบความเคยชินที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Shocks) ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมกรรการบริโภคของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป แทนที่จะเปลี่ยนแปลงไปโดยทันทีเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ได้คาดการณ์ไว้ตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรที่สมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผลและสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างสมบูรณ์ โดยงานศึกษาพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคที่แสดงนัยถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรการบริโภคที่ค่อนข้างช้าต่อเหตุการณ์ในระบบเศรษฐกิจคือ งานศึกษาของ Fuhrer (2000) ที่ศึกษาพฤติกรรมกรรการบริโภคตามแนวคิดความเคยชินในการบริโภคภายใต้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลที่แสดงนัยต่อการดำเนินนโยบายการเงินในแง่การเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมในการบริโภคที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ในด้านรายได้ อัตราดอกเบี้ย และ อัตราเงินเฟ้อในระบบเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูลการบริโภคสินค้าทั่วไปและบริการ รายได้ไตรมาสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966-1995 นอกจากนี้ Fuhrer (2000) ได้สมมติให้อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน ถูกกำหนดจากการบริโภคในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับระดับอ้างอิงในการบริโภคของผู้บริโภคเอง และ อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคในแต่ละช่วงเวลามีความสัมพันธ์กัน (Non-time-separability)

ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคตามความเคยชินที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้จากการทำนโยบายการเงินด้วยวิธี Vector Autoregression (VAR) พบว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การบริโภคตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในรายได้ อัตราดอกเบี้ยและเงินเฟ้อในลักษณะ Hump-Shaped คือผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มิได้ตอบสนองโดยทันทีทันใดแบบก้าวกระโดด ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Campbell และ Deaton (1989) ที่แสดงให้เห็นว่าในความจริงแล้วการบริโภคไม่ได้ตอบสนองโดยทันทีทันใดต่อข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลให้การบริโภคมีลักษณะ Excess smoothness

งานศึกษาชิ้นต่อมาของ Sommer (2007) ได้ศึกษาว่าพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคนั้นสามารถอธิบายด้วยการมีลักษณะความอ่อนไหวของการบริโภคที่สามารถบ่งบอกโดยการเปลี่ยนแปลงในรายได้ (Excess sensitivity) และการคาดการณ์ของผู้บริโภคซึ่งพิจารณาจากความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (Consumer sentiment) หรือไม่ โดยใช้แบบจำลองที่แสดงถึงพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคตามงานศึกษาของ Muellbauer (1988) และนำแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ในงานศึกษาของ Carroll and Slacalek (2006) มาพิจารณาในการสร้างสมการประมาณการ ซึ่งสามารถแสดงได้ดังสมการ

$$\Delta \ln C_t = c_0 + \gamma E_{t-3} \Delta \ln C_{t-1} + \lambda E_{t-3} \Delta \ln Y_t + \delta(L) E_{t-3} S_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2.36)$$

โดยที่ C_t คือ การบริโภค ณ ช่วงเวลา t

Y_t คือ รายได้สุทธิ ณ ช่วงเวลา t

S_t คือ ตัวแปรที่แสดงถึงความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ

(Consumer sentiment) ที่ได้จากการคำนวณในการสำรวจข้อมูลผู้บริโภค

ในการทดสอบสมการที่ (2.36) ยังมีการพิจารณาถึงค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการวัด (Measurement errors) และ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยผู้บริโภคมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าที่เกิดขึ้นชั่วคราว ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อกรบริโภคในช่วงเวลานั้นๆ ดังนั้น Sommer (2007) จึงประมาณสมการที่ (2.37) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอน (Two Stage Least Squares : 2SLS) และวิธี Kalman filter เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ โดยใช้ข้อมูลการบริโภคสินค้าทั่วไปและบริการรายไตรมาส ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960-2005 ผลการทดสอบจากทั้งสองวิธีข้างต้นให้ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ γ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันกับการบริโภคในอดีตใกล้เคียงกันทั้งสองวิธี คือ ค่าพารามิเตอร์ γ มีค่าประมาณ 0.7 โดยสามารถอธิบายได้ว่าระดับการบริโภคในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับระดับการบริโภคในอดีตอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณได้จากวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอน (2SLS) และวิธี Kalman filter มีค่ามากกว่าการประมาณโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares : OLS) ที่มีค่าเพียงประมาณ 0.3 อีกทั้งยังมีระดับความมีนัยสำคัญต่ำกว่า เพราะฉะนั้น การประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอน (2SLS) และวิธี Kalman filter จึงให้ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ที่ดีกว่าวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) โดยวิธีเป็นวิธี Kalman filter เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอนแต่มีความซับซ้อนในด้านการกำหนดข้อสมมติในการศึกษาก่อนจะทดสอบมากกว่า นอกจากนั้นแบบจำลองที่อ้างอิงถึงพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคสามารถอธิบายความอ่อนไหวของการบริโภคที่มีต่อรายได้ในอดีตและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ (Consumer sentiment) เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคในปัจจุบันได้

จากงานทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภค และพฤติกรรมกรบริโภคตามความเคยชิน (Habit formation) นำมาสู่แนวคิดในงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ซึ่งมีพื้นฐานทางทฤษฎีมาจากสองแนวคิดดังกล่าว โดยงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) มีความคล้ายคลึงกับงานศึกษาของ Sommer (2007) ในประเด็นเกี่ยวกับแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาและวิธีการศึกษา กล่าวคือ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ได้ใช้แบบจำลองของ Muellbauer (1988) และแบบจำลองของ Carroll and Slacalek (2006) มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสมการสำหรับใช้ในงานศึกษา อีกทั้งยังประมาณสมการที่ใช้ในการ

ทดสอบด้วยวิธี Instrumental Variables(IV) หรือวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นตอน (2SLS) และวิธี Kalman filter เหมือนกับงานศึกษาของ Sommer (2007) แต่งานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ได้ศึกษาในมุมมองการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด โดยมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาระดับความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคในกลุ่มประเทศที่พัฒนาทั้งหมด 13 ประเทศ² ว่าในแต่ละประเทศมีระดับมากน้อยเพียงใด

ผลการศึกษาจากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี Instrumental Variables (IV)³ และ วิธี Kalman filter โดยใช้ข้อมูลการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาส ให้ผลที่สอดคล้องและใกล้เคียงกันทั้งสองวิธี คือ พบว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภค (Consumption Growth) นั้นมีระดับ Autocorrelation ที่สูง กล่าวคือ ค่าพารามิเตอร์ที่บ่งบอกถึงความหนืด (Sticky) ในการเปลี่ยนแปลงการบริโภค บนค่าเฉลี่ยของทั้ง 13 ประเทศมีค่าประมาณ 0.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แทนที่จะเป็นศูนย์ตามสมมติฐาน random walk ของ Hall (1978) ซึ่งใกล้เคียงกับงานศึกษาของ Sommer (2007) ส่วนค่าพารามิเตอร์ที่บ่งบอกลักษณะพฤติกรรมกรบริโภคตามรายได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 0.4 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่าพารามิเตอร์ที่บ่งบอกถึงความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้จากผลการศึกษายังพบว่า แบบจำลองที่อธิบายความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภค (The sticky-consumption-growth model) สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจในระดับมหภาคได้ดีกว่าแบบจำลองที่ใช้ในงานศึกษาของ Hall (1978) และมีผลการประมาณค่าทางเศรษฐมิติดีกว่าแบบจำลองในงานศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989) สำหรับข้อมูลในบางประเทศที่ใช้ในการศึกษา

ต่อมา Everaert and Pozzi (2010) ได้ศึกษาความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคเช่นเดียวกับงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) แต่ศึกษาโดยใช้ข้อมูล panel รายปีระหว่างช่วงเวลา ค.ศ. 1972-2007 ของกลุ่มประเทศ OECD 15 ประเทศ และประมาณค่า

² กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว 13 ประเทศ ได้แก่ ประเทศแคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เบลเยียม เดนมาร์ก ฟินแลนด์ เนเธอร์แลนด์ สเปนและสวีเดน

³ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ได้ใช้ตัวแปรอัตราการว่างงาน (Unemployment rate) อัตราดอกเบี้ยระยะยาว (Long-term interest rate) ดัชนีความผันผวนของราคา (Index of price volatility) และทัศนคติของผู้บริโภคต่อระบบเศรษฐกิจ (Consumer sentiment) เป็นตัวแปร Instrument ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภคในปัจจุบัน

สมการทางเศรษฐมิติด้วยเทคนิค Monte Carlo simulation โดยผลการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคในอดีตและปัจจุบันอันแสดงถึงความหนืดของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคมีค่าเป็นลบ และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงาน Carroll and Slacalek and Sommer ในปี ค.ศ. 2008 แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของ Everaert and Pozzi (2010) ก็ยังมีความสอดคล้องกับ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ในประเด็นที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของผู้บริโภค ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989) นอกจากนี้ Everaert and Pozzi (2010) พบว่าชั่วโมงการทำงานของผู้บริโภคมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งช่วยยืนยันความสัมพันธ์ของการทำงานและการบริโภคของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นถึงงานศึกษาภายใต้กรอบทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร ซึ่งนำมาสู่งานศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืด (Sticky consumption growth) หรือระดับการบริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปเมื่อเทียบกับระดับการบริโภคในอดีต ซึ่งมีพื้นฐานมาจากแนวความคิดที่ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์และพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของผู้บริโภค โดยอาจเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่สามารถอธิบายความขัดแย้งในหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังสามารถอธิบายพฤติกรรมการบริโภคได้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย ว่ามีพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืดหรือไม่ ซึ่งคล้ายคลึงกับงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาจึงได้นำงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) มาเป็นพื้นฐานในงานศึกษาครั้งนี้ โดยพิจารณาศึกษาแต่เพียงข้อมูลในประเทศไทยเท่านั้น และใช้ข้อมูลรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey : SES) ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ในการทดสอบแต่เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ต้องการที่จะศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภค ซึ่งมีมิติเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องจึงได้นำข้อมูล SES มาสร้างเป็นข้อมูล Pooled cross-section เช่นเดียวกับงานศึกษาของนิรัตติศัย ทุมวงษา (2551) และ ทศพล เก้าสมบัตวิวัฒนา (2551)

บทที่ 3

วิธีการศึกษา และข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย ภายใต้กรอบทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร โดยพิจารณาผลกระทบของความไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจโดยรวมได้อย่างสมบูรณ์และพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคที่ส่งผลให้ผู้บริโภคมิได้ปรับเปลี่ยนการบริโภคโดยทันทีทันใด เพื่อตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

3.1 โครงสร้างแบบจำลองที่ใช้การศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้นำงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา ซึ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการคาดการณ์ของผู้บริโภคที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจมหภาคโดยทันที (Sticky Expectation) อันเนื่องมาจากผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างสมบูรณ์ และแนวคิดพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) มาเป็นแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด (Sticky consumption) ที่อาจเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ลักษณะการบริโภคที่เป็นจริงไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวร

ทั้งนี้ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ได้นำแบบจำลองของ Muellbauer (1988) และแบบจำลองของ Carroll and Slacalek (2006) มาใช้เป็นแบบจำลองที่อธิบายพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด โดยแบบจำลองของ Muellbauer (1988) เป็นแบบจำลองที่มีฟังก์ชันอรรถประโยชน์ซึ่งแสดงถึงลักษณะพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค อันเป็นลักษณะฟังก์ชันอรรถประโยชน์ตามที่ได้อ้างถึงมาแล้วในส่วนของวรรณกรรมปริทัศน์ของบทที่ผ่านมา และผู้บริโภคมีเป้าหมายที่จะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิตภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณดังนี้

$$\max_{\{C_t\}} E_t \sum_{t=s}^{\infty} \beta^{t-s} u(C_t - \chi C_{t-1})$$

โดยที่กำหนดให้ $u(C_t - \chi C_{t-1}) = u((1-\chi)C_t + \chi \Delta C_t)$ สำหรับ $\chi \in (0,1)$

ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ $B_t = R(B_{t-1} + Y_{t-1} - C_{t-1})$ (3.1)

โดยที่

- $u(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์
- β คือ อัตราส่วนคิดลด (Time preference factor)
- C_t คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา t
- C_{t-1} คือ ระดับการบริโภคในช่วงเวลา $t-1$
- χ คือ พารามิเตอร์ที่สะท้อนพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ถ้า $\chi = 0$ แสดงว่าพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคไม่มีบทบาทต่อระดับการบริโภค ในทางตรงกันข้าม ถ้า $\chi = 1$ แสดงว่าพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคจะมีบทบาทอย่างมากต่อระดับการบริโภคของผู้บริโภค
- B คือ สินทรัพย์เริ่มต้นสุทธิ
- R คือ อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดให้คงที่ตลอดช่วงชีวิต
- Y คือ รายได้สุทธิของผู้บริโภค

จากฟังก์ชันอรรถประโยชน์ข้างต้นสามารถเขียนให้อยู่ในรูป Bellman's equation ได้ดังสมการ

$$V(B_t, C_{t-1}) = \max_{\{C_t\}} \{u(C_t - \chi C_{t-1}) + \beta E_t V(R(B_t + Y_t - C_t), C_t)\} \quad (3.2)$$

ตามงานศึกษาของ Muellbauer (1988) ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภค (Consumption growth) ตามเงื่อนไขการบรรลุอรรถประโยชน์สูงสุด ภายใต้ข้อสมมติที่ฟังก์ชันอรรถประโยชน์มีลักษณะแบบ Constant Relative Risk Aversion (CRRA) จากการแก้ปัญหาด้วย Dynamic problem⁴ จะ

⁴ Dynamic problem เป็นการแก้ปัญหาโดยใช้หลักการตัดสินใจแบบพลวัต กล่าวคือ เป็นการตัดสินใจเพื่อเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา โดยพิจารณาจากทางเลือกต่างๆ ภายใต้ขอบเขตของความพร้อมอย่างจำกัด ซึ่งการตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสมนี้มีความเกี่ยวข้องกันระหว่างช่วงเวลา และวิธี Lagrangian เป็นวิธีหนึ่งที่น่าสนใจในการแก้ปัญหานี้ในลักษณะเชิงพลวัต

ทำให้ได้สมการที่ใช้ทดสอบพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนตามสมการที่ (3.3) และเพื่อให้ง่ายต่อการแก้ระบบสมการจึงได้ปรับสมการให้อยู่ในรูปแบบสมการ Log-Linear

$$\Delta \log C_t = \chi \Delta \log C_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3.3)$$

จากสมการที่ (3.3) เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันถูกกำหนดจากการบริโภคในอดีตหนึ่งช่วงเวลา ซึ่งแสดงถึงลักษณะพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงการบริโภคยังถูกกำหนดจากค่าความคาดเคลื่อนหรือค่าสุ่ม (Random) โดยผลของพฤติกรรมความเคยชินจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับค่าพารามิเตอร์ χ ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคในปัจจุบันและในอดีต

นอกจากนี้สมการที่ (3.3) ยังเป็นสมการที่แสดงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนตามแบบจำลองของ Carroll and Slacalek (2006) ที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืด โดยเป็นสมการที่สร้างมาจากฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างช่วงเวลา (Separable utility function) หรือฟังก์ชันอรรถประโยชน์พื้นฐานโดยทั่วไปที่ผู้บริโภคมีเป้าหมายที่จะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิตภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณเช่นเดียวกับกับสมการที่ (3.1) ในงานศึกษาของ Muellbauer (1988) ดังนี้

$$\max E_t \left[\sum_{t=s}^{\infty} \beta^{t-s} u(c_t) \right]$$

ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณตามสมการที่ (3.1)

งานศึกษาของ Carroll and Slacalek (2006) ได้สร้างแบบจำลองเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคภายใต้ข้อสมมติที่สำคัญ คือ ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผลให้ผู้บริโภคมีการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่ง Carroll and Slacalek (2006) ได้กำหนดให้ผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจประกอบด้วยผู้บริโภคที่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์และผู้บริโภคที่ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความน่าจะเป็น π และ $(1-\pi)$ ตามลำดับ อีกทั้งได้กำหนดให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่ใช้ในการศึกษาอยู่ในรูปแบบพหุนามกำลังสอง (Quadratic utility)

และฟังก์ชันอรรถประโยชน์มีลักษณะแบบ CRRA เช่นเดียวกับแบบจำลองของ Muellbauer (1988) ภายใต้เงื่อนไขการบรรลุนอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภคข้างต้นทำให้สามารถประมาณสมการการเปลี่ยนแปลงของระดับการบริโภคตามแบบจำลองของ Carroll and Slacalek (2006) ได้ดังสมการ (3.4)

$$\Delta \log C_t = \underbrace{(1-\pi)}_{=\chi} \Delta \log C_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3.4)$$

จากสมการที่ (3.4) เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันถูกกำหนดจากการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีตและค่าความคลาดเคลื่อน เช่นเดียวกับในสมการ (3.3) โดยการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันมากน้อยแค่ไหน ขึ้นกับความสนใจในข่าวสารหรือข้อมูลในระบบเศรษฐกิจมหภาคของผู้บริโภค ซึ่งแสดงโดยผ่านพารามิเตอร์ $(1-\pi)$ อันเป็นสัดส่วนความน่าจะเป็นที่ผู้บริโภคเป็นผู้มีได้สนใจที่จะติดตามข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้ในการคาดการณ์รายได้ในอนาคตของตนเองได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ ถ้าผู้บริโภคไม่สนใจในข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจเลยค่าพารามิเตอร์ $(1-\pi)$ จะมีค่าสูงเป็นผลให้ระดับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับระดับการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคในอดีตค่อนข้างมาก

เพราะฉะนั้นจากทั้งสมการที่ (3.3) และสมการที่ (3.4) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคในปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงกับการบริโภคในอดีต โดยความสัมพันธ์จะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับค่าพารามิเตอร์ χ หรือ $(1-\pi)$ ในสมการ ซึ่งทั้งสองแนวคิดข้างต้น แสดงนัยถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีความเหนียว (Sticky) ที่ทำให้ระดับการบริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรือมิได้เปลี่ยนแปลงไปโดยทันทีทันใด เป็นผลให้การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีต ดังนั้น ในสมการที่ (3.3) และสมการที่ (3.4) จึงเป็นสมการที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลในอดีต แทนที่จะขึ้นกับค่าความคลาดเคลื่อนเท่านั้นตามสมมติฐาน Random walk ของ Hall (1978) โดยจากทั้งสองสมการข้างต้นสามารถแสดงสมการที่ทดสอบถึงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหนียวได้ดังสมการที่ (3.5) ซึ่งพารามิเตอร์ α เป็นพารามิเตอร์ที่แสดงระดับความเหนียวในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคระหว่างในปัจจุบันและในอดีต

$$\Delta \log C_t = \alpha_1 \Delta \log C_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3.5)$$

แต่อย่างไรก็ตามจากงานศึกษาเชิงประจักษ์ของ Campbell and Mankiw (1989) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบันนั้นยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านรายได้ ซึ่งทำให้ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรไม่เป็นจริง เพราะตามทฤษฎีแล้วการเปลี่ยนแปลงรายได้จะไม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน เนื่องจากรายได้เป็นข้อมูลที่ผู้บริโภคทราบเป็นอย่างดีในเวลาปัจจุบัน และหากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันแล้วจะทำให้ผู้บริโภคมีลักษณะการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ (Rule of Thumb) ตามแนวคิดรายได้สัมบูรณ์ของ Keynes

จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในปัจจุบันที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคตามศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989) เป็นผลให้ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) นำตัวแปรการเปลี่ยนแปลงรายได้มาพิจารณาในสมการประมาณการ นอกจากนั้นยังได้พิจารณาถึงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตของครัวเรือน ที่ถูกนำมาพิจารณาในฐานะเป็นตัวแปรควบคุม (Control variable) ในการประมาณสมการ โดยเหตุผลที่นำตัวแปรทรัพย์สินสุทธิในอดีตของครัวเรือนมาพิจารณาในสมการประมาณการนั้น สืบเนื่องมาจากในความเป็นจริงและตามทฤษฎีการบริโภคแล้วทรัพย์สินทางการเงินสุทธิมีผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ ตามที่กล่าวถึงในงานศึกษาของ Hall (1978) ซึ่งผลกระทบนั้นมีสาเหตุมาจากความไม่แน่นอนและความผันแปรของอัตราดอกเบี้ยในระหว่างช่วงเวลา เพราะฉะนั้น เพื่อให้สมการที่ใช้ศึกษา มีความสมบูรณ์และสามารถอธิบายพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคได้สอดคล้องกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น จึงได้นำตัวแปรการเปลี่ยนแปลงรายได้สุทธิและทรัพย์สินสุทธิเข้ามาพิจารณาในสมการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนจะมีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ (Rule of thumb) อีกทั้งยังบ่งบอกว่าพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคนั้นสอดคล้องตามสมมติฐาน Random walk ในงานศึกษาของ Hall (1978) หรือไม่ ดังสมการ

$$\Delta \log C_t = \alpha_0 + \alpha_1 E_{t-2}[\Delta \log C_{t-1}] + \alpha_2 E_{t-2}[\Delta \log Y_t] + \alpha_3 E_{t-2}[A_{t-1}] + \varepsilon_t \quad (3.6)$$

โดยที่	C_t	คือ การบริโภคของผู้บริโภค ณ ช่วงเวลา t
	C_{t-1}	คือ การบริโภคของผู้บริโภค ณ ช่วงเวลา $t-1$
	Y_t	คือ รายได้สุทธิของผู้บริโภค ณ ช่วงเวลา t
	A_{t-1}	คือ ทรัพย์สินทางการเงินสุทธิ ณ ช่วงเวลา $t-1$
	ε_t	คือ ค่าความคลาดเคลื่อน
	α_0	คือ ค่าคงที่
	α_1	คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน
	α_2	คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน
	α_3	คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบของทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือนในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน

สมการที่ (3.6) เป็นสมการที่ใช้ทดสอบพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักในงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ภายใต้กรอบทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต และรายได้ถาวร โดยตัวแปรทางด้านซ้ายมือ คือ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือน ($\Delta \log C_t$) ตัวแปรนี้จะถูกอธิบายด้วยกลุ่มตัวแปรด้านขวามือ อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีต ($\Delta \log C_{t-1}$) การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันเมื่อเทียบกับรายได้ในอดีต ($\Delta \log Y_t$) และสุดท้ายทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือนในช่วงเวลาที่ผ่านมา (A_{t-1}) ในส่วนของกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลตามงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ได้ใช้ข้อมูลแบบอนุกรมเวลาระยะยาว (Time-series) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ในสมการการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนในช่วงเวลาใดๆ ด้วยวิธี Instrumental Variables (IV) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรด้านขวามือของสมการถดถอยและค่าความคลาดเคลื่อน (ε_t)

แต่เนื่องจากในประเทศไทยมิได้มีการจัดเก็บฐานข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาวเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายการบริโภค รายได้ และทรัพย์สินสุทธิทางการเงินของครัวเรือนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการศึกษา

ในครั้งนี้ ดังนั้น ในการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดในงานศึกษาชิ้นนี้จึงได้นำข้อมูลการสำรวจครัวเรือนระดับจุลภาค ที่ได้จัดทำข้อมูลใหม่เพื่อให้อยู่ในรูปแบบของ Pooled cross-sectional time-series data มาใช้ในการศึกษาแทนข้อมูลอนุกรมเวลาระยะยาว ทั้งนี้ได้ปรับปรุงสมการที่ใช้ในการประมาณการทางเศรษฐมิติให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา โดยนำตัวแปรสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิมาใช้แทนตัวแปรทรัพย์สินทางการเงินสุทธิและเพิ่มตัวแปรควบคุม (Control variable) อันได้แก่ *แนวโน้มของเวลา (Time trend)* และปัจจัยด้าน *รสนิยมในการบริโภคของครัวเรือน* ซึ่งอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบันเข้าไปในสมการประมาณการ เพื่อให้ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากผลของตัวแปรอิสระในสมการประมาณการ คือ ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีต และตัวแปรการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันอย่างแท้จริง

การนำตัวแปรสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิมาใช้แทนตัวแปรทรัพย์สินทางการเงินสุทธินั้น เนื่องจากข้อมูล SES ไม่ได้มีการจัดเก็บตัวแปรทรัพย์สินในรูปแบบของตัวแปรค่าไว้กระแส⁵ (Stock variable) มีเพียงแต่การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินในช่วงเวลาใดๆของครัวเรือนเท่านั้น เป็นเหตุให้ในการศึกษาครั้งนี้ต้องนำตัวแปรสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิมาใช้แทนตัวแปรทรัพย์สินทางการเงินสุทธิ ส่วนในเรื่องของตัวแปรควบคุมที่ถูกเพิ่มเข้ามาในสมการประมาณการ นอกเหนือจากตัวแปรสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิ คือ ตัวแปรที่สะท้อนถึงแนวโน้มของเวลา และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน ซึ่งถูกนำมาพิจารณาในสมการประมาณการเนื่องจากเวลาและรสนิยมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนในแต่ละช่วงเวลาได้ ทั้งนี้ Attanasio and Weber (1995) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านรสนิยมในการบริโภคของครัวเรือน ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือน ลักษณะโดยทั่วไปของครัวเรือนที่มีความแตกต่างกัน (Family characteristic) และสภาพการทำงานของหัวหน้าครัวเรือนนั้น เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการอธิบายการบริโภคของครัวเรือน อีกทั้งงานศึกษาของสมประวิณ และ วิฑูรย์ (2549) ยังได้กล่าวถึงฟังก์ชันรสนิยมของครัวเรือนไว้ดังนี้

⁵ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิทางการเงิน คือ สัดส่วนระหว่างการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิต่อครัวเรือนต่อการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือนทั้งหมด

⁶ อ้างอิงจาก กฤตยา ตติรังสรรค์สุข (2547)

$$\Theta_{i,t} = b_0 age_{i,t} + b_1 age_{i,t}^2 + a_i + t_i + u_{i,t} \quad (3.7)$$

จากฟังก์ชันรสนิยมตามสมการที่ (3.7) สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปร $age_{i,t}$ เป็นตัวแปรที่แสดงถึงอายุของหัวหน้าครัวเรือน โดยเมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปย่อมบ่งบอกถึงรสนิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงของเวลา ตัวแปร a_i เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถสังเกตได้ (Unobservable) ที่ทำให้ระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกัน ตัวแปร t_i แสดงถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงไปของเวลา (Time-varying effect) และตัวแปร $u_{i,t}$ แสดงถึงปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อรสนิยมนอกเหนือจากตัวแปรที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เพราะฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้เพิ่มปัจจัยที่แสดงถึงแนวโน้มของเวลาและรสนิยมของครัวเรือนในสมการประมาณการ เพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนได้ชัดเจนขึ้น โดยตัวแปรด้านรสนิยมในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

- อายุของหัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ที่มีรายได้สูงสุดในครัวเรือน (age)
- การเจริญเติบโตในของอายุหัวหน้าครัวเรือน (age^2)
- ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน (edu)
- ภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย (reg)
- ลักษณะพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย ($area$)

จากตัวแปรที่กล่าวถึงทั้งหมดข้างต้น สามารถเขียนสมการสำหรับการประมาณการทางเศรษฐมิติสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \Delta \log C_{i,t} = & \alpha_0 + \alpha_1[\Delta \log C_{i,t-1}] + \alpha_2[\Delta \log Y_{i,t}] + \alpha_3[\Delta A_{i,t-1}] + \alpha_4 trend_{i,t} + \alpha_5 age_{i,t} + \alpha_6 age_{i,t}^2 \\ & + \alpha_7 edu_{i,t} + \alpha_8 reg_{i,t} + \alpha_9 area_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \end{aligned} \quad (3.8)$$

โดยที่ $C_{i,t}$ คือ การบริโภคของครัวเรือน i ณ เวลา t

$C_{i,t-1}$ คือ การบริโภคของครัวเรือน i ณ เวลา $t-1$

$Y_{i,t}$ คือ รายได้สุทธิของครัวเรือน i ณ เวลา t

ΔA_{t-1} คือ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือน i ณ เวลา $t-1$

- $trend_{i,t}$ คือ แนวโน้มของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปของครัวเรือน i ในปีที่ t
- $Age_{i,t}$ คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นผู้มีรายได้สูงสุดในแต่ละครัวเรือน
- $edu_{i,t}$ คือ ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน
- $reg_{i,t}$ คือ ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย
- $area_{i,t}$ คือ พื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย
- ε_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน
- α_0 คือ ค่าคงที่
- α_1 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน
- α_2 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน
- α_3 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบของสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือนในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบัน
- α_4 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบของปัจจัยเวลาของครัวเรือนที่ i ในปีที่ t
- α_5 ถึง α_9 คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงผลกระทบของความแตกต่างด้านรสนิยมของครัวเรือนที่ i ในปีที่ t

จากสมการที่ (3.8) สามารถอธิบายได้ว่าตามทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรและวงจรชีวิตนั้นการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการคาดการณ์ของครัวเรือนเท่านั้น เนื่องจากครัวเรือนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ทำให้การคาดการณ์ของครัวเรือนเป็นไปอย่างถูกต้องแม่นยำ แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนอาจขึ้นกับปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีต ($\Delta \log C_{i,t-1}$) การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ($\Delta \log Y_{i,t}$) สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือนในช่วงเวลาที่ผ่านมา ($\Delta A_{i,t}$) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (Age) การเจริญเติบโตของอายุ (Age^2) ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน (edu) ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย

(*reg*) ลักษณะพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย (*area*) และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการคาดการณ์ของครัวเรือนเองในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยรายละเอียดของข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาตลอดจนรายละเอียดของตัวแปรดังกล่าวข้างต้นจะอธิบายในหัวข้อข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาที่จะกล่าวถึงต่อไป

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทยในครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลการสำรวจครัวเรือนระดับจุลภาคจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey: SES) ที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ซึ่งได้ทำการสุ่มสำรวจครัวเรือนตัวอย่างจากทั่วประเทศไทยแบบปีเว้นปี เป็นผลให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้มีทั้งสิ้น 9 ชุดข้อมูล⁷ โดยข้อมูลทั้ง 9 ชุดนี้เป็นข้อมูลที่มีลักษณะแบบภาคตัดขวาง (Cross-section) รายปี แต่เนื่องจากการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนในปัจจุบันและพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตว่ามีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด จึงเป็นเหตุให้ต้องใช้ข้อมูลที่มีมิติของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นในการศึกษานี้จึงได้จัดข้อมูล SES ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการศึกษาอันได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค รายได้ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินของครัวเรือนไทยให้อยู่ในลักษณะของ Pooled cross-sectional time-series data หรือ Pooled cross-section data

ข้อมูลการสำรวจครัวเรือนระดับจุลภาคดังเช่นข้อมูล SES สามารถนำมาสร้าง Pooled cross-section data หรือ Pseudo-panel data⁸ ได้ โดยเป็นข้อมูลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับ Panel data แต่แตกต่างกันที่การสุ่มตัวอย่างของข้อมูลแบบ Panel data นั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นกลุ่มเดียวกันหรือบุคคลเดียวกันในทุกๆช่วงเวลาที่ทำการสำรวจ ในขณะที่ข้อมูลแบบ Pooled cross-section กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มสำรวจในแต่ละปีไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่ม

⁷ ชุดข้อมูลในการศึกษานี้ประกอบด้วย รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของปี 2531 2533 2535 2537 2539 2541 2543 2545 และปี 2547

⁸ อ้างถึงใน Baum (2006) และ Baltagi (2001)

มาในแต่ละปีเป็นคนละกลุ่มตัวอย่างกัน เมื่อนำมาพิจารณาเพื่อใช้กับข้อมูล SES ข้อมูล Pooled cross-section ที่สร้างขึ้นมานั้นจะเป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นค่าเฉลี่ยของกลุ่มครัวเรือนซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน แทนที่จะพิจารณาข้อมูลของครัวเรือนเป็นรายแต่ละครัวเรือนไป นอกจากนั้นกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่สร้างขึ้นใหม่จะเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีทั้งมิติของความแตกต่างระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่ใช้ในการศึกษาและมิติของการเปลี่ยนแปลงไปของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกๆ กลุ่มครัวเรือน

ตัวอย่างงานศึกษาในประเทศไทยที่สร้างข้อมูล Pooled cross-section จากข้อมูล SES ได้แก่ งานศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์ (2549) ซึ่งสร้างฐานข้อมูล Pooled cross-section หรือ Pseudo-panel data โดยกำหนดให้ครัวเรือนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกันเป็นครัวเรือนเดียวกัน กล่าวคือ กำหนดให้ครัวเรือนที่มีถิ่นที่อยู่อาศัย ลักษณะของชุมชน ขนาดของครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเหมือนกันเป็นครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งคล้ายคลึงกับงานศึกษาของ ทศพล เก้าสมบัติวัดนา (2551) ที่จัดข้อมูลครัวเรือนให้อยู่ในรูปของ Pooled cross-section data ด้วยลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุของหัวหน้าครัวเรือน และระดับรายได้ของครัวเรือน นอกจากนั้นยังมีงานศึกษาของ นิรัตติชัย ทุมวงษา (2551) ที่สร้างข้อมูล Pooled cross-section ตามอายุ (Age Cohort) ของหัวหน้าครัวเรือน โดยกำหนดให้อายุของหัวหน้าครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปี ยกตัวอย่างเช่น หัวหน้าครัวเรือนมีอายุ 20 ปี ในปี พ.ศ. 2531 ก็จะมีอายุ 22 ปี และ 24 ปี ในปี พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2535 ตามลำดับ เป็นต้น เพื่อที่จะสามารถศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของหัวหน้าครัวเรือนที่เกิดขึ้นปีเดียวกันตั้งแต่ช่วงเวลาในอดีตจนถึง ณ ปัจจุบัน โดยทั้งงานศึกษาของ ทศพล เก้าสมบัติวัดนา (2551) และ นิรัตติชัย ทุมวงษา (2551) ได้กำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้สูงสุดในแต่ละครัวเรือน

จากตัวอย่างการสร้างข้อมูล Pooled cross-section จากข้อมูล SES นั้น สามารถนำมาเป็นพื้นฐานและประยุกต์ใช้เพื่อสร้างข้อมูล Pooled cross-section ในงานศึกษาครั้งนี้ โดยได้จัดข้อมูลกลุ่มครัวเรือนในแต่ละปีซึ่งกำหนดให้เป็นกลุ่มครัวเรือนเดียวกัน ตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน 6 ประการ ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้ในการสร้างข้อมูล Pooled cross-section

1. ภูมิภาคที่อยู่อาศัย	ครัวเรือนต้องอาศัยอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เหมือนกันในทุกช่วงเวลา
2. ดินที่อยู่อาศัย	ครัวเรือนต้องมีดินที่อยู่อาศัยเหมือนเดิมในทุกช่วงเวลาโดยดินที่อยู่อาศัยของครัวเรือนได้แบ่งเป็นครัวเรือนที่มีดินที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล (Municipal area) และเขตนอกเทศบาล (Non- Municipal area)
3. ขนาดของครัวเรือน	ขนาดของครัวเรือนต้องมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเท่ากันทุกช่วงเวลา โดยได้แบ่งขนาดของครัวเรือนออกเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนเพียง 1 คน กลุ่มครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือน 2 3 4 5 และ 6 คนตามลำดับ
4. เพศของหัวหน้าครัวเรือน	เพศของหัวหน้าครัวเรือนต้องเป็นเพศเดียวกันในทุกช่วงเวลา
5. ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน	หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาที่เหมือนกันในทุกช่วงเวลา โดยได้แบ่งการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า ระดับมัธยมศึกษา ระดับปริญญาตรี และระดับสูงกว่าปริญญาตรี
6. ลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน	ลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนหัวหน้าครัวเรือนต้องไม่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา โดยได้แบ่งลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ อาชีพการเกษตร อาชีพลูกจ้าง และอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร

ในการจัดกลุ่มครัวเรือนตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมข้างต้นได้กำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้สูงที่สุด เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ทศพล คำสมบัติวัฒนา (2551) และ นิรติชัย ทุมวงษา (2551) โดยเมื่อจัดกลุ่มครัวเรือนในแต่ละปีตามลักษณะข้างต้นแล้ว และนำเอาข้อมูลในแต่ละปีมาเรียงต่อกันก็จะได้ข้อมูลลักษณะ Pooled cross-section ที่เป็นข้อมูลสำรวจครัวเรือนระดับจุลภาคแบบภาคตัดขวางซึ่งมีมิติเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยในแต่ละปีจะมีจำนวนกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 578 ครัวเรือน และสำหรับลักษณะทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละช่วงเวลาจำนวน 578 ครัวเรือน สามารถแสดงการกระจายข้อมูลของครัวเรือนตามภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัยและเขตการปกครองท้องถิ่นได้ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามภูมิภาค และเขตการปกครองท้องถิ่น

(หน่วย: ครัวเรือน)

ภูมิภาค	เขตการปกครองท้องถิ่น		รวม (ร้อยละ)
	เขตเทศบาล (ร้อยละ)	นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ)	
กรุงเทพมหานคร	67 (11.6)	-	67 (11.6)
กลาง	66 (11.4)	71 (12.3)	137 (23.7)
เหนือ	54 (9.3)	67 (11.6)	121 (20.9)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	60 (10.4)	64 (11.1)	124 (21.5)
ใต้	58 (10.1)	71 (12.3)	129 (22.3)
ครัวเรือนทั้งหมด	305 (52.8)	273 (47.2)	578 (100)

จากตารางที่ 3.2 ในการศึกษารุ่นนี้ได้แบ่งภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัยเป็น 5 ภูมิภาคด้วยกัน ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ส่วนเขตการปกครองท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยได้แบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตเทศบาลและเขตนอกเทศบาล โดยครัวเรือนตัวอย่างประกอบด้วย ครัวเรือนจากภาคกลางมากที่สุด จำนวน 137 ครัวเรือน (ร้อยละ 23.7) รองลงมา คือ ภาคใต้ 129 ครัวเรือน (ร้อยละ 22.3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 124 ครัวเรือน (ร้อยละ 21.5) ภาคเหนือ 121 ครัวเรือน (ร้อยละ 20.9) และกรุงเทพมหานคร 67 ครัวเรือน (ร้อยละ 11.6) และหากจัดแบ่งครัวเรือนตามเขตการปกครองท้องถิ่นจะพบว่า ครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีมากกว่าครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตนอกเทศบาล คือ มีจำนวน 305 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 52.8 ซึ่งประกอบด้วยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด คือ ร้อยละ 11.6 รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 11.4 10.4 10.1 และ 9.3 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนตัวอย่างที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีเพียง 273 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.2 ของจำนวนครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด โดยประกอบด้วยครัวเรือนจากกลางและภาคใต้จำนวนเท่ากัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.3 ภาคเหนือร้อยละ 11.6 และสุดท้ายคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 11.1

ทั้งนี้จากข้อมูล SES ระหว่างปี 2531-2547 จำนวน 9 ชุดข้อมูล เมื่อนำข้อมูลมาจับเข้าคู่กันจะทำให้ได้ข้อมูลของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 8 ชุดข้อมูล ดังตารางที่ 3.3 กล่าวคือ เป็นการจับคู่กันของกลุ่มครัวเรือนระหว่างปี พ.ศ. 2531-2533 พ.ศ. 2533-2535 พ.ศ. 2535-2537 พ.ศ.

2537-2539 พ.ศ. 2539-2541 พ.ศ. 2541-2543 พ.ศ. 2543-2545 และ พ.ศ. 2545-2547 ซึ่งทำให้ได้กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างสำหรับการศึกษาคั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 4,624⁹ กลุ่มครัวเรือน โดยการนำข้อมูลมาจับเข้าคู่กันเช่นนี้ก็เพื่อที่จะได้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาอดีต และในช่วงเวลาปัจจุบัน (ΔC_{t-1} และ ΔC_t) รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน (ΔY_t) ของกลุ่มครัวเรือนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน สำหรับใช้ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามสมการที่ (3.8)

ตารางที่ 3.3 การจับเข้าคู่กันของข้อมูลเพื่อใช้ในการทดสอบการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน

ชุดข้อมูล ช่วงเวลา	1	2	3	4	5	6	7	8
Δt	2547-2545	2545-2543	2543-2541	2541-2539	2539-2537	2537-2535	2535-2533	2533-2531
$\Delta t-1$	2545-2543	2543-2541	2541-2539	2539-2537	2537-2535	2535-2533	2533-2531	-

3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้สำหรับการศึกษิตตามสมการที่ (3.8) ซึ่งเป็นสมการสำหรับการประมาณการทางเศรษฐมิติในการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าของครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันของครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิ แนวโน้มของเวลา และตัวแปรด้านรสนิยมของกลุ่มครัวเรือน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการของครัวเรือน

การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนในปัจจุบันอาจได้รับอิทธิมาจากระดับการบริโภคในอดีตได้ เนื่องจากพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของครัวเรือน และการไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย และเป็นผลทำให้พฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนไม่สอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิตและสมมติฐาน Random walk ของ Hall (1978) โดยข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการของครัวเรือนที่ใช้สำหรับการศึกษาคั้งนี้เป็นข้อมูลค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภคเฉลี่ยรายปีของครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการอุปโภค

⁹ คำนวณจากจำนวนกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละช่วงเวลา * ช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด = 578*8 = 4,624 กลุ่มครัวเรือน

และบริโภค 4 ประเภท ได้แก่ การบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด การบริโภคสินค้าทั่วไป การบริโภคสินค้าประเภทการบริการ และการบริโภคสินค้าคงทน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.4 รายละเอียดข้อมูลการบริโภคที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนัก

ประเภทของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและอุปโภค	รายละเอียดของกลุ่มสินค้า
1. สินค้าและบริการทั้งหมด	สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน
2. สินค้าทั่วไป	อาหาร (อาหารปรุงที่บ้าน และปรุงสำเร็จ) เครื่องดื่มนมไม่มีแอลกอฮอล์ (บริโภคที่บ้านและนอกบ้าน) เครื่องดื่มนมที่มีแอลกอฮอล์ (บริโภคที่บ้านและนอกบ้าน) ยาสูบ (บุหรี่ยี่ห้อ ซิการ์ หมาก พลูและยานัตถ์) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและรองเท้า ยารักษาโรค ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิงและสันทนาการ
3. บริการ	การศึกษา ค่าเดินทาง
4. สินค้าคงทนหรือสินค้าถาวร	ค่าใช้จ่ายในการซื้อยานพาหนะ (รถยนต์ส่วนตัว จักรยานยนต์ ฯลฯ)

ข้อมูลค่าใช้จ่ายในการอุปโภคและบริโภคเฉลี่ยหรือข้อมูลการบริโภคเฉลี่ยในสินค้าแต่ละประเภทของครัวเรือนข้างต้นนั้น ได้ถูกปรับแต่งด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (Consumer Price Index) ที่มีดัชนีผู้บริโภคปี พ.ศ. 2545 เป็นปีฐาน เพื่อที่จะได้ข้อมูลการบริโภคที่แท้จริงของครัวเรือน จากนั้นจึงนำมา Take log แล้วหาส่วนต่างระหว่างการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน (t) และการบริโภคในอดีต (t-1) ซึ่งจะทำได้การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการบริโภคของสินค้าแต่ละประเภทที่อยู่ในรูป log สำหรับการประมาณสมการทางเศรษฐมิติ

2. การเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันของครัวเรือน

ตามทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรและวงจรชีวิตการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันย่อมไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือน เนื่องจากครัวเรือนพิจารณา

เลือกระดับการบริโภคในปัจจุบันจากรายได้ถาวรที่คาดการณ์ตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นหากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันขึ้นกับรายได้ในช่วงเวลาเดียวกันย่อมแสดงถึงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบัน (Rule of thumb) ที่กล่าวถึง ในทฤษฎีรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes

สำหรับข้อมูลรายได้ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ รายได้เฉลี่ยต่อปีที่หัวหน้าครัวเรือนซึ่ง เป็นผู้ที่มีรายได้สูงสุดของครัวเรือน ได้มาจากการประกอบอาชีพ ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป เพื่อที่จะได้ข้อมูลรายได้ที่แท้จริงของครัวเรือน แล้วจึงนำมา Take log จากนั้นจึงหาส่วนต่างระหว่าง รายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน (t) และรายได้ในอดีต ($t-1$) ซึ่งจะทำได้การเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่อยู่ใน รูป log เช่นเดียวกับข้อมูลการบริโภคของครัวเรือน

3. สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือน

สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิของครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาแต่สัดส่วน การเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินทางการเงินของครัวเรือนเท่านั้น โดยการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงิน ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคให้เพิ่มขึ้นจากในอดีต ฉะนั้นหาก ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของทรัพย์สินทางการเงินต่อปีที่เพิ่มขึ้นย่อมแสดงถึงความสามารถ ในการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อยู่ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าเมื่อครัวเรือนมี สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินสุทธิในอดีตที่เพิ่มขึ้น ครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของ ตนเองให้เพิ่มสูงขึ้น เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจหรืออรรถประโยชน์เพิ่มขึ้น เนื่องจากครัวเรือนมี เป้าหมายที่จะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิต

4. ปัจจัยด้านเวลา

การศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนนั้นมีความสัมพันธ์กับเวลา กล่าวคือ เวลาที่เปลี่ยนแปลงไปอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนได้ อีกทั้ง เวลายังเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงพิจารณาถึงผลกระทบของ ปัจจัยด้านเวลาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนด้วย

5. ตัวแปรด้านรสนิยมของครัวเรือน

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของครัวเรือนอาจมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนในปัจจุบัน โดยตัวแปรด้านรสนิยมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน การเจริญเติบโตของอายุหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน ภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และลักษณะพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย โดยที่ตัวแปรระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และลักษณะพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดตัวแปรอ้างอิงของแต่ละตัวแปรดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.5 การกำหนดตัวแปรอ้างอิง

ตัวแปร	ตัวแปร อ้างอิง	ค่า ตัวแปร	คำอธิบาย
อายุของหัวหน้าครัวเรือน	age	}	ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ค่ามัธยฐาน (Median) ของอายุของหัวหน้าครัวเรือนในการทดสอบเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูล Pooled cross-section ที่ใช้ในการศึกษา
การเจริญเติบโตของอายุหัวหน้าครัวเรือน	age ²		
ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้า			
• ระดับประถมหรือต่ำกว่า	primary	1	หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับประถม
		0	หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้จบการศึกษาระดับประถม
• ระดับมัธยมศึกษา	secondary	1	หัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
		0	หัวหน้าครัวเรือนไม่ได้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
ภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย (reg)			
• กรุงเทพมหานคร	bkk	1	ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ
		0	ครัวเรือนไม่ได้มีที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ
• ภาคกลาง	central	1	ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยในภาคกลาง
		0	ครัวเรือนไม่ได้มีที่อยู่อาศัยในภาคกลาง
• ภาคเหนือ	north	1	ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ
		0	ครัวเรือนไม่ได้มีที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ
• ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	northE	1	ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
		0	ครัวเรือนไม่ได้มีที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ลักษณะพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย	area	1	ครัวเรือนอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
		0	ครัวเรือนอาศัยอยู่ในเขตนอกเทศบาล

ทั้งนี้สำหรับตัวแปรสมมติที่แสดงถึงระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนและภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย ในการประมาณสมการได้กำหนดให้หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าและครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้เป็นกลุ่มตัวครัวเรือนอ้างอิง โดยจากรายละเอียดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ดังนั้น สมการที่ใช้ในการประมาณการทางเศรษฐมิติ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดของครัวเรือนไทยภายใต้ทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิตตามสมการ (3.8) จะมีทั้งหมด 4 สมการ เนื่องจากได้ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภค 4 ประเภท ดังนี้

- 1) สมการที่ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด
- 2) สมการที่ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านการบริโภคสินค้าทั่วไป
- 3) สมการที่ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านการบริโภคสินค้าประเภทบริการ
- 4) สมการที่ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านการบริโภคสินค้าคงทน

3.4 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์

การศึกษาในครั้งนี้ได้นำข้อมูล SES มาจัดฐานข้อมูลให้ให้อยู่ในรูปแบบ Pooled cross-section data ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีลักษณะผสมระหว่างข้อมูลแบบภาคตัดขวางและอนุกรมเวลาระยะยาว และแม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่ศึกษาได้ทั้งมิติของครัวเรือนแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างกันและมีมิติของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปได้ในเวลาเดียวกัน แต่การใช้ข้อมูลแบบ Pooled cross-section ในการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของสมการที่ใช้ในการประมาณการทางเศรษฐมิติ นั้นต้องคำนึงถึงทั้งปัญหา Heteroscedasticity ที่เกิดขึ้นกับข้อมูลแบบภาคตัดขวาง และปัญหา Autocorrelation ที่เกิดขึ้นกับข้อมูลแบบอนุกรมเวลาระยะยาวด้วย กล่าวคือ ปัญหา Heteroscedasticity เป็นปัญหาที่เกิดจากความแปรปรวน (Variance) ของค่าความคลาดเคลื่อน (Error term) ของครัวเรือนแต่ละครัวเรือนมีค่าไม่คงที่ ส่วนปัญหา Autocorrelation เป็นปัญหาที่เกิดจากค่าความคลาดเคลื่อนในข้อมูลภาคตัดขวางแต่ละปีมีความสัมพันธ์กัน โดยทั้งสองปัญหาดังกล่าวจะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้ผิดพลาดหรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์

ตามสมการที่ (3.8) จึงเลือกทำการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี Seemingly Unrelated Regression (SUR) ซึ่งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการประมาณสัมประสิทธิ์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) อีกทั้งค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ยังมีความเอนเอียงน้อยกว่า หากข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบมีปัญหา Heteroscedasticity หรือปัญหา Autocorrelation ตามที่กล่าวถึงข้างต้นเกิดขึ้น

3.5 วิธีการทดสอบ

ทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคของครัวเรือนในช่วงเวลาใดๆ ไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ จะขึ้นอยู่กับค่าความคลาดเคลื่อน (ε_t) ที่เกิดจากเหตุการณ์ที่ผู้บริโภคมิได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเท่านั้น” ซึ่ง Hall (1978) เรียกลักษณะการบริโภคดังกล่าวว่ามีลักษณะแบบ Random walk ดังนั้น ค่าสัมประสิทธิ์ α_1 และ α_2 ตามสมการที่ (3.8) ควรจะมีค่าเท่ากับศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในอดีต และการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันไม่ควรส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน ถ้าผู้บริโภคมีพฤติกรรมบริโภคสอดคล้องตามสมมติฐาน Random walk เพราะฉะนั้นในงานศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดให้สมมติฐานหลักและสมมติฐานแย้งของการทดสอบพฤติกรรมบริโภคที่มีความหนักมีรูปแบบดังนี้

$$H_0 : \alpha_1 = 0, \alpha_2 = 0$$

$$H_1 : \alpha_1 > 0, \alpha_2 > 0$$

ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณสมการที่ (3.8) จะแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีต และการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบัน ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยถ้าปฏิเสธสมมติฐานหลักก็จะแสดงว่าพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนไทยไม่เป็นไปตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวร รวมถึงสมมติฐาน random walk กล่าวคือ

- ถ้าค่าพารามิเตอร์ α_1 มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์ α_1 ที่ประมาณได้มีค่ามากกว่าศูนย์ แสดงให้เห็นว่าระดับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการในอดีตมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบันของครัวเรือน นั่นคือ ครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนัก ซึ่งเป็นพฤติกรรมปรับเปลี่ยนการบริโภคอย่าง

ค่อยเป็นค่อยไป อันเนื่องมาจากผลของพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคหรือผลจากการที่ครัวเรือนไม่ได้สนใจที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคอย่างสม่ำเสมอ

- ถ้าค่าพารามิเตอร์ α_2 มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าเป็นบวก แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งบ่งบอกว่าครัวเรือนไทยมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายได้ตลอดช่วงชีวิตเหมือนตามที่ทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรกล่าวไว้ ซึ่งเป็นลักษณะการบริโภคตามแนวคิดของ Keynes

และหากผลกระทบของพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดมีระดับมากกว่าผลกระทบของพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นกับรายได้ในปัจจุบัน ค่าพารามิเตอร์ α_1 ที่ประมาณได้ควรจะมีค่ามากกว่าค่าพารามิเตอร์ α_2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการที่ครัวเรือนมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตและรายได้ถาวรนั้น เกิดจากผลของพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดมากกว่าผลของพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นกับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน

สำหรับการทดสอบพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มีความเหน็ดและพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ ณ ช่วงเวลาปัจจุบันของครัวเรือนไทยตามสมมติฐานข้างต้น ได้ทดสอบโดยการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีระดับรายได้ที่แท้จริง¹⁰ แตกต่างกัน และกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่หัวหน้าครัวเรือนมีลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งรายละเอียดของการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

- 1) ทดสอบพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยเป็นการทดสอบพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ด รวมถึงพฤติกรรมปรับเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันของครัวเรือน ด้วยกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 578 ครัวเรือน ซึ่งเป็นกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ได้จากการสร้างฐานข้อมูล Pooled cross-section โดยใช้ข้อมูล Household Socio-Economic Survey (SES)

¹⁰ เป็นรายได้ที่ปรับค่าด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคที่มีดัชนีราคาผู้บริโภคปี พ.ศ. 2545 เป็นปีฐาน

2) ทดสอบพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนที่แตกต่างกันเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้และกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ด้วยการเปรียบเทียบกับระดับของเส้นความยากจน (Poverty line) ในประเทศไทยประจำปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1,163 บาทต่อคนต่อเดือน ทั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มโดยใช้เกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน หรือเท่ากับ 5,815 บาท ต่อเดือน เนื่องมาจากงานศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์ (2549) พบว่าระดับรายได้ที่แตกต่างกันของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้มีผลต่อพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจนเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิต แต่ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจนเป็นกลุ่มครัวเรือนที่เผชิญกับข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง ดังนั้นสำหรับการแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับรายได้ในครั้งนี้ กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างกลุ่มแรกจึงเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน ส่วนกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน โดยจำนวนตัวอย่างของครัวเรือนแต่ละกลุ่มที่แบ่งตามระดับรายได้สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามระดับรายได้

ประเภทกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน
1. ครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน	371
2. ครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน	207
ครัวเรือนทั้งหมด	578

3) ทดสอบพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากลักษณะการประกอบอาชีพที่ต่างกันของหัวหน้าครัวเรือนอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนมีรายได้ที่ต่างกันและนำมาสู่ลักษณะการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความแตกต่างกันได้ อีกทั้งงานศึกษาของ ดวงใจ ทาคำ (2544) ยังพบว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับ

รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนออกเป็นสองกลุ่ม คือ *กลุ่มแรก* เป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตร การประมง รวมถึงเหมืองแร่ และ*กลุ่มที่สอง* เป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ตลอดจนลูกจ้างของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยจำนวนตัวอย่างของครัวเรือนแต่ละกลุ่มที่แบ่งตามลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 จำนวนครัวเรือนจำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ประเภทกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือน
1. ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตร	76
2. ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร	402
ครัวเรือนทั้งหมด	578

การแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะข้างต้นจะทำให้ทราบถึงลักษณะพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนไทยในภาพรวม อีกทั้งยังทำให้ทราบถึงลักษณะพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันในด้านของรายได้และลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งอาจส่งผลให้ครัวเรือนมีระดับความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ไม่เหมือนกัน

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดเป็นพฤติกรรมที่แสดงนัยถึงพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ของครัวเรือนและพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค แต่จากงานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของ นิรัดิศย์ ทุมวงษา (2551) ได้พบว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคที่อ้างอิงกับระดับการบริโภคของตนเองในอดีต เพราะฉะนั้น ถ้าหากครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด (Sticky consumption) ก็อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทยนั้นอาจเกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคอย่างไม่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมีการแพร่กระจายอย่างค่อยเป็นค่อยไปหรือข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจไทยมีความหนืด (Sticky information) โดยการที่สามารถสรุปได้ดังที่กล่าวข้างต้นเป็นเพราะพฤติกรรม

การบริโภคที่มีความหนืด (Sticky consumption) เป็นพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่สะท้อนถึงทั้งพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคและพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งล้วนแต่ทำให้ครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไปนั่นเอง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มีความหนักของครัวเรือนไทย ภายใต้ทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิตที่ได้จากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามสมการที่ (3.8) ในบทที่ 3 โดยใช้ข้อมูล Pooled cross-section data ที่ได้จัดทำขึ้นจากฐานข้อมูล SES จำนวน 8 ชุดข้อมูลนั้น ผู้ศึกษาได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์และวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด ส่วนที่สองเป็นผลการศึกษาการศึกษากฎการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน ซึ่งแบ่งกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและระดับรายได้ต่ำโดยใช้เกณฑ์ของระดับเส้นความยากจน และส่วนสุดท้ายเป็นผลการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร

ทั้งนี้สำหรับการประมาณค่าสัมประสิทธิ์การเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนทั้ง 3 กลุ่ม ได้ศึกษาผ่านข้อมูลค่าใช้จ่ายการบริโภคสินค้าและบริการ 4 ประเภท คือ การบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด การบริโภคสินค้าทั่วไป การบริโภคสินค้าประเภทบริการ และการบริโภคสินค้าคงทน ซึ่งเป็นข้อมูลค่าใช้จ่ายการบริโภคที่ปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภคแล้ว และได้ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี Seemingly Unrelated Regression (SUR) โดยผลการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์และวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

4.1.1 ผลการค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

ผลการค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

ตัวแปรอิสระ	สินค้าและบริการทั้งหมด		สินค้าทั่วไป		บริการ		สินค้าคงทน	
	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob
$\Delta \log C_{t-1}$	-0.421	0.000***	-0.414	0.000***	-0.460	0.000***	-0.441	0.000***
$\Delta \log Y_t$	0.074	0.000***	0.052	0.000***	0.105	0.000***	0.208	0.013**
ΔA_{t-1}	0.948	0.000***	0.145	0.294	0.281	0.529	2.662	0.227
trend	-0.060	0.000***	-0.068	0.000***	-0.059	0.000***	0.075	0.017**
age	0.006	0.149	0.005	0.083*	0.033	0.003***	0.012	0.863
age ²	-0.00008	0.135	-0.00007	0.070*	-0.00033	0.014**	-0.00033	0.691
primary	0.006	0.686	0.021	0.035**	-0.085	0.010**	0.189	0.218
secondary	0.0004	0.975	0.008	0.423	-0.009	0.784	-0.063	0.724
bkk	-0.019	0.340	-0.011	0.438	0.014	0.761	-0.110	0.657
central	0.002	0.879	-0.010	0.344	0.068	0.061*	0.096	0.580
north	-0.030	0.061*	-0.035	0.002***	-0.014	0.717	0.040	0.818
northE	-0.015	0.329	-0.025	0.030**	-0.062	0.096*	-0.013	0.942
area	-0.014	0.209	-0.018	0.023**	-0.038	0.147	0.161	0.204
Const.	0.454	0.000***	0.491	0.000***	0.103	0.638	-0.103	0.940
Observation	3,984		3,984		3,845		1,971	

หมายเหตุ 1) *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วน ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

2) ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี OLS ที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดได้แสดงไว้ในตารางที่ ผ.1 ของภาคผนวก ข เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันของระดับความนัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของทั้งสองวิธี

จากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามตารางที่ 4.1 สามารถอธิบายผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จากค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าในแต่ละประเภทได้ดังนี้

1) สินค้าและบริการทั้งหมด

การศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภค

สินค้าและบริการทั้งหมดของครัวเรือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในอดีตมีค่าน้อยกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 เช่นเดียวกันแต่ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้มีค่ามากกว่าศูนย์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักเมื่อศึกษาผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด แต่การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในปัจจุบันนั้นได้รับอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สำหรับตัวแปรควบคุม พบว่า สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตที่มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่าศูนย์และปัจจัยด้านเวลาที่มีค่าสัมประสิทธิ์น้อยกว่าศูนย์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 นั่นคือ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีต และปัจจัยด้านเวลาที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด ส่วนปัจจัยด้านเวลาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในทิศทางตรงกันข้าม สำหรับปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของอายุหัวหน้าครัวเรือนมีค่ามากกว่าศูนย์ ในขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ของการเจริญเติบโตของอายุมีค่าน้อยกว่าศูนย์ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดของครัวเรือนเช่นเดียวกับปัจจัยด้านระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย แต่อย่างไรก็ตามพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ที่บ่งบอกถึงภูมิภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่อยู่อาศัยในภาคเหนือมีค่ามากกว่าศูนย์และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนในภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในปัจจุบันมากกว่าครัวเรือนในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) สินค้าทั่วไป

การศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปในอดีตมี

ค่าน้อยกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์การเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน มีค่ามากกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 เหมือนกับค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการศึกษาโดยใช้ข้อมูลสินค้าและบริการทั้งหมด แต่ค่าสัมประสิทธิ์ของสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตแม้จะมีค่ามากกว่าศูนย์ เช่นเดียวกันแต่กลับพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความมีนัยสำคัญร้อยละ 90 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือน อีกทั้งจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักเมื่อศึกษาผ่านการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือน แต่การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบัน

ในด้านผลของปัจจัยเวลา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้มีค่าน้อยกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 นั่นคือปัจจัยด้านเวลาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือนในทิศทางลบ ส่วนปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของอายุหัวหน้าครัวเรือนมีค่ามากกว่าศูนย์ แต่ค่าสัมประสิทธิ์ของการเจริญเติบโตของอายุมีค่าน้อยกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 เช่นเดียวกัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ครัวเรือนจะบริโภคสินค้าทั่วไปเพิ่มขึ้น แต่เมื่ออายุเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่งครัวเรือนจะบริโภคสินค้าประเภทนี้ลดลง และปัจจัยด้านรสนิยมด้านการศึกษา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีค่ามากกว่าศูนย์ ณ ระดับความมีนัยสำคัญที่ร้อยละ 95 อีกทั้งยังพบว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าทั่วไปน้อยกว่าครัวเรือนที่อยู่อาศัยในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ 95 ตามลำดับ และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยที่แตกต่างกันของครัวเรือน ก็เป็นปัจจัยด้านรสนิยมอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือน ณ ระดับความมีนัยสำคัญร้อยละ 95

3) สิ้นค้าประเภทบริการ

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักแน่นค่าใช้จ่ายในการบริโภค สิ้นค้าประเภทบริการของครัวเรือน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการในอดีตหนึ่งช่วงเวลามีค่าน้อยกว่าศูนย์และค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงรายได้ ในช่วงเวลาปัจจุบันมีค่ามากกว่าศูนย์ โดยทั้งสองตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ของสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตแม้จะมีค่ามากกว่าศูนย์แต่ก็พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเหมือนกับค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการข้อมูลบริโภค สิ้นค้าทั่วไป ทั้งนี้จากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้สามารถอธิบายได้เช่นเดียวกับค่าสัมประสิทธิ์ที่ ประมาณได้จากข้อมูลการบริโภคสิ้นค้าทั่วไปของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนไม่มีพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักเมื่อศึกษาผ่านการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการ แต่การ เปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการของครัวเรือนได้รับอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ ของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบัน อีกทั้งสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตก็ไม่มี ผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการของครัวเรือนในช่วงเวลาปัจจุบัน เช่นเดียวกับที่พบในการบริโภคสิ้นค้าทั่วไป

ปัจจัยด้านเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการใน ปัจจุบันของครัวเรือน เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณค่าได้มีค่าน้อยกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน พบว่า ปัจจัยด้านอายุและ ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัยมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการ กล่าวคือ ค่า สัมประสิทธิ์ของอายุหัวหน้าครัวเรือนมีค่ามากกว่าศูนย์ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ของการเจริญเติบโตของ อายุมีค่าน้อยกว่าศูนย์ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ 95 ตามลำดับ ซึ่ง แสดงให้เห็นว่าเมื่ออายุเพิ่มขึ้นครัวเรือนจะบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการเพิ่มขึ้น แต่เมื่ออายุเพิ่มขึ้นจนถึง ระดับหนึ่งครัวเรือนจะบริโภคสิ้นค้าประเภทนี้ลดลง นอกจากนั้นภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัยที่แตกต่าง กันก็ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการของครัวเรือน โดยครัวเรือนที่อยู่อาศัย ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสิ้นค้าประเภทบริการมากกว่า และน้อยกว่าตามลำดับเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่อยู่อาศัยอยู่ในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความ

เชื่อมั่นร้อยละ 90 โดยปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนและพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการของครัวเรือน ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 ซึ่งแตกต่างจากค่าที่ประมาณได้จากสมการที่ศึกษาพฤติกรรมของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักผ่านการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าทั่วไป

4) สินค้าคงทน

การศึกษาพฤติกรรมของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือน พบว่า มีเพียงค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในอดีตและค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และร้อยละ 95 ตามลำดับ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในอดีตมีค่าน้อยกว่าศูนย์ ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันมีค่ามากกว่าศูนย์ แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักเมื่อศึกษาผ่านการบริโภคสินค้าคงทน แต่ครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในปัจจุบันที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งเหมือนกับที่พบในการศึกษาพฤติกรรมของการบริโภคที่มีความหนักของครัวเรือนผ่านการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไปและบริการ

ในด้านของสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือน และปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน พบว่า ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในช่วงเวลาปัจจุบัน ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 โดยปัจจัยด้านเวลาเป็นตัวแปรควบคุมเพียงปัจจัยเดียวที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนในทิศทางลบ เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณค่าได้มีค่าน้อยกว่าศูนย์และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

4.1.2 วิเคราะห์ผลการศึกษากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

ส่วนแรกได้กล่าวถึงผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณสมการการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนตามสมการที่ (3.8) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมความหนักในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด ผ่านการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้า

ทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน สำหรับในตอนนี้จะวิเคราะห์ผลที่ได้จากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

1) ความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภค (Sticky consumption)

ถ้าครัวเรือนมีพฤติกรรมการบริโภคที่สอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิตแล้ว ครัวเรือนจะเลือกระดับการบริโภคในระดับที่เท่าๆกัน ในทุกๆช่วงของเวลา เพื่อที่จะได้รับความพอใจสูงสุดตลอดช่วงชีวิต ทั้งนี้อยู่ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าครัวเรือนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผลให้ครัวเรือนสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะเห็นได้ว่าภายใต้กรอบทฤษฎีนี้ครัวเรือนเป็นผู้มีเหตุผล (Fully rational) ในการตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลา และสามารถคาดการณ์อนาคตได้อย่างถูกต้องแม่นยำหรือเป็นผู้มองการณ์ไกล (Forward looking) เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาใดๆของครัวเรือนจะเกิดจากสิ่งที่ครัวเรือนไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเท่านั้น โดยการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตย่อมไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน แต่ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามตารางที่ 4.1 กลับพบว่า การเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในปัจจุบันของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมดในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด การบริโภคสินค้าทั่วไป การบริโภคสินค้าประเภทบริการ และการบริโภคสินค้าคงทน ซึ่งแสดงนัยถึงพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิต

อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยพิจารณาผ่านค่าพารามิเตอร์ α_1 ที่พบว่ามีค่าน้อยกว่าศูนย์นั้น แสดงให้เห็นว่าในแต่ละช่วงเวลาครัวเรือนไม่ได้เลือกระดับการบริโภคในระดับที่เท่าๆกันตลอดช่วงชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมปรับเปลี่ยนการบริโภคที่ไม่ได้เป็นตามคำกล่าวของทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรและวงจรชีวิต รวมถึงผลการศึกษาในงานศึกษาของ Hall (1978) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนขึ้นกับค่าสุ่มหรือสิ่งที่ครัวเรือนไม่สามารถคาดการณ์ได้เท่านั้น และไม่ได้บ่งบอกถึงการมีอยู่ของพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด (Sticky Consumption Growth) ของครัวเรือน

ไทย ซึ่งเป็นพฤติกรรมการณ์ปรับเปลี่ยนการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากถ้าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดแล้ว จะทำให้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการที่ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) ที่พบความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภค อาจเป็นเพราะการใช้ข้อมูลที่ไม่เหมือนกันและตัวแปรที่นำมาศึกษาในแบบจำลองมีความแตกต่างกัน เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ข้อมูลที่มีลักษณะแบบ Pooled cross-section data และมีการพิจารณาถึงปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการและสินค้าคงทน อันได้แก่ ปัจจัยด้านเวลาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับรสนิยมของครัวเรือนด้วย

แต่อย่างไรก็ตามการที่ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตมีค่าเป็นลบนั้น มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Everaert and Pozzi (2010) ที่ศึกษาพฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดแล้วพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันมีค่าเป็นลบเช่นเดียวกับที่พบในการศึกษาพฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทยครั้งนี้ โดย Everaert and Pozzi (2010) ได้เลือกใช้ข้อมูลการบริโภคที่มีลักษณะแบบ Panel data ของกลุ่มประเทศ OECD จำนวน 15 ประเทศ ซึ่งคล้ายคลึงกับข้อมูล Pooled cross-section ของกลุ่มครัวเรือนในงานศึกษาชิ้นนี้ และจากการที่ได้ค่าสัมประสิทธิ์การเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตเป็นลบนั้น ทำให้ Everaert and Pozzi (2010) ได้สรุปว่าผู้บริโภคในกลุ่มประเทศ OECD ทั้ง 15 ประเทศ ไม่มีพฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด

โดยการที่ไม่พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมการณ์เปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด อาจเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคไม่ส่งผลต่อการคาดการณ์การบริโภคในอนาคตและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการณ์บริโภคของครัวเรือน ทำให้การตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคในปัจจุบันของครัวเรือนไม่ได้ปรับเปลี่ยนในทิศทางเดียวกันกับในการบริโภคในอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการตัดสินใจเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันนั้นแทบจะไม่ได้คำนึงถึงระดับการบริโภคสินค้าในอดีตและข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปในระบบเศรษฐกิจเลย ดังนั้นครัวเรือนจึงเลือกระดับการบริโภคสินค้าทั่วไป บริการ สินค้าคงทนและรวมถึงสินค้าและบริการทั้งหมด ในปัจจุบันโดย

พิจารณาเพียงแค่ว่าได้ความพอใจสูงที่สุดในช่วงเวลาปัจจุบัน แม้จะทำให้ในอนาคตครัวเรือนจะต้องลดการบริโภคลงก็ตาม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในลักษณะทดแทนกัน (Substitution) กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนในช่วงเวลาปัจจุบันมาก จะส่งผลให้ครัวเรือนลดระดับการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทในอนาคตลง ในทางกลับกันถ้าครัวเรือนบริโภคสินค้าและบริการแต่ละประเภทดังกล่าวน้อย จะส่งผลให้ระดับการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทในอนาคตของครัวเรือนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานางานศึกษาของ นิรติศัย ทุมวงษา (2551)

2) พฤติกรรมการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบัน

รายได้ที่กำหนดการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันตามทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิต คือ รายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิต โดยครัวเรือนสามารถคาดการณ์รายได้ถาวร ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ จึงส่งผลให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคในเวลาใดๆ ขึ้นกับรายได้ถาวรเท่านั้น ทั้งนี้ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ α_2 ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการในปัจจุบัน กลับพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์มีค่ามากกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในช่วงเวลาปัจจุบัน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์มากกว่าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกันแต่ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนในปัจจุบัน กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันเพิ่มขึ้นหรือลดลงเมื่อเทียบกับในอดีตแล้ว ครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนในปัจจุบันเพิ่มขึ้นหรือลดลงเช่นเดียวกับรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยปรับเปลี่ยนการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยไม่ได้คำนึงถึงรายได้ถาวรตลอดช่วงชีวิต แต่พิจารณาเพียงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันเท่านั้น โดยลักษณะการบริโภคดีังกล่าวเป็นลักษณะการบริโภคที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Campbell and Mankiw (1989)

ซึ่งพบว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงบทบาทของรายได้ที่มีอิทธิพลต่อกำหนดการบริโภคของครัวเรือนไทยอีกด้วย

โดยเหตุผลที่ครัวเรือนไทยมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันอาจเป็นเพราะครัวเรือนเผชิญกับข้อจำกัดสภาพคล่อง (Liquidity Constraint) ทำให้ครัวเรือนไม่สามารถสามารถกู้ยืมเงินในอนาคตมาใช้เพื่อรักษาระดับการบริโภคในปัจจุบันให้คงที่ตลอดช่วงชีวิตได้ ซึ่งในงานศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์ (2549) ได้พบว่าระดับรายได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าระดับ 5 เท่าของเส้นความยากจน ซึ่งใกล้เคียงกับเกณฑ์รายได้ขั้นต่ำสำหรับการพิจารณาสิทธิเชื่อบุคคล โดยกลุ่มครัวเรือนเหล่านี้เป็นกลุ่มครัวเรือนที่เผชิญกับข้อจำกัดสภาพคล่อง อีกทั้งการกู้ยืมเงินเชื่อบุคคลก็มีได้ช่วยทำให้ครัวเรือนที่มีปัญหาข้อจำกัดสภาพคล่องรักษาระดับการบริโภคให้คงที่ตลอดช่วงชีวิต เพื่อที่จะได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิตตามทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรและวงจรชีวิตได้ นอกจากนี้ครัวเรือนไทยส่วนมากเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นผลให้ครัวเรือนมีความสามารถในการกู้ยืมเงินลดลง เนื่องจากรายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสามารถในการกู้ยืมเงินของครัวเรือน (อ้างถึงใน Jappelli, 1990)

3) การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงิน

การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบัน เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากประมาณค่าสมการตามแบบจำลองมีค่ามากกว่าศูนย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน แต่พบว่ามีเพียงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดเท่านั้นที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินในอดีตหนึ่งช่วงเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 หากครัวเรือนมีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินในอดีตของครัวเรือนอื่นๆแล้ว จะส่งผลให้ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดเพิ่มขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินสุทธิของครัวเรือนในอดีตเมื่อเทียบกับการ

เปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิในอดีตของครัวเรือนทั้งหมดมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในช่วงเวลาปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนเป็นรายสินค้า อันได้แก่ สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน พบว่าสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตอาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าในแต่ละประเภท แต่สัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิที่เปลี่ยนแปลงไปของครัวเรือนนั้น เมื่อเทียบกับสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือนอื่นๆอาจจะไม่แตกต่างกับครัวเรือนอื่นๆ จนทำให้มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 โดยเหตุผลที่พบว่าสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปและบริการ คือ สินค้าทั่วไปและบริการเป็นสินค้าที่ครัวเรือนมีความจำเป็นต้องบริโภคหรือจำเป็นต้องใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติและเพื่อความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตของครัวเรือนเอง ดังนั้น การตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปและบริการ จึงไม่ได้ขึ้นกับสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินที่เปลี่ยนแปลงไปในอดีต ส่วนสาเหตุที่สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินทางการเงินสุทธิไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากในปัจจุบันมีการให้สินเชื่อเพื่อผู้บริโภคในการซื้อสินค้าคงทนเพิ่มขึ้น โดยมีข้อจำกัดต่างๆ ในการให้สินเชื่อที่ลดลง ยกตัวอย่างเช่นการใช้บัตรเครดิตในการผ่อนชำระสินค้าคงทน เป็นต้น ดังนั้นในการตัดสินใจเพื่อบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีต เลยเพราะสามารถนำเงินในอนาคตมาบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันได้

4) ปัจจัยด้านเวลา

ปัจจัยด้านเวลาเป็นปัจจัยที่แสดงถึงผลกระทบของแนวโน้มเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการของครัวเรือน โดยจากผลการศึกษาดังตารางที่ 4.1 พบว่าปัจจัยด้านเวลาไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนของครัวเรือนไทยในทิศทางลบ กล่าวคือ เวลาที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจะทำให้ครัวเรือนเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการและสินค้าคงทนลดลง

5) ปัจจัยด้านรสนิยมการบริโภคของครัวเรือน

ปัจจัยด้านรสนิยมการบริโภคของครัวเรือนมีหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ได้พิจารณาปัจจัยด้านรสนิยมที่อาจจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนจาก 4 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย สำหรับปัจจัยด้านอายุพบว่า เมื่ออายุมากขึ้นครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการและสินค้าคงทนเพิ่มขึ้น แต่เมื่ออายุมากขึ้นจนถึง ณ ระดับหนึ่งครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงในการบริโภคสินค้าทั้ง 4 ประเภทลดลง โดยปัจจัยด้านอายุส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในสินค้าเพียงสองประเภท คือ สินค้าทั่วไปและบริการ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์แล้ว พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันนั้นมีค่าน้อยมากจนเกือบเท่ากับศูนย์ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยด้านอายุแทบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทใดเลย

ส่วนของปัจจัยรสนิยมด้านการศึกษา พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมหรือต่ำกว่ามีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าสินค้าทั่วไปมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่ปัจจัยด้านการศึกษาส่งผลการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการของครัวเรือนในทิศทางสวนทางกัน กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมหรือต่ำกว่า มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการมากกว่าครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการ

สำหรับปัจจัยด้านภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการก็ได้รับอิทธิพลจากภูมิภาคที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคกลางมีการ

เปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าประเภทบริการมากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ และครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าประเภทบริการน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

และปัจจัยด้านรสนิยมปัจจัยสุดท้าย คือ พื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า มีเพียงการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายเพื่อการบริ โภคสินค้าทั่วไปเท่านั้นที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านพื้นที่ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่แตกต่างกัน โดยครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจะมีการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าทั่วไปน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

จากผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคที่มีความหนักของครัวเรือนไทยผ่านการบริ โภคสินค้าและบริการทั้ง 4 ประเภท ด้วยกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด พบว่า ครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมความหนักในการเปลี่ยนแปลงการบริ โภค ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้และลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่แตกต่างกันว่าส่งผลให้กลุ่มครัวเรือนแต่ละกลุ่มซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคที่แตกต่างกันหรือไม่ โดยจะกล่าวถึงผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและรายได้ต่ำในหัวข้อที่ 4.2 และผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและไม่ใช่กลุ่มอาชีพการเกษตรในหัวข้อที่ 4.3 ดังต่อไปนี้

4.2 ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคที่มีความหนักของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงกว่าและต่ำกว่า 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน

การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน ที่ได้แบ่งกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงและรายได้ต่ำด้วยการเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของแต่ละครัวเรือนกับระดับ 5 เท่าของเส้นความยากจน ซึ่งมีค่าเท่ากับ 5,815 บาทต่อเดือนนั้น สืบเนื่องมาจากการศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์ (2549) พบว่า ระดับรายได้ที่แตกต่างกันของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับการบริ โภคในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง	I กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง				II กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ			
	Total	Goods	Service	Durable	Total	Goods	Service	Durable
$\Delta \log C_{t-1}$	-0.409***	-0.415***	-0.464***	-0.441***	-0.441***	-0.409***	-0.454***	-0.456***
$\Delta \log Y_t$	0.091***	0.060***	0.105***	0.298**	0.042***	0.035***	0.095***	0.117
ΔA_{t-1}	0.993***	0.157	0.232	2.662	2.532**	1.728*	5.643*	-8.272
trend	-0.059***	-0.069***	-0.059***	0.159***	-0.061***	-0.064***	-0.062***	-0.039
age	0.015**	0.012**	0.017	0.022	-0.006	-0.004	0.032**	0.123
age ²	0.00016*	-0.00014**	0.00002	-0.001	0.00004	0.00003	0.00037**	-0.0014
Primary	-0.019	-0.00001	-0.152***	0.508**	0.039*	0.031*	-0.044	-0.034
Bkk	-0.015	-0.011	0.012	-0.164	-0.029	-0.014	0.062	-0.131
Central	0.008	-0.009	0.072	0.029	-0.016	-0.018	0.047	0.264
North	-0.028	-0.038**	-0.015	0.120	-0.039*	-0.035**	-0.026	-0.027
NorthE	-0.018	-0.035	-0.094*	-0.104	-0.022	-0.019	-0.045	0.078
Area	-0.010	-0.016	-0.035	0.381**	-0.033*	-0.025*	-0.063	-0.184
Const.	0.234*	0.344***	0.077	-0.376	0.751	0.693	0.029	-2.031
Observation	2,545	2,545	2,458	1,212	1,439	1,439	1,387	759

หมายเหตุ 1) *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วน ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

2) ปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนด้านการศึกษาที่ใช้สำหรับการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน ซึ่งเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีรายละเอียดการกำหนดตัวแปรอ้างอิงต่างจากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด กล่าวคือ ได้แบ่งครัวเรือนตามระดับการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและกลุ่มที่หัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา เนื่องจากในการแบ่งกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำไม่พบว่ามีครัวเรือนใดเลยมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ตามตารางที่ 4.2 อธิบายได้ว่าเมื่อจำแนกกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างตามระดับรายได้โดยใช้เกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน พบว่า ทั้งกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าและต่ำกว่าเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน ซึ่งเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและระดับรายได้ต่ำตามลำดับนั้น ไม่มีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภท เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภทในอดีตมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุก

ประเภทในช่วงเวลาปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 โดยผลการประมาณสัมประสิทธิ์ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ มีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภทในลักษณะทดแทนกันระหว่างช่วงเวลากว่าคือ ถ้าในอดีตครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้ง 4 ประเภทน้อย ในปัจจุบันครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคโดยการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบันของครัวเรือนทั้งสองกลุ่ม ที่พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไปและสินค้าประเภทบริการ ในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 เหมือนกับที่พบในผลการศึกษากลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด แต่สำหรับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทน พบว่า การเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในช่วงเวลาเดียวกัน ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำพบว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในปัจจุบันไม่ได้ขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ รายได้ในปัจจุบันไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพิจารณาที่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนในช่วงเวลาเดียวกัน เนื่องจากสินค้าคงทนมีราคาสูง การตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำจึงต้องพิจารณาถึงรายได้ในระยะยาวรวมทั้งปัจจัยที่มีความสำคัญอื่นๆ เช่น ภาวะเศรษฐกิจและสังคมด้วย เป็นต้น

สำหรับตัวแปรควบคุม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงิน ปัจจัยด้านเวลา และปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน พบว่า การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินในอดีตที่เพิ่มสูงขึ้นหรือลดลงของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินในอดีตที่เพิ่มสูงขึ้นหรือลดลงของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำนอกจากจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดที่เพิ่มสูงขึ้นแล้ว ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย

ปัจจัยด้านเวลาที่มีอิทธิพลในทิศทางตรงกันข้ามต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง โดยแนวโน้มของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละปีมี

ผลทำให้กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป สินค้าประเภทบริการ และสินค้าคงทนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำแนวโน้มของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในทิศทางตรงกันข้ามเช่นเดียวกับกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง แต่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการเพียงสามประเภท โดยปัจจัยด้านเวลาไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนกลุ่มนี้

ส่วนปัจจัยด้านรสนิยมในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือน ที่พิจารณาจากปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง และการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับปัจจัยด้านอายุ โดยถ้าอายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นจะทำให้ครัวเรือนเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการแต่ละประเภทดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้น

เช่นเดียวกับปัจจัยด้านการเจริญเติบโตของอายุที่ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง และการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ แต่สำหรับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง พบว่า ปัจจัยด้านการเจริญเติบโตของอายุส่งผลในทิศทางตรงกันข้ามต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไป หรือสามารถกล่าวได้ว่าเมื่ออายุหัวหน้าของครัวเรือนในกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่งครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปลดลง แต่จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มที่มีระดับรายได้ต่ำ แต่อย่างไรก็ตามจากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของทั้งปัจจัยด้านอายุ และการเจริญเติบโตของอายุมีค่าน้อยมากจนเกือบเท่ากับศูนย์ ดังนั้นปัจจัยด้านอายุจึงแทบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษากลุ่มครัวเรือนทั้งหมด

ปัจจัยด้านการศึกษา พบว่า ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าในกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ซึ่งตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการ ที่พบว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษา

สูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าอุปโภคบริโภคบริการน้อยกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา

ปัจจัยด้านภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปและสินค้าอุปโภคบริโภคบริการน้อยกว่าครัวเรือนในภาคใต้ ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำในภาคเหนือนอกจากมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปน้อยกว่าครัวเรือนในภาคใต้เช่นเดียวกับในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงระดับการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดน้อยกว่าครัวเรือนในภาคใต้อีกด้วย

ปัจจัยด้านรสนิยมด้านสุดท้าย คือ พื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนมากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล และกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำซึ่งอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด ตลอดจนสินค้าทั่วไปน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล

ผลจากการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างตามระดับรายได้ที่แท้จริงเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและระดับรายได้ต่ำด้วยเกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจน พบว่า ทั้งสองกลุ่มครัวเรือนไม่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักในทุกประเภทสินค้า แต่กลับพบว่าครัวเรือนทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ ณ ช่วงเวลาปัจจุบันในสินค้าทุกประเภทสำหรับกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูง ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำพบว่าครัวเรือนไม่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในสินค้าคงทน แต่มีมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และสินค้าอุปโภคบริโภค โดยจากการที่พบว่าเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนทั้งสองกลุ่ม ดังนั้น การได้รับระดับรายได้ที่แตกต่างกันของกลุ่มครัวเรือนจากการที่มีลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน อาจทำให้ครัวเรือนมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงการบริโภคและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันที่แตกต่างกันได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ซึ่งจะกล่าวถึงผลการศึกษาของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้ในส่วนถัดไป

4.3 ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์โดยแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ *กลุ่มแรก* เป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตร และ *กลุ่มที่สอง* เป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของครัวเรือนตัวอย่างที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพในลักษณะที่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง	I				II			
	กลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตร				กลุ่มครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพการเกษตร			
ตัวแปร	Total	Goods	Service	Durable	Total	Goods	Service	Durable
$\Delta \log C_{t-1}$	-0.399 ***	-0.376 ***	-0.414 ***	-0.441 ***	-0.422 ***	-0.419 ***	-0.467 ***	-0.442 ***
$\Delta \log Y_t$	0.024 **	0.009	-0.004	0.100	0.102 ***	0.073 ***	0.160 ***	0.297 **
ΔA_{t-1}	1.173 ***	-0.031	0.426	20.461	0.776 ***	0.071	0.023	2.396
trend	-0.041 ***	-0.046 ***	-0.047 **	-0.007	-0.061 ***	-0.070 ***	-0.059 ***	0.098 ***
age	-0.006	-0.001	0.069 **	0.069	0.008 *	0.007 **	0.024 **	0.030
age ²	0.000	0.000	-0.001 **	-0.001	0.0001 *	0.00009 **	0.0002	-0.001
primary	0.026	0.023	0.001	0.625	0.008	0.023 **	-0.088 **	0.197
secondary	0.011	0.009	0.098	0.709	0.002	0.009	-0.013	-0.071
central	-0.029	-0.025	-0.026	-0.139	-0.001	-0.010	0.060 *	0.068
north	-0.042	-0.026	0.068	-0.135	-0.027 ***	-0.035 ***	-0.029	0.087
northE	-0.045	-0.025	-0.109	0.210	-0.010	-0.025 **	-0.060	-0.051
Area	-0.035	-0.029	0.181	-0.588	-0.019	-0.019 **	-0.065 **	0.186
Const.	0.616 **	0.503 **	-1.002	-1.705	0.414 ***	0.473 ***	0.052	-0.538
Observation	510	510	480	281	3,474	3,474	3,365	1,690

หมายเหตุ 1) *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วน ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90
2) ปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนด้านภูมิภาคที่ครัวเรือนอาศัยที่ใช้สำหรับการประมาณสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนมีลักษณะการประกอบอาชีพแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มี

รายละเอียดการกำหนดตัวแปรอ้างอิงต่างจากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด กล่าวคือ ได้แบ่งครัวเรือนเป็น 4 กลุ่ม คือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคกลางซึ่งรวมถึงจังหวัดกรุงเทพมหานคร ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ซึ่งได้กำหนดเป็นกลุ่มครัวเรือนอ้างอิง

ผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์จากตารางที่ 4.3 สามารถอธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทในอดีตของครัวเรือนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพการเกษตรหรือครัวเรือนภาคการเกษตร และกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตรหรือครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักแม้จะแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามลักษณะการประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันแล้วก็ตาม อีกทั้งค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้ยังคงบ่งบอกว่าครัวเรือนไทยทั้งสองกลุ่มนี้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคในลักษณะทดแทนกันระหว่างช่วงเวลา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด และผลการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน

และสำหรับพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบัน พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตรมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันทั้งในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป สินค้าประเภทบริการ และสินค้าคงทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าถ้าระดับรายได้ของครัวเรือนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้นหรือลดต่ำลง ครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าดังกล่าวไปตามรายได้ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนภาคการเกษตรพบว่าการเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ในปัจจุบันกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาสินค้าเป็นรายประเภทกลับพบว่า การเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันไม่มีอิทธิพลในการกำหนดการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการแบ่งกลุ่มตามลักษณะการประกอบอาชีพของครัวเรือนนั้น กลุ่มครัวเรือนในภาคการเกษตรมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มครัวเรือนไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร และเมื่อนำไปประมาณค่าสัมประสิทธิ์จึงพบว่า การเปลี่ยนแปลงของรายได้ในปัจจุบันของครัวเรือนในกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบันอาจมีผล

ต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไป สินค้าประเภทบริการ และสินค้าคงทนของกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพในภาคการเกษตรก็เป็นได้

ในส่วนของตัวแปรควบคุม ซึ่งเป็นตัวแปรเดียวกับที่ใช้ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของกลุ่มครัวเรือนที่กล่าวถึงในส่วนก่อนหน้าทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงิน ปัจจัยด้านเวลา และปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือน ซึ่งล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการของครัวเรือนที่มีลักษณะการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันทั้งสองกลุ่ม โดยการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตมีผลต่อโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มเท่านั้น ส่วนปัจจัยด้านเวลาส่งผลในทิศทางลบต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภท โดยแนวโน้มของเวลาที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในแต่ละปีส่งผลให้กลุ่มครัวเรือนในภาคการเกษตรเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และบริการลดลง แต่ไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตรที่ปัจจัยด้านเวลาที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนลดลงด้วย นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และบริการที่ลดลง

และในด้านปัจจัยรสนิยมของครัวเรือนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งพิจารณาจากปัจจัยด้านอายุและการเจริญเติบโตของอายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือน ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครัวเรือนภาคการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการเพิ่มขึ้น แต่เมื่ออายุของหัวหน้าครัวเรือนเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง ครัวเรือนในกลุ่มนี้จะเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการลดลง และสำหรับกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตรนั้น ปัจจัยด้านอายุส่งผลให้ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการเพิ่มขึ้นเช่นกัน อีกทั้งยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด รวมถึงสินค้าทั่วไปเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนปัจจัยด้านการเจริญเติบโตของอายุพบว่าเมื่อหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตรมีอายุเพิ่มขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง ครัวเรือนจะบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด และสินค้าทั่วไปเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามจากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของทั้งปัจจัยด้านอายุ

และการเจริญเติบโตของอายุมีค่าน้อยมากจนเกือบเท่ากับศูนย์ ดังนั้นปัจจัยด้านอายุจึงแทบจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด และผลการศึกษาของครัวเรือนที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน

ปัจจัยด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร โดยพบว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้ามีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปมากกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งสวนทางกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการที่ครัวเรือนที่มีหัวหน้ามีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการน้อยกว่าครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า โดยปัจจัยด้านการศึกษาไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทในกลุ่มครัวเรือนภาคการเกษตร

เช่นเดียวกับปัจจัยด้านภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัยและพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยที่ไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทในกลุ่มครัวเรือนภาคการเกษตร แต่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการของกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร โดยพบว่าครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร ในภาคกลางมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการมากกว่าครัวเรือนในภาคใต้ ครัวเรือนในภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปที่น้อยกว่าครัวเรือนในภาคใต้ ซึ่งเหมือนกับที่พบในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยนั้น มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปและสินค้าประเภทบริการของกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตร กล่าวคือ ครัวเรือนที่ไม่ใช่ครัวเรือนภาคการเกษตรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปและสินค้าประเภทบริการน้อยกว่าครัวเรือนกลุ่มนี้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กล่าวโดยสรุปจากการแบ่งกลุ่มครัวเรือนทั้ง 3 ลักษณะที่กล่าวถึงข้างต้น พบว่า ครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการ

ทุกประเภท ซึ่งได้แก่ สินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป สินค้าประเภทบริการ และสินค้าคงทน แม้จะแบ่งกลุ่มตามระดับรายได้ที่แท้จริงและลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนแล้วก็ตาม โดยพบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคในลักษณะทดแทนกันระหว่างช่วงเวลา ซึ่งสอดคล้องกันทั้งในกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ที่แตกต่างกัน และกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของครัวเรือน ณ ช่วงเวลาปัจจุบันในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภทในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่เมื่อแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้และตามกลุ่มอาชีพของครัวเรือน กลับพบว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบัน ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนของครัวเรือนในกลุ่มนี้ ซึ่งเหมือนกับครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนประกอบอาชีพภาคการเกษตรที่ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในปัจจุบัน ไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนเช่นกัน อีกทั้งปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ในปัจจุบันของครัวเรือนกลุ่มนี้ยังไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการอีกด้วย ทั้งนี้สามารถสรุปผลการทดสอบพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ ณ ช่วงเวลาปัจจุบันในแต่ละประเภทสินค้าของครัวเรือนทั้ง 3 กลุ่ม ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สรุปผลการทดสอบพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้

ครัวเรือน สินค้า	ความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภค					พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นกับรายได้				
	ทั้งหมด	แบ่งตามระดับรายได้		แบ่งตามการประกอบอาชีพ		ทั้งหมด	แบ่งตามระดับรายได้		แบ่งตามการประกอบอาชีพ	
		รายได้สูง	รายได้ต่ำ	การเกษตร	ไม่ใช่การเกษตร		รายได้สูง	รายได้ต่ำ	การเกษตร	ไม่ใช่การเกษตร
ทั้งหมด	×	×	×	×	×	✓	✓	✓	✓	✓
ทั่วไป	×	×	×	×	×	✓	✓	✓	-	✓
บริการ	×	×	×	×	×	✓	✓	✓	-	✓
คงทน	×	×	×	×	×	✓	✓	-	-	✓

หมายเหตุ มีระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของครัวเรือนไทย ภายใต้กรอบทฤษฎีรายได้ถาวรและวงจรชีวิต ที่สมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้มีเหตุผล (Rational) และสามารถคาดการณ์การบริโภคในอนาคตได้อย่างถูกต้องแม่นยำ โดยพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดเป็นพฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่สะท้อนถึงความไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคของครัวเรือนในช่วงเวลาใดๆ ได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อเทียบกับข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปในระบบเศรษฐกิจขณะนั้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งล้วนแต่มีผลทำให้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการในอดีตมีผลกระทบโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคในประเด็นนี้จะช่วยให้เห็นว่าพฤติกรรมกรรมการบริโภคมีความสอดคล้องกับทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรและงานศึกษาของ Hall (1978) หรือไม่ อีกทั้งยังช่วยให้เห็นถึงพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อผู้วางนโยบายในการวางนโยบายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจที่ชะลอตัว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างมากต่อความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มีความหนืดผ่านค่าใช้จ่ายในการบริโภคสินค้า 4 ประเภท ได้แก่ การบริโภคสินค้าทั่วไป บริการ สินค้าคงทน และสินค้าและบริการทั้งหมด โดยใช้ข้อมูลจากรายงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey: SES) ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีลักษณะแบบภาคตัดขวาง (Cross-section) แต่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างช่วงเวลาจึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่มีมิติเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงได้จัดฐานข้อมูล SES ใหม่ เพื่อให้ข้อมูลอยู่ในลักษณะของ Pooled cross-sectional time-series data หรือ Pooled cross-section data ที่ประกอบด้วยกลุ่ม

ครัวเรือนไทยระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน 6 ประการ ได้แก่ ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย ถิ่นที่อยู่อาศัย ขนาดของครัวเรือน เพศของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และลักษณะการประกอบอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน โดยเมื่อจัดข้อมูลให้อยู่ในรูป Pooled cross-section data แล้วทำให้ในการศึกษาครั้งนี้มีครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละช่วงเวลาทั้งสิ้นจำนวน 578 ครัวเรือน

สำหรับการทดสอบพฤติกรรมความหนืดในการเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนไทย ได้ทดสอบโดยการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้แตกต่างกัน และกลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน โดยการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้ได้ใช้เกณฑ์ 5 เท่าของระดับเส้นความยากจนในการแบ่งกลุ่มครัวเรือนออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง และกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ส่วนการแบ่งกลุ่มตามลักษณะอาชีพได้แบ่งครัวเรือนออกเป็นสองกลุ่มเช่นกัน คือ ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพการเกษตร และกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร

ผลการทดสอบที่ได้จากการประมาณค่าทางเศรษฐมิติด้วยวิธี Seemingly Unrelated Regression (SUR) ในแต่ละกลุ่มครัวเรือน ผ่านการบริโภคสินค้าและบริการทั้ง 4 ประเภท แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมการบริโภคที่มีความหนืดในการบริโภคสินค้าทุกประเภท เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าในอดีตทุกประเภทมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าแต่ละประเภท ณ ช่วงเวลาปัจจุบันในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นครัวเรือนไทยจึงมีพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่สอดคล้องตามทฤษฎีวงจรชีวิตและรายได้ถาวรและสมมติฐาน Random walk ในงานศึกษาของ Hall (1978) เพราะการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันของครัวเรือนไม่ได้ขึ้นกับค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นอย่างสุ่มเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอดีตด้วย โดยการที่ไม่พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด แม้จะแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามระดับรายได้และการประกอบอาชีพแล้ว อาจเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคไม่ส่งผลต่อการคาดการณ์การบริโภคในอนาคตและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคของครัวเรือน ทำให้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทของครัวเรือน

ไม่ได้ปรับเปลี่ยนในทิศทางเดียวกันกับการบริโภคในอดีต ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่ได้ยังแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภทในลักษณะทดแทนกัน (Substitution) ระหว่างช่วงเวลา กล่าวคือ ถ้าครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนในช่วงเวลาปัจจุบันมากจะส่งผลให้ครัวเรือนลดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทในอนาคตลง ในทางกลับกันถ้าครัวเรือนเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการแต่ละประเภทดังกล่าวน้อย จะส่งผลให้ระดับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทในอนาคตของครัวเรือนเพิ่มขึ้น

แม้จะไม่พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด แต่จากผลการศึกษาที่ได้แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ โดยการเปลี่ยนแปลงรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันมีผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทนในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง และกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร แต่สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ พบว่า ครัวเรือนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการ แต่ไม่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในสินค้าคงทน ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนในภาคการเกษตร พบว่า มีเพียงการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมดเท่านั้นที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันยังเป็นพฤติกรรมการบริโภคที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมประวิณ มั่นประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์ (2549) ที่ศึกษาพฤติกรรมบริโภคของครัวเรือนไทยภายใต้ข้อจำกัดสภาพคล่อง ซึ่งพบว่าการที่ครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมบริโภคที่ขึ้นอยู่กับรายได้ในช่วงเวลาปัจจุบันเป็นผลมาจากครัวเรือนเผชิญกับข้อจำกัดด้านสภาพคล่องหรือข้อจำกัดในการกู้ยืมเงิน

นอกจากนี้ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินสุทธิทางการเงินในอดีตของครัวเรือนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงและระดับรายได้ต่ำ หรือกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพการเกษตรและไม่ใช่อาชีพการเกษตร มีผล

โดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าและบริการทั้งหมดในปัจจุบัน นั่นคือ ถ้าครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในปัจจุบันเพิ่มขึ้นจะทำให้ครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าและบริการทั้งหมดเพิ่มขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการบริ โภคของครัวเรือนเป็นรายสินค้า อันได้แก่ สินค้าทั่วไป บริการ และสินค้าคงทน พบว่าสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำเท่านั้น แต่ไม่ส่งผลต่อกลุ่มครัวเรือนอื่นๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทางการเงินสุทธิในอดีตอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าในแต่ละประเภท แต่สัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเมื่อเทียบกับสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิของครัวเรือนอื่นๆในกลุ่มครัวเรือนลักษณะเดียวกัน อาจจะไม่แตกต่างกับครัวเรือนอื่นๆ จนทำให้มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านปัจจัยเวลา พบว่า แนวโน้มของเวลาที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจะทำให้ครัวเรือนเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าและบริการทั้งหมด สินค้าทั่วไป บริการและสินค้าคงทนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ และกลุ่มครัวเรือนในภาคการเกษตรที่ปัจจัยด้านเวลาไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าคงทนของครัวเรือนทั้งสองกลุ่มนี้ และสำหรับปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนที่พิจารณาจากอายุ การเจริญเติบโตของอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยของครัวเรือนนั้น ผลการศึกษาที่ได้กลุ่มครัวเรือนแต่ละกลุ่มพบว่า ปัจจัยด้านอายุและการเจริญเติบโตของอายุแทบจะไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคของครัวเรือนเลยในทุกประเภทสินค้า เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณได้มีค่าน้อยมากจนเกือบเท่ากับศูนย์

โดยปัจจัยด้านระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครัวเรือนไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าและบริการทุกประเภทของกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในภาคการเกษตร แต่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าทั่วไป และสินค้าประเภทบริการของกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด และครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ได้เป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพการเกษตร อีกทั้งปัจจัยด้านระดับการศึกษายังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริ โภคสินค้าประเภทบริการและสินค้า

คงทนของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง และการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด รวมทั้งสินค้าทั่วไปของกลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ

ส่วนปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนเกี่ยวกับภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทุกประเภทของกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรเช่นเดียวกับปัจจัยด้านการศึกษา แต่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าแต่ละประเภทในกลุ่มครัวเรือนทั้งหมด กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูง กลุ่มครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ตลอดจนกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มครัวเรือนและแต่ละประเภทของสินค้า

และสำหรับปัจจัยด้านรสนิยมปัจจัยสุดท้าย คือ ปัจจัยด้านพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยของครัวเรือน พบว่า พื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยที่แตกต่างกันระหว่างในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภท แต่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มครัวเรือน กล่าวคือ ในกลุ่มครัวเรือนทั้งหมดพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทั่วไปน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาศึกษาของครัวเรือนในกลุ่มรายได้ต่ำ และกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร แต่ทั้งกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำและกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพการเกษตรนี้ ปัจจัยด้านพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการทั้งหมด และสินค้าประเภทบริการในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทบริการในกลุ่มครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนไม่ใช่ผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพการเกษตรด้วย ในขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูง พบว่า ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าคงทนน้อยกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล และปัจจัยด้านพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าทุกประเภทในกลุ่มครัวเรือนภาคการเกษตร

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคในลักษณะทดแทนกันระหว่างช่วงเวลา ซึ่งบ่งบอกว่าระดับการบริโภคของครัวเรือนในแต่ละช่วงเวลามีได้คงที่ และการที่ผู้

ดำเนินนโยบายสามารถกระตุ้นการบริโภคภาคเอกชนให้เพิ่มสูงขึ้นได้ในช่วงเวลาปัจจุบันก็ไม่ได้หมายความว่า การบริโภคภาคเอกชนจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้น ในการวางนโยบายเกี่ยวกับการกระตุ้นการบริโภคภาคเอกชนให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้ดำเนินนโยบายควรสร้างค่านิยมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคภายใต้แรงใจของความพอเพียงหรือพอประมาณ เพื่อที่ครัวเรือนจะสามารถมีระดับการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในระยะยาว แม้จะเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย

นอกจากนี้ ผลการศึกษา ยังแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในช่วงเวลาใดๆ ของครัวเรือนได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ในขณะนั้น ดังนั้น ผู้ดำเนินนโยบายควรกระตุ้นเศรษฐกิจที่ซบเซาในช่วงเวลาปัจจุบัน โดยผ่านนโยบายที่ทำให้รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยในปัจจุบันเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านภาษี หรือนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการจับจ่ายใช้สอยให้กับผู้บริโภคในระยะสั้น ซึ่งจะนำมาซึ่งการลงทุนและการจ้างงานของผู้ผลิตที่จะทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวอีกครั้งและมีความเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว

โดยนโยบายด้านภาษีที่รัฐบาลควรนำมาปรับใช้เพื่อส่งเสริมให้ครัวเรือนมีรายได้มากขึ้น คือ รัฐบาลควรลดภาระภาษีของครัวเรือนลงเพื่อช่วยในการกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะสั้น อีกทั้งควรมีการปรับปรุงอัตราภาษี และวิธีการจัดเก็บภาษีเพื่อลดภาระภาษีของกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นกลุ่มครัวเรือนที่มีโอกาสที่จะเผชิญกับข้อจำกัดสภาพคล่อง ให้สามารถมีรายได้เพื่อใช้จ่ายในการบริโภคเพิ่มขึ้น ส่วนนโยบายด้านอัตราดอกเบี้ยรัฐบาลควรลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืม และส่งเสริมการกระจายสินเชื่อทางการเงินสู่ชนบทเพิ่มขึ้น เพื่อที่จะเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบของครัวเรือนรายได้ต่ำ และนำมาสู่ความสามารถในการจับจ่ายใช้สอยที่สูงขึ้นของครัวเรือนนั่นเอง นอกจากนี้ การใช้มาตรการอุดหนุน (Subsidy) เพื่อพุงการใช้จ่ายในการบริโภคก็เป็นมาตรการหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายของครัวเรือนในภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวในปัจจุบันได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามในระยะยาวรัฐบาลควรสนับสนุนและผลักดันให้มีกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับ โดยส่งเสริมให้ครัวเรือนสามารถพึ่งตัวเองได้ สร้างการจ้างงานที่ยั่งยืนและมั่นคงให้กับครัวเรือน อีกทั้งควรจัดสวัสดิการสังคมให้กับครัวเรือน เพื่อทำให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ ซึ่งช่วยทำให้ครัวเรือนสามารถกระจายการบริโภคได้อย่างสม่ำเสมอตลอดช่วงชีวิต

ทั้งนี้การกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภคผู้วางนโยบายควรคำนึงถึงปัจจัยด้านรสนิยมของครัวเรือนด้วย ได้แก่ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ภูมิภาคที่ครัวเรือนอยู่อาศัย และพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัยที่แตกต่างกันในแต่ละครัวเรือน เนื่องจากมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าและบริการในปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยด้านพื้นที่ที่ครัวเรือนอยู่อาศัย ผู้วางนโยบายควรให้ความสำคัญในการกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าทั่วไปกับครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ และครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ที่อาศัยอยู่ในเขตนอกเขตเทศบาลมากกว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล เพราะย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าทั่วไปที่เพิ่มขึ้นมากกว่า เป็นต้น

5.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงการบริโภค การเปลี่ยนแปลงรายได้ในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนทรัพย์สินทางการเงินสุทธิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการคำนวณโดยผู้ศึกษาเอง โดยอ้างอิงมาจากข้อมูลรายงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey) ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2547 ซึ่งในการคำนวณอาจมีความผิดพลาดที่เกิดจากการคำนวณของผู้ศึกษาได้

อีกทั้งในการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงไปของการบริโภคระหว่างช่วงเวลา จึงจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมิติของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้ศึกษาจึงจัดข้อมูลกลุ่มของครัวเรือนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหมือนกันจากข้อมูลรายงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบภาคตัดขวางให้อยู่ในรูปแบบ Pooled cross-section data เพราะฉะนั้นในการจัดกลุ่มข้อมูลของครัวเรือนอาจมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาด ที่อาจเป็นผลให้การจัดกลุ่มครัวเรือนมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้ เนื่องจากข้อมูลการสำรวจครัวเรือนก่อนข้างมีความแตกต่างกันในแต่ละปี

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

งานศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความเหน็ดของครัวเรือนไทย ซึ่งเกิดจากผลกระทบของการรับรู้ข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างไม่สมบูรณ์และพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ที่ทำให้การคาดการณ์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคเป็นไปอย่าง

ค่อยเป็นค่อยไป โดยแม้ว่างานศึกษาชิ้นนี้จะไม่พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืด แต่ก็พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมบริโภคในลักษณะทดแทนกันระหว่างช่วงเวลา และประกอบกับในงานศึกษาของ นิรติศัย ทুমวงษา (2551) ไม่พบว่าครัวเรือนไทยมีพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาถึงผลกระทบของการรับรู้ข่าวสารในระบบเศรษฐกิจมหภาคที่ไม่สมบูรณ์หรือการรับรู้ข่าวสารที่ล่าช้าว่าส่งผลต่อการคาดการณ์การบริโภคในอนาคตและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคของครัวเรือนหรือไม่ ซึ่งเป็นนัยหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนว่าครัวเรือนไทยไม่มีพฤติกรรมบริโภคที่มีความหนืดอย่างแท้จริง อีกทั้งยังควรศึกษาถึงผลกระทบของการรับรู้ข่าวสารในระบบเศรษฐกิจที่ไม่สมบูรณ์ ที่อาจส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคการผลิต ตลอดจนผลกระทบที่ส่งผลต่อการลงทุนด้วย เป็นต้น

นอกจากนี้ควรศึกษาถึงประเด็นอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคของครัวเรือนไทยไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้อาวรและวงจรชีวิต ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาถึงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ได้รับอิทธิพลจากการสะสมรดกไว้ให้ลูกหลาน ซึ่งอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในปัจจุบันของครัวเรือนได้เช่นกัน อีกทั้งยังทำให้ครัวเรือนไม่ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิต

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤตยา ตติรังสรรค์สุข. เศรษฐศาสตร์มหภาคเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

ดวงใจ ทาคำ. การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

ดิเรก พงศ์มพัฒน์. เศรษฐศาสตร์มหภาค : ทฤษฎีนโยบายและการวิเคราะห์สมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ทศพล คำสมบัติวัฒนา. การปรับตัวของพฤติกรรมกรรมการบริโภคภาคครัวเรือนไทยภายใต้พฤติกรรมการณ์ที่หลีกเลี่ยงความสูญเสียและการบริโภคที่อ้างอิงกับครัวเรือนอื่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551

นิรติชัย ทุมวงษา. พฤติกรรมกรรมการบริโภค ภายใต้พื้นฐานแนวคิดความเคยชินในการบริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ประพันธ์ เสวตนันท์. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

มหาวิทยาลัยพายัพ. เอกสารประกอบการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค: บทที่ 2 ปัจจัยกำหนดรายได้ประชาชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://regelearning.payap.ac.th/docu/ec302/ec302_2.pdf [2552, ตุลาคม 27]

สมประวิณ มันประเสริฐ. เอกสารประกอบการสอน วิชาเศรษฐศาสตร์มหภาค 3. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552. (อัครา)

สมประวิณ มันประเสริฐ และวิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์. การบริโภคของครัวเรือนไทยภายใต้แบบจำลอง รายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง. เอกสารในการประชุมวิชาการ ระดับชาตินักเศรษฐศาสตร์ครั้งที่ 2 หัวข้อ เศรษฐกิจที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 27 ตุลาคม 2549.

สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไตรมาสที่ 2/2552. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=95> [2552, ตุลาคม 19].

อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม. เศรษฐศาสตร์มหภาค. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

ภาษาอังกฤษ

Akerlof, George A., and Janet L. Yellen. A Near-Rational Model of the Business Cycle, with Wage and Price Intertia. The Quarterly Journal of Economics 100(1985): 823–838.

Attanasio, O., and G. Weber. Is Consumption Growth Consistent with Intertemporal Optimization? Evidence from the Consumer Expenditure Survey. The Journal of Political Economy 103(6) (1995): 1121-1157.

Bagliano, Fabio-cesare., and Giuseppe Bertola. Models for Dynamic Macroeconomics. Oxford University Press, 2004

Baltagi, B.H. Econometric Analysis of Panel data. 2nd ed. New York: Wiley, 2001.

Blinder, Alan S. and Angus S. Deaton. The Time Series Consumption Function Revisited. Brookings Papers on Economic Activity (1985):465-511.

Baum, C.F. An Introduction to Modern Econometric Using Stata. Texas: Stata press, 2006.

- Campbell, John Y., and Angus S. Deaton. Why Is Consumption So Smooth?. Review of Economic Studies 56(1989): 357–374.
- Campbell, John Y., and N. Gregory Mankiw. Consumption, Income and Interest Rates: Reinterpreting the Time Series Evidence. NBER Macroeconomics Annual (1989): 185-216.
- Carroll, Christopher D. Macroeconomic Expectations of Households and Professional Forecasters. Quarterly Journal of Economics 118(1) (2003): 269–298.
- Carroll, Christopher D., and Jiri Slacalek. Sticky Expectations and Consumption Dynamics. manuscript, Johns Hopkins University, 2006
- Carroll, Christopher D., Jiri Slacalek, and Martin Sommer. International Evidence on Sticky Consumption Growth. NBER Working Paper No. 13876 (March 2008).
- Cochrane, John H. The Sensitivity of Tests of the Intertemporal Allocation of Consumption to Near-Rational Alternatives. American Economic Review 79(1991): 319–337.
- Duesenberry, James S. Income, savings and the theory of consumer behavior. Cambridge, MC: Harvard University Press, 1949.
- Everaert, Gerdie and Lorenzo Pozzi. The Stickiness of Aggregate Consumption Growth in OECD Counties: A Panel Data Analysis. Working Papers of Faculty of Economics and Business Administration, Ghent University; Belgium, 2010
- Flavin, Marjorie A. The Adjustment of Consumption to Changing Expectations About Future Income. Journal of Political Economy 89(1981): 974–1009.
- Fuhrer, Jeffrey C. Habit Formation in Consumption and Its Implication for Monetary-Policy Models. American Economic Review 90(2000): 367–390.

- Gali, Jordi. Budget Constraints and Time-Series Evidence on Consumption. American Economic Review 81(December 1991): 1238-1253.
- Hall, Robert E. Stochastic Implications of the Life Cycle–Permanent Income Hypothesis. Journal of Political Economy 86(1978): 971–987.
- Jappeli, T. Who is credit constraints in U.S. economy?. Quarterly Journal of Economics 105 (1990): 219-234.
- Keynes, John M. The general theory of employment, interest, and money. London: Macmillan, 1936. Reprint by Harcourt, Brace and World, 1964.
- Kutznets, S. National income: A summary of findings. National Bureau of Economic Research, 1946.
- Ludvigson, Sydney, and Alexander Michaelides. Does Buffer Stock Saving Explain the Smoothness and Excess Sensitivity of Consumption?. American Economic Review 91(2001): 631–647.
- Mankiw, N. Gregory. Macroeconomic. Fifth Edition. New York : Worth Publisher, 2003.
- Mankiw, N. Gregory, and Ricardo Reis. Sticky Information Versus Sticky Prices: A Proposal to Replace the New Keynesian Phillips Curve. Quarterly Journal of Economics 117(2002): 1295-1328.
- Muellbauer, John. Habits, Rationality and Myopia in the Life Cycle Consumption Function. Annales d’Economie et de Statistique 9(1988): 47–70.
- Pischke, Jörn-Steffen. Individual Income, Incomplete Information, and Aggregate Consumption. Econometrica 63(1995): 805–840.
- Reis, Ricardo. Inattentive Consumers. Journal of Monetary Economics 53(2006): 1761–1800.

Romer, D. Advanced Macroeconomics. Second Edition. Singapore: McGraw-Hill, 2001.

Sims, Christopher A. Implications of Rational Inattention. Journal of Monetary Economics 50(2003): 665–690. available at <http://ideas.repec.org/a/eee/moneco/v50y2003i3p665-690.html>.

Sommer, Martin. Habit Formation and Aggregate Consumption Dynamics. The B.E. Journal of Macroeconomics—Advances 7(2007): Article 21.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายละเอียดแบบจำลอง

งานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008) เป็นงานศึกษาที่อ้างอิงแบบจำลองในการศึกษามาจากงานศึกษาของ Muellbauer (1988) และ Carroll and Slacalek (2006) โดยแบบจำลองในงานศึกษาของ Muellbauer (1988) เป็นแบบจำลองที่กล่าวถึงพฤติกรรมความเคยชินในการบริโภค (Habit formation) ส่วนแบบจำลองในงานศึกษาของ Carroll and Slacalek (2006) เป็นแบบจำลองที่ถูกพัฒนาเพื่ออธิบายพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภค ซึ่งได้นำข้อจำกัดเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างไม่สมบูรณ์ของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจมาพิจารณาในแบบจำลองด้วย แม้ว่าจะสมมติให้ผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีเหตุผลในการปรับเปลี่ยนการคาดการณ์ก็ตาม โดยการที่ผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ เป็นนัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจมีพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดตามงานศึกษาของ Carroll and Slacalek and Sommer (2008)

แบบจำลองของ Carroll and Slacalek (2006) กล่าวถึง เป้าหมายของผู้บริโภคซึ่งมีเป้าหมายที่จะบรรลุอัตราประโยชน์สูงสุดตลอดช่วงชีวิตดังนี้

$$\max_{\{C_t\}} E_t \left[\sum_{s=t}^{\infty} \beta^{s-t} u(c_s) \right]$$

ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ $b_{t+1} = R(b_t + y_t - c_t)$ (1)

โดยที่

- $u(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์
- β คือ อัตราส่วนคิดลด (Time preference factor)
- c_t คือ ระดับการบริโภค ณ ช่วงเวลา t
- b คือ สินทรัพย์เริ่มต้นสุทธิ
- R คือ อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดให้คงที่ตลอดช่วงชีวิต โดย $R = 1 + r$
(r คือ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง)
- y_t คือ รายได้สุทธิของผู้บริโภค ณ ช่วงเวลา t

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคเป็นไปตามสมมติฐาน Random walk เมื่อกำหนดให้

$$\Delta c_{t+1} = \varepsilon_{t+1} \quad (2)$$

$$E_t[\varepsilon_{t+n}] = 0 \quad \forall n > 0 \quad (3)$$

สมการที่ (2) และสมการที่ (3) อธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการบริโภคมีลักษณะแบบ Random walk กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงการบริโภคของผู้บริโภคแต่ละช่วงเวลานั้นขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่ผู้บริโภคมีได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า อีกทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่ผู้บริโภคไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า นั้นถูกกำหนดให้เท่ากับศูนย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าที่มีผลกระทบทางบวกเท่ากับโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าที่มีผลกระทบทางลบ

นอกจากนี้ได้สมมติให้ รายได้ของแรงงาน (p) เป็นไปตามสมการที่ (4) และ สมการที่ (5)

$$p_{t+1} = p_t + \psi_{t+1} \quad (4)$$

$$y_{t+1} = p_{t+1} + \theta_{t+1} \quad (5)$$

ตัวแปร θ แสดงถึงการเกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดการณ์แบบชั่วคราวซึ่งชั่วคราวที่มีผลต่อรายได้ของแรงงาน ส่วนตัวแปร ψ แสดงถึงการเกิดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดการณ์เช่นเดียวกันแต่เป็นเหตุการณ์ที่มีผลต่อรายได้ของแรงงานแบบถาวร ทั้งนี้ทั้งตัวแปร θ และ ψ เป็นตัวแปรที่มีการกระจายแบบสุ่ม (White noise variable) โดยที่ $E[\theta_{t+n}] = E[\psi_{t+n}] = 0, \forall n > 0$

สำหรับการแก้ปัญหาเพื่อหาระดับของการบริโภคสามารถทำได้โดยอาศัยข้อจำกัดงบประมาณข้ามช่วงเวลา (Intertemporal budget constraint) และการคาดการณ์มูลค่าปัจจุบันของการบริโภค (Present Discount Value) ดังนี้

$$E_t \left[\sum_{s=t}^{\infty} R^{t-s} c_s \right] = b_t + E_t \left[\sum_{s=t}^{\infty} R^{t-s} y_s \right] \quad (6)$$

จากสมการ (5) แทนค่า $y_{t+1} = p_{t+1} + \theta_{t+1}$ จะได้ว่า

$$E_t \left[\sum_{s=t}^{\infty} R^{t-s} c_s \right] = b_t + \theta_t + E_t \left[\sum_{s=t}^{\infty} R^{t-s} p_s \right] \quad (7)$$

จากสูตรอนุกรมอนันต์ของลำดับเรขาคณิตซึ่งมีอัตราส่วนร่วมน้อยกว่าหนึ่ง จะทำให้สมการ (7) สามารถจัดรูปใหม่เป็นสมการที่ (8) ดังนี้

$$\left(\frac{1}{1-R^{-1}}\right)c_t = b_t + \theta_t + p_t \left(\frac{1}{1-R^{-1}}\right) \quad (8)$$

$$c_t = (R/R - 1/R)(b_t + \theta_t) + p_t \quad (9)$$

$$c_t = \left(\frac{r}{R}\right)(b_t + \theta_t) + p_t \quad (10)$$

ในระบบเศรษฐกิจประกอบด้วยผู้บริโภคนานาคนหนึ่ง โดยการบริโภคของผู้บริโภคแต่ละคนในแต่ละช่วงเวลาสามารถบ่งบอกด้วยดัชนี i เพราะฉะนั้นการบริโภคของผู้บริโภคทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจเท่ากับ

$$C_t = \int_0^1 c_{t,i} di, \quad (11)$$

จากสมการที่ (2) และ สมการที่ (11) ทำให้ได้การเปลี่ยนแปลงการบริโภคมวลรวมเท่ากับ

$$\Delta C_t = \int_0^1 \Delta c_{t,i} di, \quad (12)$$

และจากสมการการบริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันตามสมการที่ (10) ทำให้สามารถเขียนสมการการบริโภคแบบมวลรวมได้ดังนี้

$$C_t = \int_0^1 c_{t,i} di, \quad (13)$$

$$C_t = \int_0^1 \left[(r/R)(b_{t,i} + \theta_{t,i}) + p_{t,i} \right] di \quad (14)$$

$$C_t = (r/R) \left(\int_0^1 b_{t,i} di + \int_0^1 \theta_{t,i} di \right) + \int_0^1 p_{t,i} di \quad (15)$$

$$C_t = (r/R)(B_t + \Theta_t) + P_t \quad (16)$$

โดยที่	C_t	คือ การบริโภคของผู้บริโภคทั้งระบบเศรษฐกิจ ณ ช่วงเวลา t
	r	คือ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง
	R	คือ อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดให้คงที่ตลอดช่วงชีวิต โดยที่ $R = 1 + r$
	B_t	คือ สินทรัพย์เริ่มต้นสุทธิของผู้บริโภคทั้งระบบเศรษฐกิจ ณ ช่วงเวลา t
	θ	คือ ตัวแปรที่มีการกระจายแบบสุ่ม (White noise)

P_t คือ รายได้ของแรงงานในระบบเศรษฐกิจ

สมมติให้ผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงการคาดการณ์อยู่เสมอตามข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจ และมีพฤติกรรมบริโภคอย่างมีเหตุผล มีการปรับเปลี่ยนการบริโภคของตนเองเป็นดังสมการ

$$c_{t,i} = \hat{c}_{t,i} \quad (17)$$

เพราะฉะนั้น การบริโภคมวลรวมของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงการคาดการณ์ของตนเองตามข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงไปในระบบเศรษฐกิจอย่างสม่ำเสมอ คือ

$$\hat{C}_t = \int_0^1 \hat{c}_{t,i} di \quad (18)$$

กำหนดให้ความน่าจะเป็นที่ผู้บริโภคจะเป็นผู้มีการเปลี่ยนแปลงการคาดการณ์อยู่เสมอเนื่องจากสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์มีค่าเท่ากับ π ดังนั้น การบริโภคของผู้บริโภคทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ ณ ช่วงเวลา t จะมีค่าเท่ากับ

$$C_t = \pi \hat{C}_t + \pi(1-\pi)\hat{C}_{t-1} + \pi(1-\pi)^2\hat{C}_{t-2} + \dots \quad (19)$$

$$C_t = \pi[\hat{C}_t + (1-\pi)\hat{C}_{t-1} + (1-\pi)^2\hat{C}_{t-2} + \dots] \quad (20)$$

$$C_{t+1} = \pi[\hat{C}_{t+1} + (1-\pi)\hat{C}_t + (1-\pi)^2\hat{C}_{t-1} + \dots] \quad (21)$$

$$C_{t+1} = \pi[\hat{C}_{t+1}] + (1-\pi)\pi(\hat{C}_t + (1-\pi)\hat{C}_{t-1} + \dots) \quad (22)$$

$$C_{t+1} = \pi[\hat{C}_{t+1}] + (1-\pi)C_t \quad (23)$$

$$\Delta C_{t+1} = \pi \Delta \hat{C}_{t+1} + (1-\pi)\Delta C_t \quad (24)$$

โดยที่เทอม $\pi \Delta \hat{C}_{t+1}$ ในสมการที่ (24) เป็นเทอมมีค่าใกล้เคียงกับตัวแปรที่มีการกระจายอย่างสุ่ม (White noise variable) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เทอม $\pi \Delta \hat{C}_{t+1}$ มีค่าเท่ากับค่าความคลาดเคลื่อนหรือค่าสุ่ม

จากการพิสูจน์แบบจำลองข้างต้นทำให้ได้สมการสำหรับใช้ในการประมาณค่าทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนืดของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจดังสมการที่ (25) ซึ่งเป็นพฤติกรรมปรับเปลี่ยนการบริโภคอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่แสดงนัยถึง

พฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระบบเศรษฐกิจอย่างไม่สมบูรณ์ อีกทั้งยังแสดงถึงพฤติกรรมความ
 เคยชินในการบริโภคตามแบบจำลองของ Muellbauer (1988) อีกด้วย

$$\Delta C_{t+1} = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta C_t + \varepsilon_{t+1} \quad (25)$$

โดยที่ค่าพารามิเตอร์ α_1 เป็นพารามิเตอร์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงการ
 บริโภคในช่วงเวลาปัจจุบันกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคในอนาคตของผู้บริโภค ซึ่งก็คือค่า $(1-\pi)$ ใน
 สมการที่ (24) นั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ผลการศึกษา

ผลการทดสอบพฤติกรรมกาเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่มีความหนักของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดด้วยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธี Ordinary Least Square (OLS) สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

ตารางที่ ผ.1 ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณสมการด้วยวิธี Ordinary Least Square

$$\Delta \log C_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1[\Delta \log C_{i,t-1}] + \alpha_2[\Delta \log Y_{i,t}] + \alpha_3[\Delta A_{i,t-1}] + \alpha_4 trend + \alpha_5 age_{i,t} + \alpha_6 age_{i,t}^2 + \alpha_7 edu_{i,t} + \alpha_8 reg_{i,t} + \alpha_9 area_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ							
	สินค้าและบริการทั้งหมด		สินค้าทั่วไป		บริการ		สินค้าคงทน	
	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob	Coeff.	Prob
$\Delta \log C_{t-1}$	-0.420	0.001 ***	-0.413	0.001 ***	-0.460	0.000 ***	-0.442	0.000 ***
$\Delta \log Y_t$	0.075	0.019 **	0.052	0.067 **	0.105	0.001 ***	0.211	0.221
ΔA_{t-1}	0.948	0.003 ***	0.145	0.393	0.280	0.558	2.675	0.118
trend	-0.060	0.004 ***	-0.067	0.000 ***	-0.059	0.000 ***	0.077	0.477
age	0.004	0.403	0.004	0.309	0.031	0.055 *	-0.007	0.939
age ²	-0.00006	0.357	-0.00005	0.249	-0.00031	0.142	-0.00012	0.913
Primary	0.006	0.860	0.022	0.192	-0.085	0.004 ***	0.193	0.335
Secondary	-0.001	0.978	0.008	0.390	-0.011	0.752	-0.071	0.761
Bkk	-0.019	0.579	-0.011	0.751	0.014	0.819	-0.111	0.678
Central	0.002	0.935	-0.010	0.667	0.068	0.091 *	0.096	0.511
North	-0.029	0.389	-0.034	0.181	-0.013	0.794	0.042	0.816
NorthE	-0.015	0.697	-0.025	0.402	-0.061	0.275	-0.011	0.948
Area	-0.014	0.367	-0.018	0.258	-0.038	0.270	0.164	0.311
Const.	0.489	0.004	0.518	0.000	-0.065	0.844	0.266	0.884
Observation	3,984		3,984		3,845		1,971	

หมายเหตุ 1) *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วน ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวทิพสิริน สุขสันต์ เกิดวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 ที่กรุงเทพมหานคร เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2546 ระหว่างศึกษาได้รับรางวัลเหรียญเรียนดีประจำปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2549 และได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสองในปีการศึกษา 2550 จากนั้นเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551 ในขณะที่กำลังศึกษาเคยได้รับทุนผู้ช่วยสอนจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย